

המבשר תורני

ערש"ק פרשת האזינו - שובה
ז' בתשרי תשפ"א • גליון 617

ואומר להם היטהרו

לקראת יומא דהילולא של

הרה"ק רבי משה יצחק גווירצמאן
זי"ע מפשעווארסק

שהסתלק לבית עולמו בעיצומו של היום הקדוש בשנת תשל"ז
לקט מאלף של אמרות טהורות וסיפורי קדם שנשמעו מפה קודשו
במעלת ימי הרחמים והרצון

סולם מוצב ארצה

שלושת העמודים עליהם
עומד בניין עבודת ה', ממשנתו
של בעל 'הסולם' זי"ע, לקראת
יומא דהילולא ביום הכיפורים
ולרגל פתח שנת המאה
לעלותו לארץ ישראל

מלך חפץ בחיים

דברים נוקבים ברוח תקופת
נגיף הקורונה וחובת הזהירות
החלה על כל יחיד בקיום
'ונשמרתם', מפי הגאון רבי
זושא הורוויץ שליט"א, אב"ד
קהילות החסידים באלעד

גאט'ס נאמען || על סגולת וקדושת הימים שבין בין עשור לסוכות

- ❖ תשובה: התעוררות מפי הגה"צ רבי יעקב אליהו אונסדורפר שליט"א, אב"ד ראשית חכמה מונטריאול (ד)
- ❖ תפילה: מארג מקורי ומאלף אודות מעלת הכריעה וההשתחויה בסדר העבודה של יום הכיפורים (ו)
- ❖ צדקה: עובדות וסיפורים על צדיקי הדורות, סגוריהם של ישראל, המליצים יושר ביום הכיפורים (יב)

שַׁבָּת
שׁוֹבָה

דברי שיר

להבין משל ומליצה

הרב יב. שמ"ש

י. העשיל

שובה משובה

בקשו השרים בעלילת דברים
לגזר צרה על הריגת בת מלך ברמחים
קם להעיד אחד מן המומרים
- אין במצות דם, כי אם מים וקמחים

ועל פיו יפל דבר להאצלה
והפר המלך גזרה, מעמו להתיר דמו
וליהודים אורה רוח והצלה
בזכות עדותו של המשומד, לפי תומו

ומצוה, למצוה גוררת
הרהורי תשובה אפפו את הטועה
מאיין ו'לאן' מחשבה מעוררת
וכיצד בצאן בלי רועה, אויב תועה

לפני הרב בא באישון לילה
"הורני דרך תשובה" בקשת מומר
- תאנה הוא מבקש ואמתלה
נדחה חוצות, ממזימותיו היות משמר

נוכח התעקשותו להתקומם ממדרון
נופף הרב במטהו, לדחותו בקולו הרעים:
"אם יפרח זה המקל" כמטה אהרן
רק אז אקבלך לתשובה ממעשיך הרעים

והנה פרח מטה המורה
ויוצא פרח בנסים, ועלים מכסים
בורא קורא, באהבת הורה
להבין פי רצה האלקים מעשים

דרבי תשובה הורהו בהדרכה
גלות עני וענוי ולא נודעו עקבות
עד שמת בעל תשובה בהלכה
ולחיי העולם הפא הזמן בלי עפבות

במקום שבעלי תשובה עומדים
צדיקים גמורים אין מגיעים לעבד
חטא חומדים יודעים יוקדים
גבורתם תשובתם, עד פסא הפבוד

ומהי התשובה, אהובה תשובה -
הסרה, חרטה, עזיבה, ודוי, קבלה והטבה
לא בשמים היא, דרך התשובה
יש קונה עולם בשעה, להיות רצוי באהבה

ראשית השנה, ימי תשובה
דרשו בהמצאו קרוב, ידו פשוטה לכפרה
שובה, בתשובה, ממשובה
ובשוב באמת להסרה, חתימה טובה הגמרה

וחטאתי נגדי תמיד

לא להפסיק מלשוב - עד לתשובה אמיתית

כאשר יהודי מתעורר לתשובה, וביחוד לעת כזאת, כאשר קול דודי דופק על פתחי הלב, עליו להיות דרוך ועירני וממוקד-מטרה: אל יתנחם ובל ירגע בעצם הרהורי התשובה והחרטה, אף לא בתורה ומצוות בהם הוא מררה עתה, אלא יחזור בעוז לתשובה אמיתית ויסודית, יהיה במעקב עצמי תמידי האם התשובה שלו כמאמרה וכהלכתה.

וכך כתוב ב'עבודת ישראל' (פ' שופטים): "אמר הכתוב: 'ולא תקח שוחד', דהיינו, שדרך היצירה לפתות בני אדם ולהפילם ברשת החטא ועוון, ואח"כ הוא מתנחם ועושה מצוה או לומד תורה, ואומר בליבו שנתכפר לו העבירה, עד שימלאנו ליבו לשוב לעשות הרע. ולכן הזהירה התורה מדרך הזה, כי הוא כעין שוחד המעוור עיני חכמים. כי לא כן הדבר, שכל מצוה לחוד ועונש העבירה לחוד, ואין העבירה מתכפרת רק עם התשובה האמיתית אשר על ידה לא ישוב עוד לכסלה".

וזהו - אמר ה'סוד העבודה' מסלונים ז"ע (תורת אבות, תשובה או"כ"א) - שאמרו חז"ל: "פושעי ישראל מלאין חרטה", וכן: "פושעי ישראל מלאין מצוות" - "וא"כ למה נקראו 'פושעי ישראל' אם הם מלאים חרטה ומלאים מצוות? אכן החסרון שלהם הוא שהם מלאים - שליבים מתמלא מהחרטה ומכל דבר מצוה, וכשהם מתפללים בכוונה ומורידים דמעות, נדמה להם שכבר תיקנו את הכל והם נחשבים לבעלי תשובה.

כאשר יקיים אדם בנפשו 'וחטאתי נגדי תמיד', לבד זאת שנמצאו כל ימיו בתשובה, הרי עצם הכירה בעברו הלא - מזהיר תמנע ממנו מכאן ואילך להמרות פי ה' ותדרבנהו להגביר פעלים ולהוסיף עוד ועוד בעבודת ה', וכך פירש ה'ישועות משה' מו"ז'ניץ ז"ע את מאמר הכתוב (דברים כו, יג) "לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי" - כאשר לא אשכח את התנהגותי ומעשי הלא טובים בעבר, יביא הדבר כי שוב לא אעבור על מצוותי ית'.

אלא - מבהיר ומזהיר ה'תניא' (אגרת התשובה פי"א) - ש"מ"ש 'וחטאתי נגדי תמיד' אין המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו, דהא כתיב בתריה: 'השמיעני ששון ושמחה וכו' ורוח נדיבה תסמכני' וכו', ומשום שצריך להיות כל ימיו בתשובה עילאה שהיא בשמחה רבה... אלא 'נגד' דייקא, כמו: 'אתה תתייצב מנגד' מנגד סביב לאוהל מועד יחנו', ופרש"י: 'מרחוק', והמכוון רק לבלתי רום לבבו ולהיות שפל רוח בפניו כל האדם כשהיה לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'.

"ואדרבה, לענין השמחה יועיל זכרון החטא ביתר שאת בכדי לקבל בשמחה כל המאורעות המתרגשות ובאות בין מן השמים בין ע"י הבריות בדיבור או במעשה (וזה עצה טובה להינצל מכעס וכל מיני קפידיא וכו')."

האפשרות וההזדמנות של תשובה - כולה חסד ורחמים: חטא אדם ופשע, המרה פי מלכו של עולם בעזות פנים ומצח, ואף אם הרבה והגדיל בהם - ובכח התשובה הוא מסיר ומוחק הכל, כלא היה. ואף גם זאת, כי התשובה לא בשמים היא, לא קשה וכבידה, בוודאי לא מעבר לכוחותיו של אדם, בפיו ובלבו הדבר לעשותו.

אך גם כי התשובה ברת - השגה, נגישה וזמינה ושווה לכל נפש, הרי שאינה דבר של מה בכך המושגת ונעשית כלאחר יד, תשובה אינה מוצא-שפתיים גרידא ומחשבה בעלמא. היא בהחלט דורשת כובד ראש, שימת לב מיוחדת, ריכוז מחשבתי גבוה ומאמץ נפשי עליון. ולא במהרה ולא בקלות יוכל אדם לראות עצמו מברך על המוגמר - כתינוק שנולד, כבריה חדשה.

"... כי יתכן שיתחרט וירע בעיניו על חטאתו אשר חטא - ולא השלים חוקו בזה, כי גם הפסד דינר או איסור קשה בעיני האדם, אך אם איבד עושרו בענין רע ויצא נקי מנכסיו, נפשו עליו תאבל ותכבד אנחתו ונפשו מרה לו. וכן על צרות רעות ורבות - כאבו נוצח ויגון בלבבו יומם. ויותר מהמה ראוי שיצטער ויאנח מי שהמרה את השי"ת והשחית והתעיב עלילה לפניו... ומדריגות התשובה ומעלותיה לפי גודל המרידות ועוצם היגון... לפי שכלו וכפי אשר תיפקח עיניו ירבו ויעצמו במאד-מאד יגוניו ברעיוניו על רוב עוונותיו" (שערי תשובה א, יב - ג).

ולכן, בעל התשובה תמיד "ידאג אולי הוא מקצר בחובת התשובה בצער ובמרידות ובצום ובבכי. וגם כי הרבה צער והרבה בכא, יחל ויירא אולי לעומת זה הרבה אשמה, ולא השלים חוקו את כל עונותיו ואשר יבכה בצום נפשו. ומי שהתבונן בגודל עבודת הבורא על יצוריו וכי אין קץ לרעת הממרה את פיו, כל אשר יוסיף בעבודה ובדרכי התשובה, הלא מצער היא והינה למעט בעיניו... אע"פ שהוא מודה ועוזב, יש עליו לפחד תמיד, אולי לא השלים חוק התשובה, כי צריכה למדריגות רבות, ויוסיף אומץ בכל יום להשיג המדריגות" (שם שם, טז - טז).

הוא שכתב רבינו יונה (שם שם, מח): "ראוי לנפש החוטאת לזכור עוונותיה תמיד ואל תשה אותה לקץ ימים, ומלבבו לא יחטפו עד בוא חליפתו, כענין שנאמר (תהלים נא, ה): 'כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד'". וכפי שכתב עוד וביאר (שם ד, כא): "יש לו לבקש רחמים כל ימי חייו על סליחת עוונותיו הראשונים והאחרונים, ולהיות ירא ומפחד אולי לא השלים חוק עיקרי התשובה". יתירה מזו מצינו ב'תניא' (פכ"ט): "... ואף שכבר עשה תשובה נכונה, הרי עיקר התשובה בלב, והלב יש בו בחינות ומדריגות רבות, והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן והמקום, כידוע ליודעים, ולכן עכשיו בשעה זו שרואה בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא, מכלל שהיום לא נתקבלה תשובתו, ועוונותיו מבדילים, או שרוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דליבא יותר. ולכן אמר דוד: 'וחטאתי נגדי תמיד'".

קִנְךָ

על הקמץ תחת קו"ף קִנְךָ, ביאור המשמעות של "כתרגומו" בפסוקים יג-יד שבשירת האזינו, וגם ביאור המילים "תשתה חמר".

ביאורים וחידושים

על פרשת השבוע

הגאון רבי אהרן ישעי' רוטר שליט"א מה"ס שערי אהרן

ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן נון (ל"ב מ"ד)

המאמר הזה צריך ביאור, הדלא כבר נאמן לעיל (סוף פ' וילך) וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם.

ותירץ המלבי"ם (י"ח"ה בפנים יפות) שמתחלה אמר השירה כולה בלי הפסק, ואח"כ שנה להם והפסיק בין הפרקים וביאר להם את כל הענינים והסודות שבכל פרק ופרק, ולכן כתיב לעיל "את דברי השירה הזאת עד תומם" להורות שלא הפסיק בה, וכאן אמר "כל דברי השירה הזאת" להורות כל מה שנכלל ונרמז בה, עיי"ש עוד מש"כ בזה.

הוא והושע בן נון (שם)

פירוש רש"י, שבת של דיווגי היתה, ניטלה רשות מזה וניתנה לזה, ע"כ. מקורו סוטה (י"ג, ב) ופירש הרא"ם, דשנים בלשון יין "דיו" ו"זוג" ג"כ פירוש שנים, וכפל הענין בשתי לשונות, ופירושו שבת שהיה בה שתי רשויות רשות משה ורשות יהושע [כלומר, מש"כ "רשות" פירושו "שלטון" מלשון "ואל תודע לרשות" כלומר שבת שהיה בה שתי מלוכות, מלוכת משה ומלוכת יהושע, ניטלה המלוכה ממשה וניתנה ליהושע] וכן פירש בעל הערוך, ע"כ.

ולי נראה דאע"פ ש"דיו" ו"זוג" שניהם פירושם שנים, בכל זאת יש הבדל ביניהם ש"דיו" פירושו שנים כל אחד לחוד, משא"כ "זוג" פירושו שנים מחוברים יחד, ועל מש"כ (שופטים, י"ט) "צמד חמורים" תיב"ע "זוג חמורין" וכל על מש"כ (מ"ב, ה) "צמד פרדים" תיב"ע "זוג כודנוון" וכאן היה תחלת היום למשה וסופו ליהושע, ורק היום חברים יחד, ולכן השתמשו חז"ל בשתי הלשונות, כלומר שנים שהם נראים מחוברים.

וכתב ר' אליהו המדקדק, שמלת "זוג" שפירושו שנים הוא נקוד "בחולם" אבל "זוג" הנקוד בשור"ק הוא הפעמון, ושניהם לשון ארמית – אמרי שפר.

יקותיאל יהודה גנזל

זכאי הוא

חכמנו לימדנו: השב מאהבה, עברותיו הופכות למצוות. הסביר מרנא ה'חתם-סופר' והמחיש: כגון זה שאכל נבלות וטרפות והוא שב בתשובה, נחשב לו כאילו אכל מקרבן פסח. עד כדי כך.

נמוג הוא הזדון
אך בל לנשיה, לאבדון
הופך פניו עורו צובע
בכף מאוני הכיות קובע
משק פנפי הקדשה ינשב
מעתה, למצוה רבה יחשב
פי שב בעליו מזדונו
מרב בערת אהבת קונו

קללה תחשב לתפלה
להתעלות הפכה הנפילה
דבור אסור לדבר תורה
מחשבת און למחשבה טהורה
נהפכו מחזות מפקפקים
נחשבים לראית פני צדיקים
להשתוקקות נחשבת התאווה
כי הוא שב, מאהבה

מחרחר ריב עד הלם
נחשב בערבות כמשפין שלום
רוח חמה ומדנים
כאלו תמיד האיר פנים
תפלה חטופה ומקטעת
נחשבת לנעימה רווית דעת
זדונות מצגים בחלון ראווה
כי הוא שב, מאהבה

לכאורה שתרגום זה לא היה לפני רש"י. לעומת זאת בפירושו לתלמוד מצטט רש"י אותו בשני מקומות. האחד בגיטין ח"א ד"ה איזוהי ארץ: "ובתרגום ירושלמי מתרגם הור ההר - טורי אמנון", וכן הוא לפנינו בת"י [טוורוס אומנוס]. המקום השני הוא ברש"י לב"מ כא, א ד"ה כריכות: "כמו מאלמים אלמים (בראשית לו, ז), ומתרגמין בירושלמי מכרכין כריכין; בת"י שלפנינו אמנם כתוב 'מפרכין פירוכין', וכנראה היתה לרש"י גרסה אחרת, אבל מכל מקום הוא מדבר על תרגום ירושלמי. ועדיין, גם אם נקבע שהכוונה כאן לתרגום הירושלמי, היה מתבקש שיאמר רש"י 'כתרגום ירושלמי', ולא יאמר 'כתרגומו' סתם, שזהו הלשון הרגיל אצלו לתרגום אונקלוס.

ודם ענב תשתה חמר (לב, יד)

מילת חמר שלכאורה פירושה 'יין', תמוהה. שכן היינו דם ענב פירש יין, ומה שייך לומר "מיץ ענבים תשתה יין"? כנראה לכן פירש י"י: "חמר - אין זה שם דבר, אלא לשון משוּבָּע טעם, וינו"ש בלע"ז". באוצר לעזי רש"י פירש את המילה - ייני. כלומר, רש"י מפרש שהמילה חמר היא תואר ולא שם עצם, ושיעור המקרא לפי זה הוא "ודם ענב תשתה כשהוא חומר", דהיינו כשהוא חזק וטוב. כך גם פירש רש"י בתהלים ע"ה, על המילים ייני חמר מלא מסך: "ויין חמר - חזק. ווינו"ש בלע"ז". כאן מוכח באמת מניקוד המילה שמדובר בפועל ולא בשם עצם. כלומר, יין מתחמר. וכן פירש"י בישעיה (כו ב) על הפסוק "ביום ההוא פָּרַם חֲמֵר עֲנֹ לָהּ": "ביום ההוא - בעת הגאולה ישירו לישראל זו היא כרם חמר, הוציאה יינה הטוב, חמר - וינוש בלע"ז".

אלא שבפסוק דנן יש קושי בפירוש זה, כמו שהעיר בהגהה על פירוש רש"י מתקופת הראשונים בשם 'תוספת מרדכי' [נדפס במק"ג 'הכתר']: "ואם נדבריו, נקד חמר, כמו שפון, שפון, חמין, צרל, טמא; וולן קמצין, וטעם לרע". כלומר: חמר מלעיל הוא שם עצם, ואם הכוונה לתואר היה צ"ל 'ויין חומר' כמו שכתבנו, או 'יין חמר' על משקל כבד ועייף.

רש"י הירש מתקן את הקושי הזה, בפרשו ש'חמר' הוא יין שכבר עבר תסיסה, ולדבריו שיעור המקרא 'ודם ענב תשתה' [כשהוא כבר] חמר", לפי זה סרה קושיית התוספת מרדכי, אבל אין זה פירוש רש"י.

והמיוחס ליונתן פירש מן ענבא חד מפקין פור חד". כלומר, הינות מפרש את מילת חמר כמו "ששית האפה מחמר הקטים" (יחזקאל מה, יג), דהיינו מידת כור, אף שזו בקמץ וזו בחולם. פירוש זה נראה כמתיישב ביותר עם התחביר: "ומדם ענב (אחד) תשתה חומר של יין".

אולם כמדומה שהפירוש המיושב ביותר בלשון הוא של הנצי"ב, המפרש שכוונת הפסוק לתיאור ענבים עסיסיים במיוחד, המלאים מיץ כאילו הם עצמם שתו יין, לפי זה מילת 'חמר' היא כפשוטה, יין. ושיעור הכתוב: "ודם ענב אשר שתתה יין". כלומר, 'תשתה' אינו פנייה לנוכח, אתה תשתה. אלא 'ענב' כאן לשון נקבה [ראה ראב"ע שמביא פירוש כזה] והוא עבר במקום עתיד: ודם ענב אשר שתתה חמר.

גם המילה 'תשתה' מיושבת הרבה יותר לפי פירוש זה. שכן לשון הנוכח חריג מאוד ובולט בזרותו על רקע שני פסוקים אלו המדברים לנסתר [ירכיבהו, ויאכל, ויניקהו], והיה מתבקש 'ודם ענב ישתה חמר'. ר"י בכור שור עומד על הקושי הזה ומיישב: תשתה חמר - עתה מדבר כאילו מדבר עם ישראל. וכן אורחיה דקרא, שפעמים מדבר פה אל פה, ופעמים כאילו מדבר לאחרים עליו. כגון: "ימצאהו בארץ מדבר" (פסוק י) - לאחרים עליו, ואחר כך "צ"ל ולפני כן] "הוא עשך ויכונניך" (פסוק ו) - שמדבר עמו פה אל פה.

גם אם נקבל הסבר זה עדיין צריך ביאור לשון פסוק י"ד שמביא רשימה של מאכלים, חמאת בקר וחלב צאן ועוד, מבלי להזכיר לשון אכילה או שתייה, מדוע בדיוק לגבי היין הזכיר הכתוב 'תשתה'? אבל לפי פירוש הנצי"ב הכול אתי שפיר.

הלא הוא אביך קנך (לב, ו)

הקמץ תחת קו"ף קנך מראה שזה פועל עבר, ושיעור הכתוב הוא: הלא הוא אביך [אשר] קנה אותך. וכן מפורש ביונתן: די קנא יתכון. וכן ברש"י שהביא שלושה פירושים: "ששפנאך, ששפנך בקן הסלעים ובארץ חזקה, ששפנך בכל מיני תקנה", הכול לשון עבר. וכן פירשו רשב"ם ראב"ע רמב"ן וספורנו.

אמנם רס"ג פירש כאילו כתוב 'אביך קונך', ונראה שהוא מפרש את קנך בקמץ כמו קונך בחולם, והוא תואר, קנה, על משקל קשה, יפה, "פגן קנה" (ישעיה נח, יא), "דנה לבנו" (איכה ה, יז).

כתרגומו

פסוקים יג-יד שבשירת האזינו הם משפט אחד, המדבר על השפעה הגדול שנתן ה' לבני ישראל עם כניסתם לארץ:

(יג) ירכיבהו על במותי ארץ ויאכל תנובת שדי ויניקהו דבש מסלע ושמן מתלמיש צור: (יד) חמאת בקר וחלב צאן עם חלב פרים ואילים בגין בשן ועתודים עם חלב פליות חטה ודם ענב תשתה חמר:

פירושו של רש"י לפסוק זה צריך עיון. הוא פותח "ירכיבהו על במותי ארץ - כל המקרא כתרגומו", וממשיך בפירוש שתוכנו הוא שבח אדמתה ופירותיה של ארץ ישראל, כפשוטו של מקרא, אבל זה לגמרי אינו פירוש התרגום, שכן אונקלוס כותב "אשרנון על תקפי ארעא, אוכלנון גזת שפאיהו, יתב להו גזת שליטי קרניו ונכסי יתבי פרכין תקיפין" [הושיב אותם על חזק הארץ, האכיל אותם ביזת שונאיהם, נתן להם שלל מושלי ערים ונכסי יושבי כרכים חזקים]. והפלא היותר גדול הוא שבסוף פסוק יד כותב רש"י: ועוד יש לפרש שני מקראות הללו (פסוקים יג-יד) אחר תרגום של אונקלוס "אשרינון על תוקפי ארעא" וגו'. הרי שרק כעת נזקק לתרגום אונקלוס.

רבי דוד פארדו נזקק לקושי זה בפירושו 'משכיל לדוד' על התורה, וכותב כך:

ירכיבהו וכו' - כל המקרא כתרגומו וכו'. כלומר עיקר כללות המקרא כתרגומו שמדבר על ירושת הארץ, אבל פרטי דברי הפסוק אינו מבאר עכשיו כדרך התרגום אלא בדרך אחר, והוא ע"פ הספרי, וזהו מה שכתב בסמוך "ירכיבהו - על שם שא" גבוהה וכו' " (כל הפירוש של רש"י נמצא בספרי). ולבסוף כתב ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס וכו', כלומר: גם בכל פרטי הדברים".

פירוש זה קשה להבנה, וכי לתרגום אנו צריכים כדי לפרש את המקראות על ירושת הארץ? הלא המקרא עצמו אומר זאת בצורה הברורה ביותר!

אפשרות נוספת היא שנפל כאן איזה שיבוש. שכן בדפוס זאמורה משנת שני"ב, לא מופיעות כלל המילים "ירכיבהו על במתי ארץ כל המקרא כתרגומו".

כתרגומו - אולי יונתן?

אפשרות שלישית היא שכשרש"י אומר 'כתרגומו' הוא אינו מתכוון לתרגום אונקלוס, אלא לתרגום המיוחס ליונתן שמפרש כאן כעין פירוש הספרי: "אשרנון על פרכי ארעא דישראל ואיכיל יתהון תפנוקי עללת חקלאה, ואוניק יתהון דבשא מפירהא דמתרין על פיפיו, ומשחא מניתהא ומלבלבין מטנרין תקיפין" [הניחם על כרכי ארץ ישראל, והאכיל אותם תפנוקי תבואת שדותיה, והניקם דבש מפירותיה שגדלים על סלעים, ושמן מויתיה הגדלים מצורים חזקים]. גם את הפסוק הבא הוא מתרגם - אם כי באופן חלקי - על שבח ארץ ישראל. נמצא שאכן לא נזקק רש"י לתרגום אונקלוס אלא בסוף פסוק י"ד, ושם הוא באמת כותב "ועוד יש לפרש שתי מקראות הללו אחר תרגומו של אונקלוס".

אלא שהשערה זו מניחה ביסודה שתרגום זה היה לפני פירוש רש"י, וזו שאלה נכבדה מאוד; לאורך כל פירוש רש"י לתורה לא מוזכר התרגום הזה אפילו פעם אחת! [להשוואה: תרגום אונקלוס מצוטט למעלה ממאתים פעמים], מה שמהווה ראיה

יוסף מאיר האס

קחו עמכם דברים

אמרי נועם ודברי התעוררות ברוח ימים נשגבים אלו בין כסה לעשור מפי מגיד המישרים הנודע לתהילה בפיו המפיק מרגליות טובות הגה"צ רבי יעקב אליהו אונסדורפר שליט"א אב"ד ראשית חכמה מונטריאול

בין כסה לעשור המה ימים נשגבים. הגה"צ רבי יעקב אליהו אונסדורפר שליט"א

איך אומרים אותו באחד משאר שעות היממה של יום הכיפורים? ראשית כל מפנה אותנו הגרי"א אונסדורפר לספר 'לבושי בדים' (דרשה ז אות מג) - להגאון רבי ידידיה טיאה ווייל זצ"ל בנו של ה'קרוב נתנאל' - שכתב טעם אחר לאמירת 'כל נדרי' דווקא בכניסת יום הקדוש: "כי הנה כאשר האדם נודר לעשות דבר

לשמוע את שיחותיו המלהיבות. הגרי"א אונסדורפר שליט"א הינו דור שלישי למשפחה מפורסמת של מגידי מישרים, וזקנו - אבי אביו - הגה"צ רבי שלמה זלמן אונסדורפר זצ"ל היה נואם בחסד עליון בפרעשבורג, ומסופר שכ"ק מרן מהר"ד מבעלזא ז"ע התעניין פעם אצל החסיד ר' מרדכי מאנדל ז"ל מה הוא עושה

בין כסה לעשור. ימים שיש בהם חפץ של התעוררות עילאית 'קראוהו בהיותו קרוב', ימים בהם ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, מתעוררים הישנים משנתם ונדרמים מקיצים מתרדמתם, כל אחד ממשפשש במעשיו ובודק את צפוני לבו, לתקן ולהיטיב. והימים ימי ביקור"י ענו"ם (לשון מליצית המופיעה בספרי שו"ת רבים במכתבי תשובה שנשלחו בימים אלו), כאשר כל איש מישראל מתחזק בענייניו בין אדם למקום ובין אדם לחברו, כל לב יודע מרת נפשו ובימים נשגבים אלו של הרת עולם, הווי הזמן גרמא לתקן עניינים אלו העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם.

ביקשנו וחפצנו להגיש לפני הקוראים הנאמנים שיחי' מרקחת פנינים נבחרים ומתוקים מדבש, השווים לכל נפש במעלת הני יומין עילאין, והיו רגלינו מוליכות אותנו אל אחד מגדולי המגידים בדורנו אשר הוצק חן בשפתותיו, כש"ת הגה"צ רבי יעקב אליהו אונסדורפר שליט"א - איתן מושבו במונטריאול הרחוקה ומשם מזריח אורו לישרים בפיו המפיק מרגליות טובות ויקרות, אשר זה שנים רבות מכתת את רגליו מהכא להתם ומהתם להכא, בבתי מדרשות ובבתי כנסיות, לעמוד במקלות עם ולדרוש בשער בת רבים, לעורר את הלבבות לאהבה וליראה את ד' אלוקינו, לשמור מצוותיו ולעשות רצונו בלבב שלם.

למבוגרים שבחבורה עדיין זכורה דמותו של אביו, הגה"צ המפורסם רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זצ"ל רב בית המדרש 'דברי חיים' בפ"ת, שהיה נואם בחסד עליון והמונים היו נוהרים

"...אומרים אנו בכל יום מימי אלול ותשרי המזמור הזה, כדי לעורר בזה שהקב"ה יפתח לנו את השערים שנפתחו בתפילתם של ישראל על הים, ובתפילתו של דוד המלך בשעה שהיה הוא בעת צרה..."

טוב - ללמוד תורה או ליתן צדקה וכדומה, נברא מזה מלאך טוב, אבל המלאך הזה לא נשלם עד שיקיים האדם את נדרו, וכל זמן שהמלאך אינו נשלם עומד הוא ומצפה מתי יקיים האדם הנודר את נדרו ואז תושלם בריאתו, וכל זמן שלא נשלם יצירתו לטוב, עומד המלאך הזה אצלו מוכן להזיקו ולקטרג עליו ח"ו. ולכן תיקנו לבטל את כל הנדרים בכניסת היום הקדוש, כדי שלא יהיה שום מקטרג בבית דין של מעלה ביום זה."

כעין זה הובא בספר 'אור התורה' (פר' מטות) להגה"ק ה'צמח צדק' מליובאוויטש זי"ע, שם מבאר ענין השייכות שבין התרת הנדרים לבין יום הכיפורים, מוסיף הגרי"א אונסדורפר להמתיק מגדים, "כי לכאורה צריכים להבין, איך אפשר להתיר נדר שנדר האדם, הלא קיבל על עצמו באיסור שלא לאכול מאכל זה וכדומה, ונעשה מזה איסור ככל האיסורים הכתובים בתורה, וכמו שאין החכם יכול להתיר אכילת חלב ודם, כמו כן לא יוכל לבטל נדר שעשה איש פלוני?"

"ומבאר, שהעניין הוא, שהדבר הנאסר על האדם, לא נאסר

בפרעשבורג, ור' מרדכי סיפר שהוא הולך מפעם לפעם להשתתף בשיעוריו של המגיד רבי שלמה זלמן אונסדורפר, והרה"ק מבעלזא הפליג בשבחו באומרו שהוא אכן אומר דרשות נפלאות והם מלאות ביראת שמים.

'כל נדרי' בכניסת היום

את נועם אמריו פותח הגרי"א אונסדורפר שליט"א במנהג המקובל בכל תפוצות ישראל, לומר בהתעוררות גדולה בליל יום הכיפורים את נוסח 'כל נדרי' השמור לנו עוד מימי רבותינו הראשונים. מקור המנהג הוא מהא דאיתא בגמרא (נדרים כג): "הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר, כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל". אולם, דבר אחד יש לנו לבאר, למה אומרים זאת דווקא בכניסתו של יום הכיפורים, שאז הווי עת רצון מיוחד והתעוררות האדם גדולה היא עד מאוד, כאשר כל אחד טרוד אז בתשובה, בתפילה ובחשבון הנפש, ולמה

התעוררות גדולה. נוסח כל נדרי

כי לא יטוש ד' עמו: דברי חיזוק ברוח תקופת הקורונה

בהתייחסו לנגיף הקורונה שעצר את העולם כולו מלכת כבר תקופה ארוכה שנמשכת עוד ועוד, ואין אתנו יודע עד מה, אומר הגרי"א אונסדורפר שליט"א: "למרות הקשיים הגדולים שחווה כל אחד באופן פרטי כתוצאה מהמגפה העולמית ל"ע, צריך להתחזק באמונה שלמה בהש"ת שבוודאי לא יטוש ד' עמו ונחלתו לא יעזוב, וגם בתקופה כזו הש"ת מלווה את בני ישראל בהשגחה פרטית ומכוונת, והוא רוצה לבחון אותנו איך נתמודד ונלמד תורה מתוך הדחק, וכשיראה שאנו עומדים בניסיון זה בהצלחה, הוא יפתח לנו את אוצרו הטוב מן השמים וישפיע לכולם שפע ברכה והצלחה, וכל הזדים מהרה יכרתו.

"וכי תאמרו איך אפשר להתחזק באמונה בתקופה קשה כמו זו? התשובה לכך היא, שהרי הקב"ה בעצמו סיבב והביא שיחול ויבוא הנגיף מקצה העולם ויתפזר בכל קצווי תבל, וכאשר יודעים שהכול מאתו יתברך, אפשר להיות רגועים. ידוע על הגה"ק בעל ה'דברי חיים' זי"ע מצאנו שאחד מבניו הסתלק בחייו, ואמר: 'כשאני מקבל מכה בגבי, אני מיד כועס על כך, אך כשאני מסתובב לאחורי ורואה שחברי הטוב ביותר נתן לי מכה זו, אני נרגע, כי יודע אני שכוונתו לטובה...' בהקשר לכך, זכורני שלפני כמה שנים הייתה שריפה גדולה בניו-יורק ואשה צעירה נספתה בדליקה יחד עם תינוקה הקטן. הייתה זו טרגדיה גדולה שרבים מיאנו להינחם ממנה, אך כשזקנה הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל הספיד בהלוויה, הזכיר מעשה זה והוסיף בבכי באומרו: 'זה אמר זקני הק' ה'דברי חיים' כשקיבל מכה בגב, אבל אם היה מקבל סטיירת לחי בפנים, כבר היה קשה להירגע מהר כל כך...'".

"יסוד חשוב זה יכול לשמש כטובה נפלאה בשביל האדם לכל מהלך חייו, מציין אב"ד ראשית חכמה מונטריאל שליט"א בדברי חיזוקו. "הרי לא תמיד הכול הולך כמו שרוצים ומתכננים, ובקל אפשר ליפול לעצבות ומרה-שחורה, אך כשיודעים שהכול בא מאת הש"ת שהוא אבינו שבשמים אוהבנו, מקבלים זאת באהבה ובשלווה, גם כי אנו סמוכים ונטווחים שמאתו לא יצאו הרעות וגם כי אין לנו על מי לפעוס... דבר זה כבר כותב החינוך בלאו דלא תיקום, שטעם לאו זה הוא ע"ד הפסוק (שמואל ב-טז, י) 'כי ד' אמר לו קלל את דוד', שדוד המלך לא כעס על הקללה כי ידע שהיא מיד ד'.

"ובזה פירשתי פעם את נועם אמרנו בתפילת מנחה של שבת - 'יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם', אם בני ישראל יכירו וידעו 'כי מאתך', שהכול הוא מאת הש"ת וגם כשקורים דברים לא טובים ח"ו הם באים מהש"ת, "היא מנוחתם", זה גופא מביא להם מנוחה ושלווה, ביודעם שמאתו לא יצאו הרעות ואין להם על מי לכעוס ובמי לנקום ולנטור."

כאשר יהודי יהיה באותה צרה - אשר הצדיק היה בה - יוכל היהודי להתפלל לה, ותפילותיו יגיעו אל הקב"ה דרך השער הנ"ל. "והנה, דוד המלך ע"ה היה מוקף בשונאים שהיו מבקשים אותו נפש והיו מטכסים עצה ותחבולה איך להורגו, לפיכך חבר מזמור מיוחד, להודות ולהלל לפניו על הנסים שעשה לבני ישראל על קריעת ים סוף ולעורר את ההתעוררות שהייתה בשעת קריעת ים סוף - שבני ישראל עמדו אז בעת צרה והיו מוקפים בשונאים וצעקו אל ה' וענה להם, כאשר בזה רצה לעורר למעלה שייפתח השער ההוא שנפתח על הים, גם עכשיו יהיה עת רצון, וייושע באותה ישועה שנושעו בה ישראל.

"ולכן אומרים אנו בכל יום מימי אלול ותשרי המזמור הזה, כדי לעורר בזה שהקב"ה יפתח לנו את השערים שנפתחו בתפילתם של ישראל על הים, ובתפילתו של דוד המלך בשעה שהיה הוא בעת צרה. מעתה, מתבאר לנו טעם אמירתנו מזמור זה והתועלת שיש באמירתו, שעל ידו זוכים אנו לצאת זכאי בדיו מבלי שיהיה פתחון פה למקטרגים ועל אף שאין אנו ראויים לכך."

הרהור תשובה שמגיע לכל יהודי בימים אלו. מתפללים בערב יום הק'

מתלטה הגרי"א אונסדורפר שליט"א באמרתו המחזקות ופונה לכלל ולפרט בלב קרוע ומורתח בגודל השעה: "בראותנו גודל הקדושה וגודל נוראות הזמן של ליל כל נדרי, הרי לב מי לא יתפלץ לנוכח כל אלה ובאיזה כוח נוכל לעמוד לפני המלך - מלכו של עולם, ולבקש ולהתחנן לפניו עלינו ועל כל בני ישראל, כאשר כל לב יודע מרת נפשו ומכיר ברעת דרכו. אשר על כן, נעתיק כאן דבר אחד ממה שאמר פעם מרן ה'חתם סופר' זי"ע בליל כל נדרי (מובא בדרשות חתם סופר ל"ה ט"א), דיבורים המחזקים מאוד את לב האדם, בזה שהקב"ה הוא כי א-ל רחום וחנון, ומטהר את בני ישראל לפני הגיע היום הקדוש והנורא.

"הנה, בזמן שהיה בית המקדש קיים, היה איש טמא מונה שבעה ימי טומאה, וביום השלישי וביום השביעי היה איש טהור מזה עליו מאפר הפרה, ובכך היה יכול לילך למקווה במוצאי היום השביעי. וכן הוא העניין ביום הכיפורים, שעבודת היום והוידוים שאומרים בו מטהרים את האדם כמו המקווה, וטרם שהולכים למקווה הרי צריכים שיבוא איש טהור להזות עלינו מאפר הפרה, ודבר זה מתקיים בנו על ידי שבא איש טהור - הוא הקב"ה מקור הטהרה, ומכניס בנו התעוררות גדולה לתשובה בכניסת יום הכיפורים."

"בזה מפרש החת"ס מאמר רבי עקיבא (יומא פה): "אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים", שאבינו שבשמים מטהר אותנו על ידי התעוררות תשובה שמכניס בנו בפרוס יום הכיפורים - טרם שאנו נכנסים למקווה טהרה של עצם היום הקדוש והנורא הזה - "ואומר מקווה ישראל השם", הוא המקווה שאנו נטהרים בו ביום הכיפורים, "ונאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וגו'" - שהקב"ה מזה עלינו מים טהורים, הוא רוח הטהרה והרהור התשובה שמגיע לכל איש ישראל בליל זה."

אהבת איתן אדונו

הנה, בימים אלו ממשיכים אנו לומר בכל יום פעמיים באהבה מזמור 'לדוד ד' אורי וישעי', המלווה אותנו בתפילותינו דבר יום ביומו מראש חודש אלול ועד אחרי שמחת תורה הבעל"ט. בפיו של הגרי"א אונסדורפר שליט"א רעיון נפלא לקשר ולבאר שייכותו של מזמור זה לעניינא דיומא, בפרט אחר שנעמוד בסוד הדברים כי כוונות נשגבות טמונות בין פסוקיו ותיבותיו.

המעין בדברי המדרש (ויקרא רבה פרשה כ"א פיסקה א') ימצא שמדמה מזמור זה אל שירת הים - וז"ל: "לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא" - ר"א פתר קריא בים, 'אורי' בים, שנאמר (שמות יד, כ): "ויאר את הלילה", 'וישעי' - "התיצבו וראו את ישועת ה'", (שם) פסוק יג, 'ממי אירא' - "ויאמר משה אל תיראו" (שם), 'ה' מעוז חיי' - "עזי וזמרת יה" (שם טו, ב), 'ממי אפחד' - "תפול עליהם אימתה ופחד" (שם טו, טז), 'בקרב עלי מרעים' - "ופרעה הקריב" (שם יד, י), 'לאכול את בשרי' - "אמר אויב ארדוף אשיג וגו'" (שם טו, טז).

מרחיב הגה"צ רבי יעקב אלי' שליט"א: "הגה"ק האמרי אמת' זי"ע בספרו (פרשת בשלח), מבאר טעם הדבר למה תיקן דוד המלך מזמור נוסף על קריעת ים סוף, והרי יש לנו כבר את שירת הים שאנו אומרים אותה בכל יום, וכי איזו תועלת יצאה מזה שחיבר מזמור נוסף? ומבאר, שכאשר הצדיק נמצא בצרה ובמיצר, וצועק לה' שיוציאו מצרה לרווחה ומאפלה לאורה, הרי הקב"ה שומע לתפילות הצדיקים ועל כן עונה לו, וכדכתיב: "רצון יראוי יעשה ואת שועתם ישמע וישועם". ובזה פותח הצדיק שער, שתמיד

אלא בכוח דיבורו של האדם שהוא בשר ודם, ועל כן יש ביד החכם לבטל את הנדר. אולם לא כן כל האיטורים שבתורה, שהם יצאו מפני הגבורה והוא זה שאסרם על בני ישראל, ועל כן מובן שאין ביכולת החכם - שהוא בשר ודם - לבטל את אמרי פיו.

"ולכן אומרים 'כל נדרי' בתחילת יום הקדוש, כדי לעורר על ידי התרת הנדרים שאנו עושים, שגם הקב"ה יתיר ויבטל העונשים והגזירות השוררות על האדם שעבר על איטוריו וימחל לו על כל עוונותיו."

מקווה ישראל השם

אנו מבקשים להבין מה פשרה של ההתעוררות המופלאה שיש בכל תפוצות ישראל בשעת אמירת 'כל נדרי', כאשר לכאורה דבר זה אומר דרשני, שהרי במשך יום הכיפורים יש רגעים יותר מרטיטים בהם מתפללים על החיים עצמם?

"מובא בשם ספר 'ליקוטי צבי', לבאר מהי ההתעוררות העצומה השוררת אצל כל בני ישראל בעת אמירת 'כל נדרי, וכן לבאר מהו הניגון המיוחד המקובל לשיר של 'כל נדרי', והוא, כי בעת שגזרה מלכות הרשעה בספרד כליה על עם ישראל ח"ו, וגזרו כי על כל בני ישראל להמיר דתם ח"ו ולמרוד במלכות שמים ולקבל עליהם דת הנצרות, היו יהודים שנשבעו ונדרו למלכות על נאמנותם לדתם, אולם כל זאת היה רק מן השפה ולחוץ, אבל בסתר לבם שמרו על האמונה בה' ובתורתו, וקיימו את כל מצוות הש"ת.

"לכן היו מתקבצים בכל שנה ושנה במסדרות נפש נפלאה בליל יום הכיפורים, והיו מתירים נדריהם ושבוועתיהם שנדרו ונשבעו למלכות, והיו עושים זאת בשיברון לב ובחרטה אמיתית מתוך כמיהה וערגה להש"ת. והיו שרים את ה'כל נדרי' בניגון זה המקובל, ומזה נקבע הדבר לדורות שכל בית ישראל שרים את ה'כל נדרי' בניגון מעורר זה, ומכאן גם נגזרת ההתעוררות העצומה השוררת בעת אמירת 'כל נדרי'."

להיות זכאי בדיון. יהודי בתפילה בערב יום הק' (אילוסטרציה)

והכהנים והעם

על מעלת הכריעה וההשתחויה ביום הכיפורים
אשרי עין ראתה כל אלה
השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים

המחשה של בית המקדש

ועוד כתב: ועל כן עומדים בסדר העבודה לזכרון בית מקדשינו, שהרי כל ישראל שהיו במקדש היו עומדים על רגליהם מאז הבוקר עד צאת יום הכיפורים, דגמירי אין ישיבה בעזרה אלא מלכי בית דוד (יומא דף כה). ואם כן לעמוד שעת העבודה הלא למצער היא. וכן ראוי לכל ש"ץ מכוון אורחותיו לדבר על לב העדה קודם מוסף בדברים חדים ונחרצים כוללי הרצון בקוצר מילין להודיעם מעניין קדושת היום ותפארת האומה בהיות בית מקדשינו בנוי, וכהן גדול עומד ומשרת, להלהיב ליבם לתפילת מוסף אשר היא חובת היום בסידור סדר העבודה, אולי יחונ' ה' ויחיש לגאלנו ותשוב העבודה כמקדם, אמן.

בפיוט הנשגב של סדר העבודה הנאמר אחת בשנה, אומרים על פי המשנה במסכת יומא: והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם הנכבד והנורא מפורש יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחווים וכו'. ובהרבה ספרים ומהם ע"ד הקבלה, כתבו על לשון 'יוצא' מפי כהן גדול.

'יוצא' מפי כהן גדול

רבי אברהם סבע, החכם והמקובל ממגורשי ספרד, כתב על כך בספרו "צורר המור". בפירושו על הפסוק בכל מקום אשר אזכיר את שמי אביך וברכתך (שמות כ, כא), כתב: ואמר אזכיר ולא תזכיר. הרצון אצלי כי הש"י הוא המזכיר את ה' ולא הכהן. כי אף על פי שהכהן היה מזכיר את ה' במקדש, ואז היה מזכיר ומוריד שפי האותיות ונותנם בפיו של כהן גדול, ואז היה הכהן גדול גומר ומזכיר, ולא באופן אחר... וזה תמצא מפורש בתפילת יום הכיפורים, שאמר והכהנים והעם כשהיו שומעים את שם המפורש יוצא מפי כהן גדול. לא אמר מוצא אלא יוצא,

גדול על כל איש הישראלי לבכות בכי רב על שלעת עתה נעדר כבודו שהגיע לו אז.

עניין הבכי באמירת סדר העבודה מובא בכמה וכמה ספרים. כך מובא שרבי צבי הירש מרימנוב היה בטבעו אביר לב ולא היה בעל בכי, אך ביום הכיפורים בשעת אמירת העבודה לפני הקהל היה מרבה בבכיות אשר אין לשער ואין לספר (נחלי בינה', יוה"כ עמוד רפ).

גם אצל חכמי הספרדים מצינו מי שעורר לבכי בשעת אמירת סדר העבודה. בספר "נהר מצרים" לרבי רפאל אהרן בן שמעון

"...עניין הבכי באמירת סדר העבודה מובא בכמה וכמה ספרים. כך מובא שרבי צבי הירש מרימנוב היה בטבעו אביר לב ולא היה בעל בכי, אך ביום הכיפורים בשעת אמירת העבודה לפני הקהל היה מרבה בבכיות אשר אין לשער ואין לספר..."

כתב (ראה 'מוזהב ומפז' עמ' 102-103): מנהג יפה הנהגתי בכמה קהילות אשר נמצאתי בהם ביום הכיפורים, שהקהל עומדים על רגליהם כל סדר העבודה כולה ע"י דברי כיבושים שמנהגי לומר קודם חזרת המוסף להודיע לקהל כמה הייתה גדולת האומה ביום זה בהיות בית מקדשינו בנוי, וכמה חסרנו טובה בעוונותינו עתה, ולב הקהל יהיה למים ונהרי דמעה יזלו עיניהם.

במאמר שלפנינו נעסוק במעלת אמירת סדר העבודה הנאמר בתפילת מוסף של יום הכיפורים, ובעניין הכריעה וההשתחויה שאנו עושים לזכר מה שהיה בבית המקדש ביום הקדוש והנורא כששם המפורש היה יוצא מפי כהן גדול בקדושה ובטהרה. נפתח בדברי החיד"א שכתב בקצרה ("עבודת הקודש", מורה באצבע, סימן ט): יתאמץ בסדר עבודה להבין מה שמוציא מפיו, ויכנע [לכבון] מאד שבעוונותינו חסרנו כל.

ובספר "יסוד ושורש העבודה" (שער האיתון, פרק תשיעי) כתב באריכות: ראיתי בספרים מגדול החיוב סידור העבודה של כהן גדול ביום כיפור בתפילת מוסף, וגודל מעלת סידורם שנחשב בעיני היוצר והבורא ב"ה וב"ש כאלו אנחנו מקריבין ומסדרין כל סדר העבודה בבית המקדש. ומוסיף: גם בימי חכמי הגמרא היו מסדרין סדר העבודה ביום כיפור וכן פירש רש"י בפרק אמר להם הממונה גבי ההוא דנחית קמי רבא ועבד וכו', פירש רש"י שהיו רגילין לסדר סדר העבודה ביום כיפור (-ראה רש"י יומא דף נו ע"ב, ד"ה ההוא: והיה אומר סדר יום הכיפורים בתפילה כמו שאנו אומרים).

והוא ממש: ויאמר האדם את כל סדר העבודה בכוונה עצומה ויכוון בזה לתת נחת רוח ליצרנו ובוראנו ב"ה וב"ש, כי בסדר העבודה שאנו מסדרים עתה בשיח שפתותינו תחת קרבנותינו, אנו עושים נחת רוח לבורא יתברך שמו ויתעלה.

ולכן: צריך האדם להתעורר בבכי גדול ועצום בשעה שהוא אומר והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים את השם וכו' יוצא מפי כהן גדול וכו', על העדר הכבוד של יצרנו ובוראנו יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד שהיה אז בירושלים כשהיו שומעים את השם יוצא מפי כהן גדול בקדושה ובטהרה, וכל העם העומדים בעזרה נתנו כבוד גדול לקדושת שמו הגדול, ונפלו על פניהם ואמרו בשמחה רבה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. ובוזה נתגדל ונתקדש אז שמו הגדול בכל העולמות העליונים והתחתונים. ומיום שחרב בית המקדש נהפך כל זה לתוגה ואנחה. ולא עוד אלא שאנו גורמים בעוונותינו בכל עת ובכל רגע חילול שמו הגדול כביכול, ואנה נוליד חרפתנו, או לנו מיום הדין, או לנו מיום התוכחה. ואמרו ז"ל 'כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו' ואיך לא יעורר לבו הטהור אל הבכי הגדול ועצום ואניות גדולה בליבו על זה, ובייחוד כשנופל על פניו ואומר 'היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם' יבכה על העדר כבודו.

ההבדל בין הכוונה בכריעה ב'עלינו' לכריעות בסדר העבודה

על פי זה הוא כותב הבדל מהותי בין הכוונה בכריעה ב'עלינו' לכוונה בכריעות בסדר העבודה, וכלשונו: ואין דומה כלל כוונת ג' כריעות הללו של סדר העבודה לכוונת כריעה הראשונה של 'עלינו לשבח'. כי בכריעה של 'עלינו' צריך להכניס בליבו שמחה עצומה עד מאוד על שזכה להיות בחלקו של הקדוש יתברך שמו, ויתן במחשבתו הודאה על זה. אבל בג' כריעות הללו, חיוב

השאלה ההלכתית

בפוסקים קדומים נכתב שהשליח ציבור אינו יכול לכרוע ולהשתחוות שהרי הוא באמצע תפלת העמידה ואסור לו להפסיק.

השולחן ערוך לא הביא את מנהג הכריעה (אף שהוא נהוג בהרבה מקהילות הספרדים) והרמ"א (סימן תרכ"א, סעיף ד) כתב: ונוהגין ליפול על פניהם כשאומרים והכהנים והעם גם בעלינו לשבח, אבל שליח ציבור אסור לעקור ממקומו בשעת התפילה כדי ליפול על פניו, ויש למחות ביד העושים כן.

מקור דברי הרמ"א אודות האיסור לשליח ציבור הוא בדברי הריב"ש שכתב בתשובה תקיפה בעניין (סימן של"ב): שאלת להודיע דעתי, במה שראית שם עתה מקרוב עניין רעומ. והוא, שבצום כיפור, בתפילת מוסף ששליח צבור חוזר תפילתו, ובאמצע התפילה אומר סדר עבודה, וכשמגיע אל הכהנים והעם, כשהיו שומעין השם המפורש יוצא מפי כהן גדול וכו', שליח ציבור עוקר את רגליו ויורד מן התיבה ובא עד לפני ההיכל, ושם משתטח ונופל על פניו. וזה נראה בעיניך מנהג בורות, ששליח ציבור יעקור את רגליו באמצע תפילה, שהרי שנינו (ברכות דף ל) ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק [בעבר היה מנהג שהשליח ציבור היה עוזב את הדוכן והולך אל מול ההיכל ושם כורע].

תשובה: גם אני כך דעתי, שאין ראוי לעשות כן, שאין לו לצאת ממקומו אלא במקום הדחק... וכן מפני הסכנה... אמנם, מפני כריעות והשתחוואות שלא לצורך, הדבר ברור שאין להפסיק ולעקור רגליו כלל. ומ"ש על רבי עקיבא (ברכות לא) כשהיה מתפלל בינו לבין עצמו, אדם מניחו בזווית זו ומצאו בזווית אחרת, מרוב כריעות והשתחווא' לא באמצע התפילה היה, אלא בתחוננים של אחר תפילה. וכ"כ הרשב"א ז"ל, וכן בס' א"ח (סי' ק"ד). דאלמא, דעתם ז"ל, דאפילו מפני כריעות והשתחוואות אין לעקור רגליו באמצע תפילה, והחזונים העושים כן, הוא דרך יורא ומחסרון ידיעה.

אמנם המנהג כיום הוא שגם השליח ציבור כורע, והט"ז כתב שהליכה איננה הפסק. וה"משנה ברורה" מביא את המנהג כיום: אבל כבר פשט המנהג שגם הש"ץ עושה כן ונראה שהם סומכין דהליכה לא מקרי הפסק (ט"ז) וכעת פשט המנהג שנותנין עוד שטענדע"ר לפניו ובעבודה מסלקין אותו השטענדע"ר ואין עוקר רגליו (פמ"ג).

בית ישראל ומתחרטים על עוונותינו.

היינו שהרי אנו אומרים ומתארים את מה שהיה בשעתו בית המקדש, שהכהנים היו כורעים, וכן מה שאמר אז הכהן גדול התודה על החטאים, היינו על הדורות ההם. אולם עתה אנחנו לא רק מתארים מה היה בשעתו, אלא אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו במקום ההוא בעת ההיא. והט"ז מביא מנהג ומצדדיק על פי זה: ושפיר עבדו אותן המכים על לבם כדרך שעושים באמנם אשמו וראיתי קצת מליזים ע"ז ואומרים שאין להכות על הלב באותה אמירה כיון שלא קאי על עצמנו ולא כן הוא, ומידי דהווה בכריעות של אמירת והכהנים וכו' היו כורעים כו', כנ"ל.

ה"מטה אפרים" (סימן תרכ"א, סעיף טו) הביא את הדברים: מה שאומר והכהנים והעם כו', היו כורעים ונופלים ובאמירה זאת הציבור כורעים ונופלים על פניהם, והיה להם לומר גם ואנחנו כורעים. הכונה שאנו עושין לזכר שאנו מדמין נפשנו במקום והכהנים והעם שהיו עושין כן בומן המקדש. וכן כשאומר חטאו עו פשעו בני ישראל אנו מדמין נפשנו כאילו אנחנו אותם בית ישראל שהיו אז ומתחרטין על עוונותיהם וגם אנו מתחרטין על עוונותינו, ויפה עושים המכים על לבם כדרך שעושים באשמונו.

בדברי הט"ז הובא מנהג להכות על הלב באמירת חטאו עו פשעו בני ישראל, היינו בווידי השלישי שאומר הכהן גדול על עבירות כלל בני ישראל. דיוק מעניין מובא בספר 'חוט השני', מכים רק בווידי השלישי, היינו שמכים לא מחמת שהכה"ג

עצמו בעשר קדושות, ומכוון דעתו ומחשבתו ליוצר נשמתו, נשמת כל חי, וכשהיה בא להזכיר את השם, היה פותח פיו לבד והשם הקדוש הוא יוצא מאליו, כפי יכולת בעל השם, אשר אין דבר מופלא ובלתי אפשר אליו, והם שומעין אותו, שבאופן כזה יצדק לומר כשהיו שומעין שם המפורש יוצא מפי כהן גדול. אבל לעולם לא היה ביטוי שפתים ולא הרגשת השיניים ולא לחישת הגרון, כי זה היה בלתי אפשר, כמו שהוא בלתי אפשר לערוך לו דמיון וצורה או תמונה, וכשם שהוא נעלם כך שמו נעלם בפעולת הזכרתו.

מה הרגישו הכהנים והעם?

נסיים עניין נשגב זה בדברי בעל ה'בני יששכר' בספרו "ברכה משולשת" (יומא): נ"ל ע"פ המקובל בידינו שביום זה שם המפורש יוצא מפי כהן גדול היינו שמעצמו היה יוצא... והכהנים והעם היו מרגישים שהשם המפורש יוצא מעצמו, נ"ל. מתוך דבריו שם (שכתב על דברי ה'תוספות יום טוב') נראה שהוא בא ליישב את השאלה מדוע רק ביום כיפור היו כורעים ומשתחוים ולא בכל ברכת כהנים במקדש, (ובשאלה זו עסקו רבים, ולא נרחיב בכך) ולדבריו ביום כיפור הכהנים והעם היו מרגישים שהשם הקדוש יוצא מעצמו מפי כהן גדול, ולכך אז הם היו כורעים ומשתחוים.

אודות מנהג הכריעה באמירת סדר העבודה ביום כיפור, בכמה מרבוינו הראשונים מובא שאנו עושים את זה לזכר ולדוגמא מה שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים.

הראב"ה (יומא, סימן תקל) כתב: תניא עשר פעמים מזכיר כהן גדול את השם, שלושה בווידי ראשון ולפני ה' תטהרו ואחד מהם בכל וידי ושלושה בווידי שני ושלושה בווידי שלישי ואחד בגורלות. ועל כל אזכרה היו מברכים וכורעים לכבוד השם... וכן אנו עושין לזכרון ודוגמא. וכן הוא במדכ"י (מסכת יומא, רמז תשכז). והטור מביא את דברי הראב"ה 'וכן אנו עושין לדוגמא'.

"אנו מדמין עצמנו כאלו אנחנו אותן בית ישראל"

הט"ז ביאר את הדבר ואף למד מזה דבר הלכה למעשה. ונביא את לשונו של הט"ז (סימן קיג, ס"ק ד): במה שאומרים במוסף יום הכיפורים והכהנים והעם וכו' היו כורעים כו', ואפ"ה כל הקהל כורעים אף על פי שאינו על עצמו, שאני התם שאנו עושים לזכר שאנחנו עכשיו מדמין נפשנו במקום הכהנים בזמן שבית המקדש קיים כנ"ל בזה. וכן במה שאומרים במוסף יום הכיפורים בעבודה חטאו עו פשעו בני ישראל אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן

כאלו הוא מעצמו יוצא בלי מוצא. ויותר ברור באומרו אף הוא היה מתכוון 'לגמור' את ה' כנגד המברכים, לא אמר להזכיר או לומר את ה', אלא לגמור, כי ה' היה משים הדברים בפיו והוא היה גומר. והוא מסיים את הפירוש וכותב: וזהו כפתור ופרח.

וכעין זה כתב בפירושו על הפסוק בברכת כהנים (במדבר ו, כז): ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. להורות שאף על פי שהשם ציווה לכהנים שיברכו לישראל, השם היה המברך והמסכים על ידם. וזהו ואני אברכם, לישראל. ולכן אמר ושמו את שמי, שהם לא היו עושים אלא שהיו מסדרים סדרי הברכה והשמות, וזהו ושמו ויסדרו... אבל אח"כ השם היה המברך והגומר על ידם. וזה תמצא מפורש בפסוק (שמות כ, כא) בכל המקום אשר אזכיר, ולא אמר תזכיר, לפי שהשם הוא היה המזכיר... וזהו אף הוא היה מתכוון לגמור את השם (תפילת יוה"כ"פ), ולא אמר להזכיר אלא לגמור, שהכהן היה הגומר על יד השם... והוא כפתור ופרח. השל"ה הק' (תורה אור), פרשת יתרו) העתיק את לשונו של ה'צרור המור' בפרשת יתרו, ומסיים: עד כאן דברי פי חכם חן.

ובתקופה מאוחרת מעט, האריך בדבר רבי משה חאגיז בספרו 'שפת אמת' שהביא את דברי האר"י. תחילה הוא מבאר את הלשון בכל מקום אשר אזכיר את שמי, היינו אזכיר ולא תזכיר והמקום בה' הידיעה הוא בית המקדש. ונעתיק את מתק לשונו: אמנם עם אמיתות הפשט שפירשו לנו חכמי האמת והצדק שבכל דור ודור... הגאון הא-להי מוה"ר יצחק לוריא אשכנזי ז"ל הרי הוא פירש לתלמידיו נועם שיח תורתנו הקדושה, מה מתוק מדבש, אשר בו תוכל להבין המבוקש אצלנו...

והנה הגאון ז"ל הרגיש במה שכל חכם לב ירגיש, במה שאמר במסכת יומא במשנה ששניית אצלנו במוסף יום הכיפורים וז"ל, והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. שיש לדקדק מה זה יתור לשון שאמרו כשהיו שומעין את שם המפורש יוצא, מה רצה לומר יוצא וכיצד יציאה בשם אחד או בתיבה אחת, והיה די במה שיאמר כשהיו שומעים שם המפורש מפי כהן גדול. אבל אמיתות העניין הוא כך, כי כבר ידעת ששם המפורש יתברך ויתעלה יהיה באיזה אופן מהאופנים שדיברה בו התורה, ואותן חכמי האמת והצדק שהיו יודעין לכוון בו בתפילתו כדי להיות נענים...

אם כן צריכין לידע היאך הכהן הגדול היה מזכיר אותו ביום הכיפורים. ולכן צריכין אנו לקבל האמת באופן ההזכרה הזאת, שלא הייתה בפועל, אלא בכוח, ובאותו יום המיוחד בשעת העבודה שהייתה בבית קודש הקדשים היה כהן גדול מקדש

המחשה של הקרבת קרבן ביום כיפור

המחשה של הגרלת השעירים

חטאת. ואני בינותי בספרים ומצאתי שהאמת כדברי הסברא השנית שיש לאומרו עד בשכמל"ו (ונציין שאכן כך היא הנוסחה שלפנינו).

ה'תוספות יום טוב' על המשניות ביאר את הנוסח שהיה לפניו שבו לא נכתב והכהנים והעם באמירת לה' חטאת: וכן הוא בפיוט אלא דגבי לה' חטאת לא כתב כלל. והטעם נ"ל שבכל מקום שאמר לפני ה' תטהרו תיקן הפייטן כדי שהחזן יאמר להן תטהרו כמו שאמר הכהן לברך העם שיקוים בהם תטהרו. אבל בלה' חטאת שלא אמר הכהן פסוק דתטהרו לא תיקן הפייטן ג"כ והכהנים והעם כו' (היינו שמכיוון וכאן בגורל הכהן גדול לא אמר להם 'תטהרו' לא תיקן הפייטן אמירת והכהנים והעם).

בעל ה'בני יששכר' בספרו אגרא דכלה (מסכת יומא) כתב על דברי ה'תוספות יום טוב': הנה כעת חדשים מקרוב באו והדפיסו בסידורים גם אצל לה' חטאת, והכהנים וכו'. ונראה שאין זה בהכרח דהגם שאנחנו אומרים סדר העבודה ומשום ונשלמה פרים שפתינו ממילא מהראוי לומר כל הסדר כמו שהיה, עם כל זה כריעת הכהנים והעם אינו מסדר העבודה, דאפילו בזמן המקדש אם לא כרעו אינו מעכב.

אכן היו בזה גירסאות שונות במהלך הדורות, ונציין שבפיוט 'אמיץ כח' לא נכתב והכהנים והעם באמירת לה' חטאת, אך לא נרחיב בדבר, וכל עדה וקהילה נוהגת כמנהגיה הטובים.

על כך שלא כורעים באמירה זו, רבי שלמה קלוגר הביא את דברי ה'תוספות יום טוב', וכתב: ואני מוסיף על דבריו ד"ל דד' השתחוואות עשו הכהנים ביום הכיפורים יש לומר שהם היו כנגד ד' אותיות השם ב"ה, דכיון דמפני השם היו כורעים והרי בשם הוי"ה ד' אותיות, ולכן נגד אות מהשם הוי השתחוואה אחת, ותינת בזמן הבית דלא היה השתחוואה אחרת לכך יש ד' השתחוואות הללו, אבל אנו שכורעים תחילה ב'עלינו', ואם כן יש לנו כבר השתחוואה אחת לכך תיקנו עוד ג' להיות בצירוף ד' השתחוואות.

ויש שכתבו שכורעים רק כשאומרים דרך תפילה ובאמירת וידוי, ולכן לא כורעים באמירת לה' חטאת. וכבר הבאנו את דברי ה'שפת אמת' שכורעים רק בהזכרת פסוק, ואמירת לה' חטאת אינה חלק מפסוק.

זקיפה בשם או כריעה?

נסיים בשאלה מעניינת, שאלה שהובאה בספרי הפוסקים, על עצם עניין הכריעה באמירת השם הגדול והנכבד.

בשולחן ערוך בהלכות תפילה מובא (סימן קיג, סעיף ז) כשכורע כורע בברוך וכשזוקף זוקף בהשם. היינו בכריעות בכל ימות השנה בברכת מגן אבות ובמודים, כאשר אומרים שם ה' זוקפים. ה'מגן אברהם' שם הביא את השאלה שביום כיפור הכהנים והעם היו דווקא כורעים בשם, ואילו ההלכה היא שבאמירת השם יש לזוקף. והוא כתב ע"פ דברי הזוהר שהדין של כריעה זקיפה הוא דווקא בברוך וכו'. וה'פרי מגדים' כתב שהכהנים היו כורעים לאחר ששמעו את השם.

ה'מחצית השקל' כתב (סימן קיג, ס"ק ה): אפשר דווקא כשזוכר השם שייך האי טעמא, מה שאין כן הכהנים והעם ביום הכיפורים לא היו מזכירים את השם אלא היו שומעים מפי כהן גדול, והכהן גדול באמת לא השתחוה. אך הוא מוסיף שאמנם גם לפי זה קשה, שאם כבוד ה' הוא בזקיפה על פי הפסוק בתהלים סומך ה' לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים, אמנם השומעים כן רשאים לכרוע אבל הרי הדבר הוא אינו כבוד, ואם כן מדוע דווקא אז כל השומעים היו כורעים שנראה שעשו את זה מפני הכבוד. הוא מציין לדברי ה'מגן אברהם' ע"פ הזוהר, ומסיים: ואפשר על פי הסוד בעיני הכי, דבברכה צריך להיות זקוף ובשמיעת ה' בלי ברוך צריך להיות דווקא בכריעה, אבל בעו"ה לא עמדתי בסוד ה'.

על השאלה האם הכהן גדול עצמו כרע והשתחוה, כבר העיר ה'שפת אמת' בחידושי למסכת יומא (דף טו): אכן יש לדקדק מאי טעמא הכהן גדול עצמו לא היה כורע. ובספר 'גבורות ארי' על מסכת יומא, לבעל ה'שאלת אריה' כבר תמה מהו אריכות הלשון 'הכהנים והעם העומדים בעזרה', היה יכול לומר בקצרה 'העומדים בעזרה'. ובספר 'משפט העדות' כתב על כך, שאם היה כתוב 'העומדים בעזרה' היה משמע שגם הכהן גדול היה כורע ומשתחוה. ומקוצר המקום לא נרחיב במה שכתבו בעניין זה האם הכהן גדול היה כורע.

ונסיים בתפילה, השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות.

ומשתחוים וכו'. אמנם בהרבה מחזורים מובא לצד זה: כאן אין צריך לכרוע, וכך הוא המנהג הפשוט בכל קהילות האשכנזים. והנה יש לדעת, מדוע כאן אין כורעים, ומאידך אם לא כורעים מדוע אומרים 'הכהנים והעם'.

אכן הפיוט הקדום הזה, שעל גדולתו קדושתו וקדמותו נאמרו דברים רבים, הוא מדוקדק להפליא.

רבי דוד אבודרהם כתב פירוש נרחב על הפיוט 'אתה כוננת' (נדפס בשם: 'תשולם אבודרהם'), והוא פותח בדבריו: יען אשר ראיתי כי מנהג פשוט לקורא ביום הכיפורים אחר תפילת מוסף סדר עבודה שמתחיל אתה כוננת עולם מראש, ובנוסחאות שלנו יש בו הרבה טעויות סופר כמו שיתבאר ב"ה. לכן ראיתי לפרשו בעזרת אדון האדונים כפי אשר מצאתי התלמוד בבלי וירושלמי ודברי הגאונים ומפרשים הראשונים והאחרונים.

גם מרן ה'בית יוסף' (סימן תרכא) דקדק בלשון הפיוט הנשגב הזה וכתב עליו באריות רבה, והגיה אותו מכל בדיל וסיג, וכפי שהוא כתב: 'וראיתי לכתוב ההגהות שצריך להגיה בסדר אתה כוננת למען ירוץ קורא בסדר עבודה אליבא דהלכתא'. ואכן פעמים שהוא כתב על לשון הפיוט 'זוה טעות' צריך למחוק' צריך להגיה' ויש לגרוס' ונכון לגרוס' וכדומה. ובסוף אריכות הדברים ציין ה'בית יוסף': סליק סדר עבודה. ולהלן נביא ממי שלמד מכך שבמקום שלא הגיה הרי דעתו של מרן ה'בית יוסף' הייתה שהגירסא היא נכונה. ונציין שנוסח הפיוט כפי שהוא לפנינו הוא על פי דברי מרן ה'בית יוסף'. ונוסיף את דברי ה'מגן אברהם' (ס"ק ד): עיין בית יוסף כמה דקדוקים בסדר שלהם והפיוטים שלנו הוא אליבא דהלכתא, אבל בסליחות יש דברים שאינם אליבא דהלכתא, דוק ותשכח.

דקדוק בנוסח אמירת סדר העבודה

אכן היו נוסחאות שבאמירת לה' חטאת לא גרסו לומר והכהנים והעם. וה'בית יוסף' הרחיב בדבר, והביא את דברי האבודרהם (שראה בכתב יד) וכן כתב שלוש נוסחאות בזה: והכהנים והעם. כתב החכם ה"ר דוד אבודרהם ויש תימה גדולה מן החכם למה לא כתב כאן והכהנים והעם, שהרי שם זה היה מן העשרה שהיה מזכיר כהן גדול, עכ"ל. ואני ראיתי מחלוקת בין חכמי הדור י"א שאין לאומרו וי"א שיש לאומרו עד בשכמל"ו. אבל אין לומר אף הוא היה מתכוון, ויש אומרים שיש לומר אף הוא היה מתכוון לגמור את השם כנגד המברכים ואומר

הכה, אלא 'שאנו מדמין עצמנו כאלו אנחנו אותן בית ישראל ומתחרטים על עוונותינו', היינו כנגד מה שאותם בני ישראל התוודו אז והכו על לבם (ומובא במאירי ועוד שכל מי שלבו היה נוקפו היה מתוודה אז עם הכהן הגדול). אמנם כיום ברוב הקהילות לא נוהגים להכות על הלב. אולם, עצם הדבר מראה על הכוונה באמירת סדר העבודה, שאנו לא מתארים מה שהיה אז בבית המקדש אלא מדמין עצמנו כאילו אנחנו שם.

כמה פעמים כורעים בכל וידוי?

המנהג הוא לכרוע בסוף כל וידוי שאמר הכהן הגדול באמירת הפסוק: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. וכבר הועלתה השאלה מדוע לא כורעים בשתי הפעמים הראשונות שהכהן הגדול מזכיר שם ה' בכל וידוי, ורק בפעם השלישית כורעים.

וכמה הסברים נאמרו לכך. יש שכתבו שאכן מפני שזה רק זכר לכריעות והשתחויות בבית המקדש די בפעם אחת בכל וידוי (רבי יהודה עייאש ועוד). רבי שלמה קלוגר ב'חכמת שלמה' על השו"ע מציין שאין נופלים על פניהם אלא ארבע פעמים, כנגד ארבע אותיות השם, וכיון שנוהגים לכרוע ב'עלינו לשבח' הרי כורעים עוד ג' פעמים, פעם אחת בכל וידוי.

ה'שפת אמת' בחידושי על מסכת יומא (דף טו) כתב: המנהג הוא לכרוע פעם אחת בסוף הפסוק לפני ה' תטהרו, ומשמע דגם בבית המקדש לא היו כורעים רק בזה השם, ואפשר שהוידוי היה בלחש רק הפסוק אמר בקול שהיו שומעים. והוא דן בדבר על פי כמה גירסאות בגמרא, ומוסיף: ולפמ"ש בספרי קודש שהיה השם יוצא מעצמו בפיו אפשר דזה היה רק בהזכרת הפסוק שבתורה. היינו שמה שמובא שהשם הקדוש היה יוצא בעצמו מפי כהן גדול, זה דווקא באמירת פסוק בתורה, ולכן אנחנו כורעים רק באמירת הפסוק, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' ולא בשמות שאומרים בוידוי שאינם בלשון הכתוב.

האם כורעים באמירת לה' חטאת?

כפי הנכתב בפיוט אתה כוננת, כשהכהן גדול טרף בקלפי והעלה שני גורלות, הוא מניח את הגורל של שם על השעיר ואומר לה' חטאת, וע"ז נאמר והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים את השם הנכבד והנורא ... היו כורעים

מליצה נפלאה של הרה"ק מבראדיטשוב בערב יו"כ

מספרים על הרה"ק מבראדיטשוב זי"ע ששכר פעם יהודי פשוט עם הארץ באומרו לו שיתן לו במשך שנה תמימה אכילה, שתייה, לינה וכל צרכיו בהרחבה גדולה, אבל בתנאי שיציית לו לכל מה שיצוונו, והלה הסכים.

ויהי כעבור תקופת שנה, בערב יום הקדוש אמר לו הרה"ק עתה הגיעה העת שתציית לדבריי וברצוני שתלך להמיר את דתך. הלה ניסה להתחמק ואמר להרה"ק: להשתמד חס ושלום, בשום אופן. אך למענכם אפילו באש, אולם להשתמד חס וחלילה.

אך הרה"ק עמד על דבריו - "תנאי הוא תנאי! והרי הבטחת לי לקיים את כל אשר אצווך?!" כשהתעקש הרה"ק וביקש לקחת אותו בכוח אל הכומר, החל הלה להתאבק ולהתקוטט עמו, היהודי היה גבוה וכבד גוף [אף הוסיף האמ"ח בצחות: "בוודאי, הרי זה היה לאחר שנה של אכילה דשנה..."], ואילו הרה"ק מבראדיטשוב היה יהודי נמוך וצנום, והפיל את הרה"ק לארץ.

תוך כדי ההיאבקות, הוציא הלה להרה"ק שערך מזקנו. מיהר

הרה"ק מבראדיטשוב ורץ עם השערה לארון הקודש ואמר: "ראה נא ריבונו של עולם! מי כעמך ישראל?! יהודי פשוט זה, אינו יודע מאומה, ועם כל זאת כשרך ביקשתי ממנו שילך להשתמד - אף שהתניתי עמו לפני כן ונתתי לו על כך שכרו משלם - סירב בכל תוקף!"

כשסיפר הרה"ק ה'אמרי חיים' זצ"ל את המעשה הנ"ל, פתח ואמר: עובדה זו שאין כדוגמתה להמליץ טוב על ישראל, כבר סיפרתי מספר פעמים. אך הנני חוזר לספרה שוב כי לדעתי יש בה סגולה לטהרת הנשמה.

והמשיך האמ"ח: ובוזה יש לפרש את הכתוב (פרשת תרו) "היה אתה לעם מול האלקים והבאת אתה את הדברים אל האלקים", קח נא את העם - אפילו אותם מבני ישראל הנקראים 'עם', שהם בדרגה פחותה, ואמור להם שיהיו 'מול האלקים' היינו כנגד רצונו יתברך, אז "והבאת אתה את הדברים אל האלקים" - ללמד זכות עליהם, כי מה שימאנו ויסרבו, יהיה מליצה גדולה על בני ישראל. "שרפי קודש" (עמ' נו)

כן אנו מוצאים טעם זה ביתר ביאור, בספר סמ"ג (לאוין ס"ט): אלא יש לומר שנתקן משום דאמרינן (שם) במדרש במוצאי יום הכפורים בת קול יוצא ואומר לך אכול בשמחה לחמך, וכן יסד הפייט, אחר גמר מיצוי אכול דצוי ורצוי, ומפני שאין יו"ט זה מפורסם עשו בו תקנה לפרסמו, ולכך תוקעין קשר"ק כדאמר (שבת לה): תוקע ומריע ותוקע.

סמך נכון לטעם זה, נמצא בדברי האבודרהם שהביא המנהג לומר פסוק זה אחר גמר התקיעה, וכה דבריו: "ונהגו לאחר שמתפללין ערבית לתקוע סימן קשר"ק פעם אחד, ואחר כך אומר (קהלת ט, ז) לך אכול בשמחה לחמך וגו', מפני שאומר במדרש קהלת (פ"ט, ז) בשעה שישאל נפטרין מבתי הכנסיות במוצאי יום הכיפורים, בת קול יוצאת ואמרת להם: לך אכול בשמחה לחמך, כבר נשמעה תפילתכם לפני כריח ניהוח", עכ"ל.

הגהות מיימוניות; ספר סמ"ג; אבודרהם

זופרא דזופרא

'סלח לנו' על אמירת 'לעילא ולעילא' במוצאי יום הקדוש

סיפר הרה"ק ה'פני מנחם' מגור זצ"ל, בילדותו שאל את אחיו רבי יצחק זצ"ל [נפטר בצעירותו בי"ז בחשוון תרצ"ה, חתן הרב ברוך קמינר גיסו של ה'שפת אמת'], את השאלה הידועה אמאי אומרים במעריב של מוצאי יו"כ 'סלח לנו' הלא יו"כ מכפר על כל החטאים, ומה כבר אפשר לחטוא באותם דקות שבין נעילה למעריב.

ואמר לו מילתא דבדיחותא, שמבקשים 'סלח לנו' על מה שמשגרת לשון אומרים במוצאי יום הקדוש 'ברוך הוא - לעילא ולעילא'.

סיים ה'פני מנחם': אין זה בדיחותא בעלמא, אלא לפעמים אחרי יו"כ האדם יכול להגיע לידי גאווה שהרי עשה כסדר היום, עשה תשובה והתוודה וכעת הוא טהור וקדוש, וניגש אל השי"ת להתפלל מעריב מתוך זחיחות הלב והרגשה שהוא 'לעילא ולעילא', ועל הרגשה זו של גאות צריכים לבקש סלח לנו.

"עברא דדשא" (ח"ב עמ' עד"ר)

חמרי פלא

"קייין תשובה איז אויך תשובה"...

סיפר הרה"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע, כי בהיותו צעיר לימים למד אצל מלמד ירא שמים וחסידי. לימים חלה המלמד וכשהחמיר מצבו נקראו למיטתו אנשי ה"חברה קדישא", ובראותם את מצבו אמרו לו - כמקובל - כי יעשה תשובה קודם יציאת הנשמה, אך אותו מלמד ששמר על צלילות דעתו השיב ברוב חריפותו בפתגם ששגור בפי העם: "קייין תשובה איז אויך א תשובה".

בדרך כלל רגילים אנשים להשתמש בביטוי זה במשמעותו הפשוטה, כי פעמים ש"חוסר מענה" לשאלה היא התשובה לשאלה ששאלה. אולם אותו מלמד ביקש לרמוז בזה כי כשמרגיש האדם שאין ביכולתו כלל לעשות תשובה, מרוב בושה מהשי"ת, זה עצמו נחשב גם כן ל"תשובה"... קייין תשובה איז אויך תשובה...

הוסיף ואמר הרבי ר' העניך זי"ע: בזה הבנתי את דעת רבי (יומא פה, ב) הסובר שבין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יום כיפור מכפר, ותמוה: היאך יכפר יום הכיפורים בלי תשובה? אלא "לא עשה תשובה", היינו שכל כך מתבייש במה שפגם וקלקל, שמרגיש שאינו יכול כלל להתקבל בתשובה. לאחד כזה - יום הכיפורים מכפר.

"ליקוטי אב (לר"ה עמ' 69)

חמרי לרוש

לך אכול בשמחה לחמך

טעם נפלא על תקיעת שופת במוצאי יום כיפור מוצאו בדברי הראשונים, וכה מובא ב"הגהות מיימוניות" (סוף הל' שביתת עשור, וכ"ה בסמ"ק אות רכ"א, והו"ד בב"י) "מה שנהגו לתקוע במוצאי יום כפור, דאמר במדרש (קה"ר פ"ט א, ז) שבמוצאי יום כפור בת קול יוצא ואומר: "לך אכול בשמחה לחמך", עכ"ל.

"עם סגולה"

י. חיימזון

סגולה על נושא מסדר הפרשה

ומזה צריך לזוהר השומע ישמע... וכל הדין לכף זכות המקום ידין אותו לכף זכות...

ונסיים בדברים נפלאים שמביא בספר "ישא ברכה" (פר' קדושים): אא"ז הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר צוק"ל אמר בזה הלשון: "מה שיכולין לתקן בעולם הזה להמליץ טוב בעד ישראל, דהיינו לומר שעובד יותר מכפי כוחו כל איש ישראל, משבר כוח המקטרגים יותר ממלאכי מעלה ומעשרת אלפים נשמות של צדיקים בגן עדן, כי סובב הכול על פי הבשר ודם שהוא למטה על הארץ. והעולם בזה הוא כמו בלייער למורה שעות, אף על פי שהמורה שעות שווה אלפי זהב הכול הולך על ידי אותו הכובד של עופרת ובידיל התלוי למטה.

וכן להיפך חס ושלום, אם בעולם הזה לא ישר בעיניו עבודת איש ישראל, בזה מעורר קטרוג גדול למעלה עד אין שיעור, וזה קליפת בלעם לעורר קטרוג על ישראל. אלא צריך לראות שפלות עצמו, ועל ידי זה ישר חברו בעיניו. והיו צדיקים כשהיו יוצאים לשוק ורואים אנשים פשוטים בציצית בארבע כנפות היו רצים לנשקם, כי הם [בעיני עצמם] בחזקת פשוטים", עכ"ד.

או בתפיליהם או בתפילין דמארי עלמא, עכ"ד.

במיוחד בימי הרחמים והרצון השתדלו והתאמצו גדולי הדור לעורר זכות על ישראל, וחישפו כל סיבה שהוא להיתלות בה ולהמליץ על ידה לזכות. בוא וראה מה שכתב בזה בספר "פלא יועץ" (ערך סנגוריא), וזה לשונו: "ידוע שהקב"ה חפץ שילמדו סניגוריא על ישראל על הכלל ועל הפרט... והטעם הוא, כי כל אשר ידבר האיש עושה רושם ומעורר פמליא של מעלה, אם מדבר קטיגוריא מעורר המקטרגים, ואם מדבר סניגוריא מעורר סניגורים ודבריו עושים פירות".

ואוזנינו שמענו שבזמן שמד שהיו כמה נפשות מישראל יוצאין ליהרג על קדושת השם, יצאה אישה אחת לקראתם ואמרה רבש"ע, "יפה ידעת מה שבחרת מי כעמך כישראל שנהרגים על קדושת שמך". וגילה מגיד אחד שתכף על פי דיבורה, נתבטלה הגזרה, וכהנה רבות.

הנה כי כן מה מאוד צריכים לזוהר הדרשנים, ובפרט בימי הדין ימים נוראים, שלא לעורר דין ושלא ללמוד קטיגוריא בדרושים ובהזכיר חטא רבים ח"ו, רק יאמרו מה צריך לעשות

מַלְךְ תְּפִיץ בְּחַיִּים

דברים נוקבים ברוח תקופת נגיף הקורונה וחובת הזהירות ב'ונשמרתם' מפי הגאון רבי זושא הורוויץ שליט"א אב"ד קהילות החסידים באלעד

ימים ושנים ל"ע, כאשר המנוח היה מקפיד להתפלל וותיקין כל יום תמיד וגם ביום פטירתו, ואיך ייתכן שלא התקיימה בו הבטחת חז"ל במס' ברכות שלא ייזוק כל היום כולו? על פי המסופר, הרים אליו הגר"א גניחובסקי זוג עיניים תמהות ושאל אותו בתדהמה ובניזויה: "אינו ניזוק? האם זה נקרא ניזוק? הלא העולם הזה דומה לפרוזדור והעולם הבא דומה לטרקלין, ומיהו זה שיעמוד בפתח הטרקלין ויננס לאחוריו מבלי להיכנס פנימה? בפטירתו של האיש הוא זכה להיכנס לטרקלין ואין כאן בחינת הייך כלל".

אבלחט"א, כאחד שזכה לשמוע כמה שנים שיעורים מפי הגר"א גניחובסקי, מעיד אני עלי שהסיפור אינו נכון ובשתיים אגבנו. (א) רבי אברהם לא נוף מעודו בשואל, גם אם השואל הקשה שאלה שאינה מופיעה בחז"ל; (ב) הרי שאלה זו היא השאלה ששואלת הגמרא בשלהי חולין וכו"ל וכן בשלהי פרק האשה נקנית במס' קידושין, ומזה שחז"ל תירצו שמדובר במקום דשכיחי היזקי ולכן לא הייתה כאן שמירה, ולא תירצו כי האיש זכה להיכנס לטרקלין ואין כאן הייך, הרי שהתשובה אינה נכונה ואינה מתקבלת.

פטירה קודם זמנה

כיון שפתח האברך בשאלתו הראשונה, המשיך לשאול שאלה נוספת: על מה כל הרעש הגדול שנהיה סביב הקורונה? אם תמצני לומר שהרי למעלה מאלף נספו במגפה ר"ל, עשרות אלפים חלו בנגיף ומאות רבות של חתנים וכלות נאלצו לדחות את שמחת אפרינס או לקיימה בזעיר אנפין במרחב פתוח – הרי כל מי שמת בתקופה הזו מת כי הגיע זמנו להיפטר מן העולם, וגם אם מישאו ייזהר מהקורונה בכל מאודו על פי ההנחיות, הרי ברגע שיגיע זמנו לעזוב את העולם, הוא יעזוב גם ככה, אם לא מהקורונה – ימות

לגופו של עניין השבתי לאברך: שאלתך נשאלת כבר בשלהי חולין (קמב). 'הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים ובחזרתו נפל ומת וכו'. מקשה הגמרא: 'האמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקים לא בהליכתן ולא בחזרתן?' מתרצת הגמרא: 'סולם רעוע הווה ומקום דקבוע היזקא שאני'.

"... כשם שבדבר שלילי יש מושג של שכיחי היזקי ושכיחי סכנתא, כאשר כתוצאה מכך הזמן או המקום יכולים לשנות סדרי בראשית ולהביא להקדמת זמן המיתה ח"ו, כמו כן יש דברים חיוביים כמו כוח התפילה וכיו"ב, שיכולים לגרום לאחר את זמן מיתתם. ..."

נמצינו למדים מפורשות, כי גם במקום שיש הבטחה לשמירה עלינו, אם במקום דשכיחי היזקי עסקינן אין שום הבטחה ושום שמירה שלא ייזוק חלילה. ולכן, גם מי שמתפלל וותיקין דבר יום ביומו, אין לו מה לסמוך על ההבטחה של חז"ל שלא ייזוק כל היום כולו, כי בזמננו – תקופת הנגיף שהתפשט בכל העולם כולו ואין אתנו יודע עד מה – מדובר בתקופה בה שכיחי היזקי ר"ל, ויש להיזהר במשנה זהירות שלא להיכנס לידי סכנתא החמורה מאיסורא.

הוספתי לומר לאברך השואל, כי ראיתי לאחרונה המביאים סיפור באברך ששאל את מו"ר הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל מראשי ישיבת טשעבין, במעמד הלוייתו של אחד שנפטר בקיצור

בימים האחרונים נישא אלי אברך ושאלני שאלה הלכתית: אחד שמקפיד להתפלל בכל יום וותיקין במניין, האם עליו לעשות השתדלות בזהירות על ההנחיות כדי שלא יידבק חלילה בנגיף הקורונה, או לא? טעמו ונימוקו בשאלתו, שהרי אמרו חז"ל (ברכות ט): 'כל הסומך גאולה לתפילה (כוותיקין) אינו ניזוק כל היום כולו', א"כ אפוא, יש בידו הבטחה ברורה מחז"ל הקדושים שבאותו יום אינו ניזוק כלל, ולמה לו שמירה נוספת, שמירה גשמית, כשיש לו הבטחה וסגולה רוחנית?

על פי שאלתו הבנתי מיד מהיכן נובעת היא ומה ברצונו לשמוע כתשובה עליה, השבתי בשפה של 'ענה כסיל כאיוולתו': עד שאתה שואלני שאלה פרטית על המתפלל תפילת וותיקין שאינו ניזוק כל היום כולו, תשאלני שאלה כללית על כלל ישראל בארץ הקודש; האם לא מן הראוי לעשות בגמר שנת תש"פ, מסיבת הודאה ברוב עם הדרת מלך, על סמך הפסוק 'ובתוך רבים אהללנו' כי לא די ב'אודה השם' באופן פרטי, היות וסטטיסטית מתו בשנת תש"פ פחות משנת תשע"ט?!

לרגע הבין בשתיקה את שאלתי לשאלתו, כדרכו של יהודי לענות שאלה בשאלה. וכל זה עוד לפני דיני הערבות ההדדית שיש לנו יחד עם אחינו בני ישראל היושבים בגולה, אשר במחוזות אר"ב הפליגו אנשי החברה-קדישא וחשפו כי מאז ימות יסודם לא זכורה להם תקופה כה קשה של הלויית ונפטרים כה רבים דבר יום ביומו ר"ל. ומלבד זאת, האם יש ערבות וביטחון לאנשי ארץ הקודש מפני אימתו של הנגיף המטיל חיתתו זה יותר ממחצית השנה על כל יושבי תבל ומלואו?!

מקום דקבוע היזקא

למענך אלוקים חיים: "בימים אלו רואה הקב"ה איך כל באי עולם שפופים אחרי שנה כה לא פשוטה" לאלתר לחיים: "בתקופה בה שכיחי היזקי יש להיזהר במשנה זהירות שלא להיכנס לידי סכנתא החמורה מאיסורא" זכרנו לחיים: "בשעת סכנה השטן מקטרג ביתר שאת ועוז, ולמרבה הצער גם יש לו כוחות מיוחדים להצליח ח"ו" בספר החיים: "הכול מאתו יתברך שהוא עשה עושה ויעשה הכול"

מנע מגיפה מנחלתך

לא הכול עובד על פי סטטיסטיקה יבשה, ולא כמות המתים הפחותה מהשנה הקודמת ירגיעו את המצב הבעור. הא לנו גחלים מאשו הלוהטת של כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א בדרשת ההתעוררות שהשמיע בא' דסליחות לפני 'שמע קולנו', באומרו בקול בוכים, כי השנה התקיים בנו מאמר חז"ל (בבא קמא ס.) 'כיון שניתנה רשות למשחית לחבל שוב אינו מבחין בין צדיק לרשע'. וכ"ק מרן אדמו"ר מקארלין-סטולין שליט"א התבטא בשיחת קדשו בערב ראש חודש אלול העעל"ט, פי השנה לאור המחלה הקשה וריבוי המתים ל"ע, אמירת הפסוק 'מן המצר קראתי י-ה' בשעת תקיעת שופר, אמורה להיאמר אחרת לגמרי...

כל זה בלי שקלא וטריא ופולפוליה הבל האם אנחנו בעידן של מגפה או לא, כל זה לא מעלה ולא מוריד בנוגע לחובת הזהירות הנדרשת מאתנו על פי השכל הישר, בלי להיתלות בסבכי אילנות סרק שכל המתים והחולים נגזר עליהם מראש שימותו או שיחלו, ומשכך אין צורך להחמיר ולהיזהר כל כך. וכי רובם ככולם של גדולי ישראל ומנהיגי האומה המקפידים על ההנחיות בדקדוק קלה כחמורה, אינם מודעים להנחת היסוד שהכול מאתו יתברך שמו? והנה למרות הכול עומדים על גבינו ומורים לנו שוב ושוב על חובת הזהירות.

אחי ורעי! רייסט איין וועלטן! לא כדאי להתפלפל בדברי הבאי וסרק האם המצב הנוכחי נקרא מגפה, בשביל הספק המנקר בראשם של רבים וטובים, האם יש לכוון זאת בתפילת 'אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך'... זה מעשה יצר מכוון לכתחילה להסיט את הראש ואת המחשבות מהמצב הכאוב והנורא. בלי שום קשר למגפה, גם עשרות אלפי החולים שכבר החלימו בס"ד, שאלו אותם אם הם רוצים לחזור לשבועיים האלה בהם הרגישו כי הם הולכים מהעולם? כמה מאלו סובלים עדיין מהשלכותיו של הנגיף בתחושות חולשה ובקשיי נשימה? בתפילת נעילה של יום הכיפורים העומד בפתחנו, תחשבו ותכוונו בפיט האחרון של י"ג מידות: "יהי רצון מלפניך שומע קול בכיות וכו' ותצילנו מכל גזירות קשות ואכזריות". כן, תחשבו במפורש על נגיף הקורונה ותאמרו בפה: ריבונו של עולם! כל כך הרבה משפחות נהרסו, כל כך הרבה אלמנות ויתומים נוספו בשנה האחרונה למעגל הלבבות הנשברים, כל כך הרבה אנשים הצטערו וסבלו השנה מאימת הנגיף, צדיקים ואדמו"רים רצו בכל מאודם לעשות שמחות ומעמדי קודש רבוב עם הדרת מלך, דחו ודחו ושוב דחו את המועד עד שכשל כוח הסבל. ומי מדבר על התקופה הארוכה בה בתי כנסיות ובתי מדרשות היו נעולים על מסגר ובריח, לא יאומן כי יוספר למפרע.

בתקופה בה שכיחי היזקי יש להיזהר במשנה זהירות שלא להיכנס לידי סכנתא החמורה מאיסור. בדיקת קרונה

ממשהו אחר; אם כן למה לנו לעשות בהלה כה גדולה בהשמרת ובהירות מפני הסכנה?

השיבותיו: כבר בספר הראשון של חמישה חומשי תורה, בפרשה הראשונה – בראשית, מלמדים אותנו חז"ל כי יש מציאות של מוות קודם הזמן. ראו נא (ה, כד) 'ויתהלך חנוך את האלוקים ואיננו כי לקח אותו האלוקים', פירש"י: 'צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו וכו', כי לקח אותו לפני זמנו'. בשביל להכיר במושג הזה של מיתה קודם הזמן שרשם מראש בששת ימי בראשית, לא צריכים להיות בקיאים בכל מכמני התורה הסבוכים והרחוקים, כי אם כבר בפרשה הראשונה של תורתנו הקדושה אנו נתקלים בתופעה הזו שהיא קיימת.

כך גם מצינו בפרשת תולדות (כה, ל) מביא רש"י שאותו יום של מכירת הבכורה תמורת נזיד העדשים על ידי עשו ליעקב, 'אותו היום מת אברהם, שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה, לפיכך קיצר הקב"ה ה' שנים משנותיו'. הא לנו להדיא שיש מושג של קיצור ימים ושנים בהחלטת הקב"ה ומסיבותיו שלו של מסבב כל הסיבות.

השטן מקטרג

מיד ישאל השואל: מי לקחו קודם זמנו? הקב"ה! ומי קבע את זמן מיתתו בששת ימי בראשית? שוב הקב"ה! אם כן, מה פשר הדברים ומה נשתנה? התשובה היא: אכן יש זמן בו נגזרה מיתה על האדם כבר מששת ימי בראשית, אבל יש לפעמים סיבות שהקב"ה מסבב להביא שהאדם ימות לפני הזמן. ובשקלא וטריא ניתן להתפלפל ארוכות מתי נגזרה מיתה על האדם – בזמן שהיה צריך להיות מראש או בזמן שהמיתה קרתה בפועל? אמנם אין כאן המקום להאריך בזה, היות ואנו נכנסים בעל כורחנו לנידון של בחירה וידיעה, עליהם כתב הרמב"ם שזוהי אחת מהסוגיות הסבוכות וכלשונו (הל' יסודי התורה פ"ב ה"י) 'שלא בלב אדם להכיר על בוריו'.

הדוגמה הקלאסית ביותר היא בפרשת ויגש (מד, כט), שם מספר יהודה לאחיו יוסף על התנגדות יעקב אביהם להוריד את בנימין אחיהם מצרימה פן יקרהו אסון, ופירש"י: 'שהשטן מקטרג בשעת הסכנה'. ולכאורה, הרי לכל אחד יש את הזמן הקצוב לו לחיים ולמוות, א"כ מה יש לחשוש פן יקרהו אסון על דרך? אלא על כורחך הביאור הפשוט הוא, שבמקום שיש חשש של סכנה בטוחה שאז השטן מקטרג ויש לו כוחות להזיק חלילה, אין שום הבטחה של שמירה עליונה או הסתמכות על החיים הקצובים מראש.

כמה אקטואלית היא הדוגמה הזו למצבנו הנוכחי בזמננו! כן,

בשעה של סכנה ושכיחי היזקי ר"ל, השטן מקטרג ביתר שאת ועוז, ולמרבה הצער גם יש לו כוחות מיוחדים להצליח בשטניותו ח"ו. ולכן, גם אם יש כאלה שיש להם אולי שמירה והבטחה רוחנית בדמות תפילת וותיקין עליה נאמר שמתפלליה לא יינזקו כל היום כולו, עדיין מחויבים הם להשתדל ולהיזהר כמה שיותר מפני הסכנה בחובת ההלכה של 'נשמרתם מאד לנפשותיכם' והרי פיקוח נפש דוחה הכול, כי במקום דשכיחי היזקי אינו מבחין ומשחית ר"ל, ובוודאי שאין מקום להצטדק ולהסתתר מאחורי הטענה שבלאו הכי ימותו אנשים שנגזר עליהם למות, כי כאמור יש מציאות של פטירה קודם זמנה.

שינויים בזמנים

וזאת למודעי! אכן הכול מאתו יתברך שהוא עשה עושה ויעשה הכול, הכול כולל הכול, גם אלו שנעדרו מארץ החיים בתקופה האחרונה ל"ע, גם אלו שחלו בנגיף ונותרו מצולקים עם בעיות רפואיות לא פשוטות כקשיי נשימה וכאבי פרקים וכיו"ב, גם החתונות והשמחות שנדחו וקוימו בצמצום, הכול נעשה בהשגחה עליונה מידו הפתוחה של הקב"ה, וכלשון חז"ל (ברכות לג.) 'אין ערוד ממת אלא החטא ממית', וכן במשניות (ראש השנה פ"ג מ"ח) 'וכי נחש ממית או נחש מחיה?', לדברים אלו איננו נדרשים לפלפולים מיותרים או לשלל הוכחות מים התלמוד, אבל מאידך יש מציאות מוכחת של שינוי במועד המיתה.

צאו וראו מה נאמר בדיני הימלטות הרוצחים בשוגג לערי מקלט, שזמן יציאתם משם נקבע ליום מותו של הכהן הגדול, ואין זה משנה אם הרוצח שהה בעיר מקלט כבר שנים רבות או שהגיע לשם לפני מספר שעות ועדיין דמו של הנרצח רותח לפניו. והנה, מלמדים אותנו חז"ל (מכות פ"ב מ"ו) 'אמותיהם של כהנים מספקות להם מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו'.

גם כאן יבוא השואל וישאל: אם נגזר מראש מתי ימות הכהן הגדול, איך יכולים לבוא הרוצחים בערי המקלט ולהתפלל להקדמת מיתתו כדי שישתחררו? ויותר מכך, למה אמותיהם של כהנים מספקות להם מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו, הרי מה שנגזר מראש על הכהן הגדול הוא מה שיקרה בסוף? אלא מאי, כשם שבדבר שלילי יש מושג של שכיחי היזקי ושכיחי סכנתא, כאשר כתוצאה מכך הזמן או המקום יכולים לשנות סדרי בראשית ולהביא להקדמת זמן המיתה ח"ו, כמו כן יש דברים חיוביים כמו כוח התפילה וכיו"ב, שיכולים לגרום לאחר את

זמן מיתתם.

ומכאן גם נגזר הלימוד על כוח ההשתדלות של אמותיהם של כהנים לספק מחיה וכסות לרוצחים, השתדלות שיכולה להציל את בניהם הכהנים ממיתה, על אף הכוח הגדול הטמון בתפילתם של הרוצחים.

כבקרת רועה עדרו

ולסיומא דמילתא: ידוע לי על אחד שנכנס לקודש פנימה אצל כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א והציע לעשות 'הדבקת עדר', לעשות פעולות מכוונות להדבקה המונית בקרב עולם החסידות, כדי שכולם יעברו את הווירוס עכשיו בימי הקיץ, עוד לפני בוא החורף שאז רבים חוששים מפני גל קשה ח"ו. תשובתו של הרבי מגור הייתה פשוטה ורבת-משמעות: 'למה לנו להיכנס לזה בכלל? הרי מגיע עוד מעט ראש השנה ואז נוכל לבטל את הנגיף מכל וכל, להעבירו מן העולם ולהיפטר ממנו לגמרי'...

ודברי התלמיד: ישנה אפשרות נוספת של 'הדבקת עדר' – כבקרת רועה עדרו מעביי צאנו תחת שבטו'. בימים אלו רואה הקב"ה אין נראים כל באי עולם העומדים שפופים וכפופים אחרי שנה כה לא פשוטה, ובוודאי שהמצב הנוכחי עצמו הופך למליץ יושר לפני בעל הרחמים, שישמע ויקבל את תפילתנו לרחמים ולרצון, ויעביי ממשלת הנגיף מן הארץ במהרה אכ"ר.

הביא לדפוס: יוסף מאיר האס

כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי סופר" מערלוי זצ"ל בעשיית כפרות

יקותיאל יהודה גנזל

לַעֲמֹךְ מִלֵּיץ יִשְׂרָאֵל תִּמְנָה

צדיקי הדורות, סגוריהם של ישראל, מליצים יושר ביום הכיפורים

עֵנָה וְאָמֹר: סלחתי!

הייתה זו שנתו האחרונה של הרה"ק המקו"ניץ זי"ע עלי אדמות. חלוש ותשוש, חולני ומיוסר, הגיע המגיד אל ליל יום הקדוש, מתגבר על כל מכשולי הגוף וניגש לשמש כשליח-ציבור לאמירת 'כל נדרי'. וכשהגיע לאחר אמירת הכתוב 'ונסלח לכל עדת בני ישראל', פתח המגיד בתשישותו וברוב עוז ופנה אל בוראו בתביעה למען בני ישראל:

"ריבוננו של עולם, זולתך אין מי שיוכל לשער גודל גבורתך וחוזקך. וזולתך גם אין מי שיידע לשער רוב חולשתי ותשישותי עד כי אפס כוחי. ובכל זאת בכל אחד מימי חודש אלול התגברתי על חולשתי בכוחות אדירים להתפלל לפניך על עמך ישראל. ולך ה' הגבורה והגדולה, וכי דווקא לך קשה להגיד שתי תיבות קלות: סלחתי כדבריך?"

המשיך המגיד הקדוש מקו"ניץ וטען כלפי רום:

"וכי תאמר שאין די צדיקים עלי אדמות כדי לסלוח לנו? הנה ברימנוב יש לך את הרבי רבי מנדל'ה הקדוש אשר שקול כנגד כל צדיקי הדור. ואם מפאת חסרון אורים ותומים תקאן לומר סלחתי, הן בלובלין יש לך את הרבי רבי איציקל (החווה קדישא) המאיר כאורים ותומים שעל לב אהרן. ואם תטען שחסרים לך בעלי תשובה בישראל, מוכן ומזומן אני לעשות תשובה, עם כל חולשת גופי, בעבור כלל ישראל כולו. ונא ממך, אבינו שבשמים, עֵנָה וְאָמֹר: סלחתי!"

שלוש פעמים שילש הקו"ניץ ע"ר מגיד את דבריו ובסיום שאג כלביא:

ויאמר ה', סלחתי כדבריך! ויאמר ה', סלחתי כדבריך! ויאמר ה',

סלחתי כדבריך!

לימים, כאשר שמע הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע את סיפור הדברים, התלהב ביקוד והעיד: "אני מאמין באמונה שלמה שאילו לא היה המגיד מקו"ניץ שומע באותה שעה מפי הגבורה לאמור 'סלחתי כדבריך', כדרך ששמע משה רבנו, לא היה ממשיך בתפילת ערבית של יום הקדוש..."

כל העם בשגגה!

טרם פתח הרה"ק רבי שלמה זלמן מווייליפולי זי"ע באמירת 'כל נדרי', נשטפו עיניו דמעות ופנה אל יושב תהילה כשהוא מזכיר מקרא שאנו אומרים: ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם, כי לכל העם בשגגה. והקשה: "וכי אפשר לומר ש'כל העם בשגגה', שכל חטאיהם של בני ישראל אינם אלא בשוגג. לא יימצא מזיד בתוך הכלל?"

הרים הצדיק ידיו השמיימה ואמר:

"אכן כן. מועיד אני בהם, בבני ישראל קדושים, שאין בהם אפילו אחד אשר אומר 'לשם ייחוד' טרם ניגש לעבירה, כשם שהוא מכוון ליבו בגשתו לקיום מצווה. ואם כן - אין לך בישראל מזידים כי אם שוגגים!"

ערל בבית-הכנסת

מנהג קדום שמקורו בקהילות קדושות (למרות שפולמוס הלכתי היה לגביו) היה שבן ניכר היה מגיע במיוחד לבית-הכנסת ביום הכיפורים לעת ערב, שעה ששמים מחשיכים ומדליק נרות להאיר את היכל התפילה לקראת תפילת נעילה בעת נעילת שער. עם כינונו של בית-הכנסת הגדול בבעלזא, הציעה הרבנית הצדקנית הנודעת מרת מלכה ע"ה לאישה הקדושה הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע שיפסיק את מנהג הדלקת הנר על-ידי גוי בעיצומו של יום, והציעה: "שידליקו בהדי פניא מעלי דכיפורא נרות גדולים מספיק שידלקו עד סוף יום הקדוש מבלי להזדקק לחסדיו של ערל משוקץ".

ה'שר שלום' סירב, והסביר:

"לא ולא. רוצה אני בדווקא שייכנס ערל טמא בזמן קדוש כזה אל בית-הכנסת, על מנת שיבלוט כלפי מעלה החילוק העז בינינו, בניו אוהביו לבין אותו הגוי המשוקץ".

חטאים בעדת צדיקים

פרש הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע את ידיו בימים הנוראים כלפי מעלה ודרש מקרא שכתוב בתהלים (א, ה) על כן לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים.

באמרו:

"ריבוננו של עולם. לא יקומו רשעים במשפט רשעים ומזידים שבבני ישראל לא יעמדו כלל למשפט למעלה. ואילו וחטאים אלה שחטאו בשוגג בלבד, אף ייחשבו בעדת צדיקים להיכתב

כ"ק מרן אדמו"ר ה"חוקי חיים" משומרי אמונים זצ"ל בעשיית כפרות

כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצ"ל בעשיית כפרות

שמע מפי הגבורה: טענותיו של המגיד הקדוש מקוז'ניץ - ערל בבית-הכנסת: הסברו של הר שולם - רחל מול הגר: כשמרן ה'שפע חיים' מחליף את הפלפול בבכי תמרורים - לסתום פי מקטרג: סגורון של ישראל מברדיטשוב סותם את פה השטן - קח סגור

סגורון של ישראל

דברי סגוריה שלימד הרה"ק רבי לוי יצחק בן שרה סאשע מברדיטשוב זי"ע על בני ישראל, ביום הקדוש

בין ישראל לעמים

נגרם להם ביטול תורה. מדוע זה? מיד נעשה רעש בשמים והמתינו למי שיוכל להשיב לו תשובה אחת אפים. הפנו כולם עיניהם אל רבי לוי יצחק אשר עד מהרה פתח ואמר:

"ודאי שיש חילוק. כי כשיהודי מעניק מכספו לצדקה, הוא מחשב על כל המצוות שתצאנה מאותה צדקה. הוא רוצה ומשתוקק שכספו יחיה את נפש הנוקק ויעניק לבניו אפשרות ללמוד, וכן על זו הדרך. ברם, כשיהודי עובר עברה, בליט ברירה הוא עושה את זה. הוא גוזל כי הוא זקוק למעות, אבל לרגע אחד הוא לא מתכוון לגרום לחברו עוגמת נפש ולעשוק מילדיו לחם ובגדים. לכן מדין הוא שהעושה מצווה יקבל שכר על כל תוצאותיה והעובר עברה, לא עליו, יענש על עצם מעשה העברה עצמה, ותו לא".

כמו תפוח רקוב...

"ריבוננו של עולם" - טען סגורון של ישראל לפני בוראו בכניסת יום הקדוש - "היזכר למו במה שהיה לפני דורות כאשר סובבת עם תורתך אצל אומות העולם כמי שמסתובב עם תפוח רקוב שהכול משליכים אותו מפניהם. מי רצה אז להסתכל עליך ועל תורתך? רק אנו, בני ישראל רצינו וקיבלנו את התורה. וכי לא מן הדין שתסלח לנו על חטאינו ופשעינו ותשלח לנו סליחה ומחילה וכפרה?!"

יבוא בן דוד במהרה

נשא רבי לוי יצחק מברדיטשוב קולו בבכי ושאל השמימי: "ריבוננו של עולם, אמת, אמרו חז"ל שאין בן דוד בא אלא בדרך שיהיה כולו זכאי או כולו חייב. ואומר אני, אל תמתין ריבוננו של עולם שיהיה דור שכולו זכאי או דור שכולו חייב, כי זה לא יקרה. דור שכולו זכאי לא יהיה, שכן הרימותי ידי בשבעה שהרשעים הכופרים לא יעזבו את כפירתם עד עולם. וגם דור שכולו חייב לא יהיה לעולמים, כי אנו, בניך המאמינים בך, לא נסור מאמותינו בכך עד עולם גם אם יתכוננו לגזרי גזרים. על כן מהר נא וגאל אותנו גאולה שלמה כבר עתה. גאל נא, טאטע אין הימל, ואל תמתין למצב שלא יגיע".

שכן רצון הקב"ה שילמדו זכות על בניו.

לעורר זכות

נהג הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע לשוחח בכל ליל יום הקדוש אודות סגורון של ישראל, הרה"ק רבי לוי יצחק בן שרה סאשע מברדיטשוב זי"ע, כשהוא מבאר שהיות ורבי לוי יצחק היה הסגור הגדול, על כן עצם הזכרת שמו מסוגל להמתקת הדינים ולמליצת יושר עבור הכלל. בחלק מחצרות בית רוז'ין נוהגים לזמר בליל יום הקדוש יחדיו את ניגונו של רבי לוי יצחק - 'ריבוננו של עולם, לאמיר מאכנ א בייט' על מנת לעורר רחמי שמים ומליצה ישרה.

מקורות:

בארות המים; עבודת הצדיקים - יום הכיפורים; אדמו"רי בעלזא; ילקוט מאורי אור; תולדות יצחק בן לוי; שאול בחיר ה'; ביטאון צאנו; בית סופריהם; ולוים בשירים וזמרים; תולדות קדושת לוי; זכרנו לחיים - באבוב; גדולת הצדיקים; דברי תורה - מונקאטש.

כ"ק מרן אדמו"ר מקרעטשניף קרית גת זצ"ל בעשיית כפרות

ולהיחתם יחד עם הצדיקים הגמורים בספר החיים".

ונסלח בנעימה

כאשר בעל תפילה בעל קול נעים ניגש להנעים בתפילת ליל יום הקדוש והנעים בזמר של התרפסות בצלילים עילאיים בפסוקי 'ונסלח לכל עדת בני ישראל', שמע הרה"ק הרבי רבי זושא מאניפולי זי"ע ונענה במליצה ישראל: "ריבוננו של עולם, אילו חטאו לפניך בני ישראל, מהיכן היה לך 'ונסלח' נעים ברנן שכזה?"

'אשמנו' בלשון רבים, מדוע?

הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע היה מייקר דיבור ששמע מפה-קודשו של הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע אשר ביאר בתיבות הווידוי. תחילה הקשה: "מדוע אומרים אנו את הווידוי בלשון רבים. 'אשמנו', בגדנו, 'גזלנו'. כאדם המדבר על עצמו בלשון חשיבות. הרי בבואנו לפני המלך להתחנן ולדרוש סליחה, עלינו לכופף ראש כאגמון ולבקש: אשמתי, בגדתי, גזלתי?"

הוא הוסיף וגם פירק במליצה ישרה:

"הן מאמינים אנו בני מאמינים שכל כוח וכל תזווה, כל זיו וכל נייע שאינו עושים ומתנועעים - הכול נפעל על-ידי השגחתו הפרטית של הבורא ועל-ידי הכוח שהוא מוזרים ומחיה בקרבנו בכל רגע ורגע. אם יפסיק הקב"ה לרגע אחד לתת לנו כוח, שוב לא נוכל להניע עפעף וזרת. נמצא שכאשר אנו פועלים מעשי עוון כביכול גם הקב"ה פועל עמנו את העוון, כי גם בשעת מעשה העבירה הוא מעניק לנו כוח וחיות. ועל כן אנו מתוודים באמירת: אשמנו - ריבוננו של עולם, איך מיט דיר האבן געזינדיגט! בגדנו - יחדיו, אני ואתה ריבוננו של עולם. גזלנו, דיברנו דופי..."

שקצים מליצי יושר

כאשר עשה הגה"צ רבי שאול בראך זצוק"ל מקאשוי את דרכו לנהר לאמירת השליח, מוקף בדבוקת תלמידים, נטפלו אליהם מספר שקצים גויים וצעקו אחריהם בבוז: "ז'יד, ז'יד". אחד מבני לווייתו של הרב, בחור גברתן, רצה להסתובב ולהכות בהם מכה כואבת אך רבו עצרו באומרו:

"הנח להם לצעוק, הרי המה מליצי יושר בעדנו. מליצי היושר הטובים ביותר. בשמים עומדים גדודי מקטרגים ומשטינים הטוענים בפה מלא קצף שאין אנו נחשבים ליהודים ואין אנו מתנהגים כיהודים והנה הם צועקים אחרינו שיהודים אנחנו. הלא ממיטב כספנו היה עלינו לשלם להם שיעמדו ויצווחו עלינו ז'יד ז'יד במהלך היום כולו".

בין הגר לרחל

כאשר סיימו קריאת התורה ביום ראש-השנה בהיכלו של הרה"ק ה'שפע חיים' מצאנו זי"ע ולאחר הפסקה קלה נכנס הרבי לשאת את דרשתו קודם התקיעות, פתח ואמר בבכי תמרורים:

בושת הפנים

בחריפות יתירה, התבטא סגורון של ישראל, הרה"ק רבי לוי יצחק זי"ע באחת השנים, ככלות שנה מרה ומלאה במרירות הגלות, ופנה כלפי שמיא ואמר, כסגורון שכל מאווי שיש לו הוא רק לסגור טוב על ישראל:

"ריבונא דעלמא כולא. שעה ארוכה חישבתי בדעתי איך אוכל להיכנס ולומר לפניך 'סליחות', איך אוכל להגות מפי את התיבות 'לך ה' הצדקה', כאשר בניך שרויים במצב כה קשה הרחוק מצדקה וחסד. בני ישראל דוויים וסחופים, צרה רודפת צרה ואין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברו, והאם אוכל לומר בפה מלא 'לך ה' הצדקה?' עד שנמלכתי שאכן אני אומר 'לך ה' הצדקה' ועצם אמירה כזו היא 'ולנו בושת הפנים', אנו מתביישים להגיד אמירה כזו..."

תשובה ניצחת

במוצאי יום הקדוש גילה רבי לוי יצחק קדישא את אשר נלחם בשטן המשטין בעיצומו של יום.

טענה קשה העלה השטן על מושא פנים שנוהג הקב"ה כביכול בבניו ומפליא בין שכר מצווה לעונש עוון. "כשיהודי עושה מצווה, מחשבים לו לשכרו את כל תוצאותיה. אם העניק יהודי כסף לצדקה, הוא לא יקבל שכר רק על מצוות הצדקה עצמה אלא גם על כל מה שנולד מהצדקה, אם הנוקק שקיבל את הצדקה קנה עם הכסף אוכל ובגדים לילדיו וכך הם יכלו ללמוד תורה - גם זכות התורה נזקפת לסך זכויותיו. ואילו כשיהודי עובר עברה, לא מחייבים אותו כי אם על העברה בלבד. אם גזל מחברו ממון, יענישוהו על עצם הגזלה אבל לא על כך שהגזול לא יכול היה לקנות לילדיו אוכל וביגוד וממילא

"בתחילה הייתה כוונתי לומר עתה דברי פלפול בשמעתתא, אולם לאחר שקראתי את קריאת-התורה שוב אין אני יכול לעצור בעד עצמי". פרץ דמעות נשר מעיני הקדוש וקולו של הרבי נשבר לשברים-תרועה-שברים כשהמשיך: "ריבוננו של עולם, ראינו היום בקריאה שכאשר הגר שפחת שרה הייתה שרויה במצוקה שעה קלה, מיהרת לשגר אליה שני מלאכי מרום שירגיעו את רוחה. ואילו רחל אימנו כבר בוכה וצועקת בבכי תמרורים אלפי שנים, מיאנה להינחם על בניה הכבושים בגולה ועדיין לא נענית לקול בכייתה..."

מלאך מיכאל רועד

הגיד סגורון של ישראל, הרה"ק רבי אהרן קדוש ה' מבעלזא זי"ע:

ב'נתנה תוקף' אנו מזכירים שמלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון. הכוונה על מלאכי הזכות מליצי היושר ובראשם המלאך מיכאל שר ישראל אשר עומדים בחיל וברעדה, זוחלים ורועדים שמא לא די הליצו יושר ולא די לימדו זכות וטובה על בני ישראל,

בעל הסולם

שלושת העמודים עליהם עומד בניין עבודת ה'
ממשנתו של בעל "הסולם" זי"ע

הוא היה אומר: התפילה חשובה יותר מעניינת התפילה. בתפילה הרי הוא נצרך לבורא ומצפה לרחמי שמים, ואז יש לו מגע עם הבורא יתברך והרי הוא בהיכל המלך. מה שאין כן בעניינת התפילה, כבר יצא מהיכן המלך, קיבל את מבוקשו והלך לו.

לאמר, אשר התפילה חשיבותה היא כשלעצמה ולא רק כאמצעי לקבל פרס.

שאלה עמוקה שאל רבנו: מה מקום יש לתפילה על כל צרה שלא תהיה? הלא ודאי שהצרה באה מטעם עונש, והעונשים עניינים תיקונים, כי כלל נקוט בידינו שהעונש אינו אלא תיקון. אם כך, איך מתפללים אנו שה' יבטל את התיקונים שלנו, והלא על ידי העונש אנו מתכפרים, כדרשת רז"ל על הפסוק "וְנִקְלָה אֲחִיךָ לְעֵינֶיךָ" – כיון שלקה, הרי הוא כאחיך!

הוא מותיב לה והוא מפרק לה.

"צריכים לדעת, שהתפילה מתקנת את האדם עוד יותר מעונשים, ומשום זה כשמגלים תפילה במקום העונש, אז מסירים הייסורים ונותנים את התפילה במקומם, שתתקן את הגוף".

גיעה ותפילה

מרן זצ"ל באגרת לתלמיד באר את הפסוק "וַיִּאָּנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֵבֶדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שְׁמַעְתֶּם אֶל הַאֱלֹקִים מִן הָעֵבֶדָה" על דרך עבודת ה'.

אנחת בני ישראל היתה, כי ראו בעליל שאינם מוכשרים שיצמח מה מעבודתם, בדומה לשואב מים בכלי נקוב, שהולך ושואב כל היום ואין לו טיפת מים לרוות את צמאונו. אף כך בני ישראל במצרים, כל בנינם הרוחני נבלע באדמה.

כיון שכך "וַיִּאָּנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֵבֶדָה" כי ראו שאינם מועילים בעבודתם ולא כלום, על כן היתה אנחתם ותפילתם בשלימות, ואז "וַתַּעַל שְׁמַעְתֶּם", ורק לתפילה שלימה הוא מצפה.

היה מחביא דפים מספר 'עץ חיים' בתוך דפי הגמרא שלו בתלמוד תורה. דמות דיוקנו של רבנו

מפזרת את יגיעתו של אדם לריק ולבטלה, ועל כן מזהיר הנביא "דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ", דהיינו במקום תורה ולא במקום שאין שם תורה, כי לא נמצא כלל וכלל שמה.

אחד מכתביו הרבים של רבנו הוא הספר "אור הבהיר". בו מבוארים ערכים בתורת הקבלה. גם הערך "קליפות" נמצא בספר (מוגדר בכמה אופנים), וכה כתב: קליפות: המה הכוחות השולטים על בני האדם שלא יעיינו בכל דבר עד סופו אלא שישתפקו במועט, דהיינו שדי להם הבנה של שטחיות קלושה, שנדמה כמו שקולף קליפה העליונה מהחכמה ומניח את העיקר, ועל כן לא יועיל שְׁקָל האדם להבין בעבודתו יתברך.

תפילה

רבנו בעל "הסולם" ייחד מקום מרכזי בתורותיו, בכתובים ובע"פ, לעמוד המרכזי של עבודת ה', הוא התפילה.

תורת רבנו בעל "הסולם" זי"ע מקיפה את כל רבדי התורה. מה שפחות ידוע היא משנתו בעבודת ה'. אכן בעת האחרונה יצאו לאור מכתביו וכתביו תלמידיו שהיו ספונים רבות בשנים (ספרים נוספים מאותם כתבים עומדים לצאת לאור בקרוב)

לפנינו, על קצה המזלג, מהגיגיו בנושא האמור

מקום את"י

על הפסוק "הִנֵּה מְקוֹם אֶתִי וְנִצְבֶּתָה עַל הַצּוּר" אמר: את"י ר"ת אמונה תפילה יגיעה. אלו שלושת העמודים עליהם עומד הבניין הגדול של עבודת הבורא.

זו היא תשובת ה' למשה שביקש "הֲרָאֵנִי נָא אֶת פְּבֻדְךָ".

(עפ"י "ספר המאמרים" לרבי ברוך שלום הלוי אשג זצ"ל, בנו בכורו של רבנו)

גיעה - פירושה עסק התורה

איתא (מגילה ו, ב) "גיעתי ומצאתי, תאמן". ידועה השאלה, אשר צריך היה לומר "גיעתי וקניתי", כי התורה נקנית בעמל ויגיעה ולא במציאה הבאה בהסח הדעת.

פירש האדמו"ר זצ"ל 'בעל הסולם': מצאתי האמור בחז"ל הכוונה למציאת חן בעיני הבורא יתברך, זאת על ידי שעמל ויגע בתורה תחילה, אזי נותן לו הקב"ה את התורה במתנה.

באגרת לתלמיד, משנת תרפ"ח, כותב מרן ... אשר אינו ישועה אחרת זולת השגת התורה, ואשר כל מרכבת הסטרא אחרא אינו אלא להשטות האדם בעניינים אחרים בכדי למנוע הימנו האמת הזה.

וזהו שכתוב "דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ" (ישעיה נה, ו), דהיינו, במקום שנמצא, ולא תכשלו בסטרא אחרא המטשה תמיד את האדם לבקשהו יתברך במקום שלא נמצא, ונמצא

אמונה שלימה במשנת מרן

ונמצא מובן מאליו, אשר אדם צדיק שזכה לאמונה שלימה בשיעור שאמרו ז"ל (אבות ב, יד): נאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, בהכרח שמרגיש בכל קורטוב וקורטוב של כאב טרחתו את תשלומיו שמקבל מהש"ת. ואף על פי שעדיין לא קיבלם בהוה, אמנם בשביל זה מאירה לו אמונתו בשלמות, באופן אשר הנתונה בעצמה אין לה מקום להוסיף עוד אפילו חלק היותר קטן של ניחא דרוחא, כי אם היתה הנתונה חשובה מעט מן ההבטחה, ואפילו שיהיה בתכלית הקטנות, אם כן עדיין לא הגיע לסופה של האמונה, כנ"ל. ואם כן, לא נקרא צדיק, אלא בהכרח שיגיע לסופה של האמונה, שההבטחה ממששת לו כנתונה, ואין לו שום חילוק בין יהיה להוה. ואם כן, הריהו דומה כמו בעל החנות, שמקום הכאב של הטרחה בשעת שימוש הקונים אין לה מקום שיתגלה אצלו, משום שהטרחה והתשלומים באים כאחד. וזהו שכתוב (חבקוק ב, ד) "וְצִדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יִחְיֶה".

תלמיד חבר היה לרבנו בווארשה, רבי משה מרדכי שולץ שמו. מיום שעלה רבנו לארץ ישראל, בראשית שנת תרפ"ב, נשמר קשר זה על ידי חליפת מכתבים, שהיו גדושים בדברי תורה, בעבודת ה' ובפנימיות התורה.

תוכנם העמוק של המכתבים מעיד על שגב מדרגתו ורום מעלת השגתו של התלמיד הנ"ל. באגרת זו, שקטע מתוכה מצוטט לפנינו, מבאר רבנו את שלמות אמונתם של הצדיקים:

"... כי מי שזכה לאמונה שלמה הרי היהיה משמש אצלו בהוה ממש, דאי לאו הכי לא נקראת שלימה. על דרך משל, אם אדם נאמן מבטח לי דבר מה, אז הריני כאילו קיבלתי תיכף על יד. ואם אמנם חסר מהרגשתי איזה שיעור, כלומר, שאני מרגיש אז שהיה נעים לי יותר אם הייתי מקבל באמת תיכף על יד, אם כן נחסר לי זה השיעור ממש באמונתו בו. והבן זה מאד.

בגיל י"ט הוסמך להוראה על ידי רבני וורשה. רבנו בצעירותו

מצבת קדשו בהר המנוחות

אליו מיום כ"ג בכסלו תרצ"ב מפרש רבנו את שיחו בתורת ה"גייעה", וכה דבריו:

"אמנם כבר העירותיך כמה פעמים על החוק המפורסם בספרים הקדושים שאין שום דבר ניתן אלא ב"זכות", דהיינו על ידי יגיעה, שזולתה לא יארע לעולם בשום פנים שום השפעה מלעילא".

וממשיך: "הדברים והחוקים הללו מפורסמים לכל. אמנם, שיעורם לא ידוע או לא ירצו לידע, כי בגלל זה יש בנין גדול של הסטרא אחרא העומד ומקל בדבר אשר אין צריך יגיעה למעלה מכח אנושי..."

ועל זה וכיוצא בזה אמרו חז"ל שהתורה נקראת סם, משום שאם לא זכה, נעשה לו התורה עצמה סם המוות, משום שלומדים תורה מפי ס"מ הרשע ר"ל... ודברי תורה שלו מתקבלים תיכף על לב... אשר הקב"ה לא ויתר על זה מימות עולם עד היום הזה..."

כי כל שבכווחו לעשות נקרא "עבודה" סתם, ואינה נקראת עוד "גייעה", ורק היגיעה למעלה מכח אנושי נקראת יגיעה. (מתוך "אגרות הסולם" אגרת סח)

אמונה וידיעה

התלמידים שהתקבלו על ידי רבנו ל"יחידות", שכחו, באותן דקות מרוממות, עולם ומלואו הגשמי, וכל מאווייהם היו לשמוע דבר אלקים חיים.

סיפר ר' יצחק אגסי זצ"ל, נכד רבנו (חתן הרב"ש): כשיצאנו מבית הרבי והגענו ברחובה של עיר, נראה היה לנו עולם זה ואנשיו, העוסקים בהיות השעה, כתרנגולים המחטטים באשפה...

וכה רשם רבי ברוך שלום הלוי אשלג, בנו של רבנו, במחברתו, את אשר שמע מפי אביו בהיותו בחדרו ביחידות:

- - כנגד האמונה יש בחינת ערלה, שהיא בחינת ידיעה, שדרך להחשיב את בחינת הערלה, מה שאין כן בחינת אמונה, הנקראת בחינת שכינה הקדושה, היא בעפרא, היינו עבודה בבחינה זו נקראת בחינת בזיון, שכולם בורחים מללכת בדרך זו, ורק זה נקרא דרך צדיקים וקדושה.

והשי"ת רוצה שרק באופן זה יתגלו שמותיו יתברך, משום שבאופן כזה בטוח שלא יפגמו באורות העליונים, משום שכל היסוד הוא בחינת השפעה ודקות, ומבחינה זו אין הקליפות יכולין לינק, היות שכל יניקתם היא מבחינת קבלה וידיעה.

ובמקום ששורה שליטת הערלה, אין השכינה הקדושה יכולה לקבל לתוכה את האורות העליונים, בכדי שלא יפלו האורות לקליפות, לכן יש בחינת צער השכינה, היינו שמעכבים את האורות העליונים מלהימשך לתוכה, שתוכל להשפיע לנשמות.

נאה דורש ונאה מקיים

נאים דברים אלו למי שאמרם. ידוע שבעל "הסולם" לא התפלל מעולם על צרכיו הגשמיים. תפילותיו היו אך ורק לאוקמי שכינתא מעפרא, ולא רק הרב אלא גם חבורת התלמידים שהתקבצו סביבו לא היה להם חלק ונחלה בדברים מעין אלו.

מספרים: שאלה אותו הרבנית מדוע אצל שאר רבנים ואדמו"רים יש הרווחה גשמית ואילו בביתנו שוררים עניות ודוחק. נענה רבנו והשיב לה: חז"ל אמרו כי 'המבקש על חברו נענה תחילה'. אצל שאר אדמו"רים, החסידים מבקשים על פרנסה וכדומה, על כן הם זוכים בזה תחילה, בעוד שהחסידים שלי באים אליי לבקש יראת שמים, לכן אני זוכה בכך תחילה.

א"ה: שמעתי מרבי אברהם אשכנזי זצ"ל מטבריה, תלמיד רבנו, שבדרכו לבעל "הסולם" בתל אביב ביקר בביתו של אחד מנבחרי התלמידים אשר לרבנו, וכמאמר העולם "אורח לרגע וכו'", נחרד לראות את גודל העניות והמחסור אשר בבית. בבואו אל מרן, סיפר לו את שראו עיניו בבית התלמיד ההוא. רבי אברהם, שהיה כאוב ונרגש, וכפי הנראה לא דייק בלשונו. מדבריו ניתן היה להבין שאותו תלמיד - הוא אשר שלח את רבי אברהם לספר לרבי את אשר בליבו. לשמע הדברים הגיב רבנו בתמיהה רבתי, פלא מאמין: "מה, ר'... שלח אותך אליי??"

רבנו פשוט לא הורגל לכך שתלמידיו יבקשו על דברים מעין אלו.

ואכן, זו היתה דרכו בקודש, אותה הנחיל לתלמידיו: תפילה - אך ורק לאוקמי שכינתא מעפרא.

וכה כתב מרן לתלמידו ר' יהושע הורביץ זצ"ל באגרת שנשלחה בחודש מרחשוון תרפ"ז:

ב' שעות הראשונות (בלילה) לעסוק בתיקון חצות, להצטער עצמו על גלות ישראל וצער השכינה הקדושה בגרם עוונותיו.

שום דבר לא ניתן אלא על ידי יגיעה

אח היה לרבנו, בווארשה העיר, רבי שמואל שמו. במכתב

הספה"ק 'עץ חיים' עם חידושו של רבנו, שי"ל ע"י תלמידו שומעי לקחו

נקראתי הביאור בשם 'הסולם', להורות שתפקיד ביאורי הוא בתפקיד כל סולם. רבנו יושב בביתו בערוב ימיו וכותב את חיבורו על הזוהר

ממשיך מרן באגרת: "הנלמד מהאמור, שאין דבר קטן או גדול מושג אלא בכח התפילה". נשאלת השאלה: העבודה והיגיעה - לשם מה? התשובה לכך: ההקדם של העבודה והיגיעה, תפקידו הוא אך ורק לגלות את מיעוט כוחותינו ושפלותנו, שאין אנו ראויים לכלום מכם עצמנו, ורק אז אנו מוכשרים לשפוך תפילה שלימה לפניו יתברך.

(מתוך "אגרות הסולם" אגרת ס"ו)

תפילה על כל בני דורו

רבי ברוך שלום הלוי אשלג רשם במחברתו את דברי התורה ששמע מפי אביו רבות בשנים, והללו קובצו בספר עב כרס, "שמעתי" שמו. בין שאר דברים על מעלת התפילה, הובאו שם הדברים שאמר רבנו במוצאי יום טוב ראשון של פסח תש"ב: בעת שאדם מתפלל ויש לו "מגע" עם הבורא ית', אזי אין לו יותר על מה להתפלל, כי התפילה היא כדי לעורר רחמים שהוא כחולה מסוכן המבקש ישועה, ואם יש לו איזה שהוא מגע עם הבורא ית' כבר אינו מסוכן, וממילא אינו יכול להתפלל תפילה שלמה.

לכן הכין הקב"ה עולם ומלואו, וחייב אדם לומר "בשבילי נברא העולם", היינו כדי שיתפלל עבור כל העולם. לכן כשמתפלל ויש לו מגע עם הבורא, הגם שהוא אינו חולה, אבל על בני דורו יכול להתפלל, ולהמשיך רחמים שלא יחסר כל טוב לאף אחד.

עוד כתב: זה כלל גדול, שרק האדם כשלעצמו נקרא 'נברא' וחוז' ממנו הוא כבר בחינת השכינה הקדושה ובזמן שמתפלל על בני דורו מתפלל על השכינה הקדושה שהיא בגלות וצריכה ישועה!

אמונה ותפילה

מספר רבי משה ברוך למברגר זצ"ל, תלמיד רבנו: נקראתי לחדרו של מרן במוצאי שבת שובה שנת תש"ה, וכה שמעתי מפיו:

"צריכים להתוודות ולעשות מכל ה"על חטא" על חטא אחד והוא הוידוי על שפגמו באמונה הקדושה. שכל החטאים באים רק מחמת פגם האמונה, וכל המצוות שעשיתי עד עכשיו היו כמעשה קוף, שהרי המצוות צריכות לבנות האמונה. אם כן נמצא, שעדיין לא עשיתי אפילו מצוה אחת.

עוד אמר לי: כל התפילות צריכות להיות בעד השכינה הקדושה. רק תפילה אחת בעד עצמו, שיהיה כאילו עומד לפני המלך!

וטהר עצמו ועלה למרום בסלודין

בעיצומו של יום הקדוש שנת תשל"ז הסתלק לבית עולמו
הרה"ק רבי משה יצחק גוירצמאן זי"ע מפשעווארסק - רב איציק'ל
לקראת יומא דהילולא ארגנו רשת רוחנית של אמרות טהורות וסיפורי קדם שנשמעו מפה
קודשו במעלת ימי הרחמים והרצון

חלה טבולה בדבש

הגיד רבנו:
מנהגם של חסידים לטבול פרוסת המוציא בדבש במהלך כל
שבתות ומועדי חודש תשרי. ועל-ידי מתיקות הדבש ממתקים
את מרידות חודש מר-חשוון וממתקים את הדינים המתוחים
עלינו להפכם לטובה, לישועה ולרחמים. אשר על כן, לאחר
חודש של טבילת המוציא בדבש מכוונים את צירוף שם הוי"ה
של חודש חשוון (בתפילת מוסף דראש-חודש) מן הכתוב ודבש
היום הזה י-י.

השפעת 'לדוד מזמור'

בלילי ראש-השנה ויום הקדוש נוהגים לומר פסוק בפסוק
'לדוד מזמור לה' הארץ ומלוואה' והדבר מסוגל לפרנסה.
וכך סיפר רבנו תחת אחד השיחים:
באחת השנים התכוונו במעון קודשו של הרה"ק הרבי רבי
אלימלך מליז'ענסק זי"ע שיגיעו כשלושים חסידים מחוץ לעיר
והכינו סעודת חג ערוכה לעשרות אנשים. בסוף הגיעו מאות
ובני הבית הכריזו שכל אחד מהאורחים יסעד על שולחן בעל
האכסניה כי לא יהיה מספיק במטבח מעון הקודש בשביל
להאכיל את כל הבאים.
בליל ראש-השנה ככלות התפילה, הכריז הרבי רבי אלימלך:
"אל לכם לפנות לאכול בבתי האכסניה. הישארו כאן, אורחים
חשובים, לסעוד על שולחני. הלא כעת אמרנו 'לדוד מזמור'
שסגולתו פרנסה וכלכלה, ונשפע די מזון לכל המסתופפים".
כך היה. היהודים הרבים סעדו על שולחנו של הרבי והסירים
שהכילו במקור עשרות מנות בלבד, סיפקו מאכל ברווח לכל
מאות המסתופפים בצל הקודש ועוד נשאר בהם.

תשובה בשבת

חסיד מובהק בלב, נפש ומוח, היה רבנו לרבו הרה"ק רבי חנה
מקאלשיץ זי"ע הי"ד, בצל כנפיו נסע להסתופף גם כשכבר כיהן
כרבה של פשעווארסק. מדי ראש-חודש נסע רבנו קאלשיצה
ואף בימים הנוראים עזב את עירו ואנשיו ויצא להתקדש בקודשת
נווה הקודש בקאלשיץ.
ביום מן הימים שמע רבנו סיפור אודות הרה"ק ה'דברי חיים'
מצאנז' זי"ע שאחיו, הגה"ק רבי אביגדור מדוקלא זי"ע הגיע אליו
וביקש ממנו: "אחי קדישא, קרא נא את הכתוב על מצחי", כי הלא
על מצחו של אדם נרשמים כל עוונותיו וחטאיו. ה'דברי חיים'

להזדרז לקראתה

בשנים בהן היה חל ראש-השנה ביום ערב שבת-קודש, נהג
רבנו למהר בתפילתו מבלי התעכבות יתירה, כשהוא נותן טעם
לדבריו: "הלא שבת-קודש תיכף באה ופורשת את כנפיה.
צריכים אנו להזדרז לקראתה".

החיות רצוא ושוב

שח הגה"צ רבי אליהו שטרנבוך זצ"ל, ראב"ד 'מחזיקי הדת'
באנטוורפן את אשר שמע מרבנו בפירוש דברי הפייטן: ויזשר
יליצו בעדנו חיות אש.
והקדים רבנו מאמרו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע:
"מהו דכתיב והחיות רצוא ושוב. כי חיות הקודש - מלאכי
מרום - כשהן נשלחות לקיים שליחות שמיימית כאן בעולם -
הזה, הם עושים פעולתם במהירות רבה, רצים אל תוך העולם-
הזה וממהרים לשוב במרוצה אל מקומם מתחת לכיסא הכבוד.
מהירות זאת למה היא? כי מתייראות הן, חיות הקודש, לשהות
בזוהמת העולם הזה בחששם שמא שהייה כאן בעולם העכור
תגשם אותן ותטנפן, על כן מקצרות הן שהייתן בעולם הזה לכדי
הכרח וממהרות לרוץ ולשוב אל מקור שורשן העליון".
לאור דבריו ביאר רבנו -
דווקא אותן חיות הקודש אשר יודעות כמה זוהמה יש בעולם

ע"י מתיקות הדבש שטובלים בחלה ממתקים את
הדינים. רבינו בוצע חלה

הזה וכמה כל שהייה קצרה עלולה לגשם את השהיה באוירא
דהאי עלמא, דווקא הן יכולות להמליץ עלינו במליצת יושר
ולהעיד כמה קשה לשהות כאן וכמה אי אפשר לדון את האדם
- אשר חי עשרות שנים בעולם העכור - על עוונותיו. ולא עוד,
אלא שכל מעשה טוב שהוא פועל, הוא למעלה מדרך הטבע. על
כן יושר יליצו בעדנו אותן חיות אש.

ועלה למרום בסלודין

הסתלקותו של רבנו לעלמא דקשוט | יום הקדוש תשל"ז

כי אכן הייתה זו תפילת נעילה, האחרונה שבתפילת
חיינו המקודשים.
בשעות הלילה התמוטט רבנו ואיבד את הכרתו.
כשהוציאוהו להבהילו אל בית החולים ועברו את פתח
הדלת הושיט רבנו את ידו - מתוך חסרון הכרתו - ונגע
במזוזה, כדרכו להניח ידו על המזוזה בעוברו בפתחי הבית.
רבנו עבר ניתוח בבהילות ובשלום אולם גופו הטהור לא
עמד בחולשה.
ביום הקדוש, בשעה 11:40 לפני הצהריים, גברה יד
אראלים ורבנו הסתלק לעולם שכולו טוב.
וטיהר רבי משה יצחק עצמו ועלה למרום בסילודין
קקרבן כפרה בעד ביתו ובעד כל ישראל - - -

שלושים שנים סבל רבנו ממחלת השבר כאשר מרוב
קדושתו סירב שינתחוהו. משנה לשנה גבר הכאב עד
שבשנותיו האחרונות היה רבנו הולך בשפיפות קומה
מרוב סבל. באותה שנה, שנת תשל"ז, חל ראש-השנה כמו
בשנתנו זו, בשבת ובראשון וביום חמישי של עשרת ימי
תשובה נחלש רבנו ביותר והתחיל לירוק דם רב.
באותו יום התפלל רבנו את התפילה האחרונה בחייו,
מבלי שאיש ישער שרבנו עומד להיפרד מן העולם. כאשר
אמר רבנו תפילת 'אבינו מלכנו', הגה: "אבינו מלכנו חתמנו
בספר...". המשמש בקודש העיר שצריך עדיין לומר
'כתבנו', שהלא 'חתמנו' אומרים רק בתפילה האחרונה של
עשרת ימי תשובה, תפילת נעילה. אולם רבנו נענה: "עה,
חתמנו!" והמשיך לומר כן.

רצוא ושוב: חיות הקודש מליצות יושר עלינו ❧ סירים מלאים: 'לדוד מזמור' שהשפיע על אתר ❧ מלאכת מוחק: מותר לשוב בתשובה מתוך דמעות בשבת-קודש? ❧ מיוחד: בנבכי מנהגו של רבנו לחלק שום ולהשפיע פרנסה טובה במוצאי שבתות ❧ ויעתר יצחק

תשובה מאהבה. צורת קדשו של רבינו

נטל נר בידו, הביט על מצח אחיו ונענה: "כתוב ומחוק, כתוב ומחוק". כלומר, בכוח התשובה נמחק רושם החטא שעל המצח. כאשר ב'ראשית חכמה' (שער התשובה פ"ה) מובא שכאשר דומעים בתשובה, באות דמעות התשובה ומנקות את המצח מכל רישומי החטא.

שאל רבנו את רבו הקדוש מקאלשיץ: "מותר אפוא לשוב בתשובה בשבת-קודש בזליגת דמעות? כאשר בכך מוחקים את רישום העוונות מעל המצח ומלאכת 'מוחק' אסרה תורה?"

השיבו רבו: "נו, אז בוכים בתשובה כבר ביום חמישי בשבת". לימים שוב הציע רבנו שאלתו זו באזוני כ"ק האדמו"ר ה'דברי יואל' מסאטמר זצוק"ל שהשיבו: "הלא כל מלאכות שבת ממלאכת המושכן למדו, ולא מצאנו מחיקה כעין זו במלאכת המושכן, משכך מותרת היא. מותר לבכות בשבת בדמעות תשובה המוחקות את רישום החטאים".

סגולה לפרנסה

היה רבנו מעורר להתפלל בכוונה ואומר: "בני אדם תרים אחר סגולות שונות לפרנסה טובה. ואומר אני שהסגולה הטובה ביותר לפרנסה בהרחבה היא לכוון את פירוש התיבות בתפילת שמונה עשרה!"

תשובה מאהבה

במענה למי ששיגר לרבנו מכתב בו הוא פתח בתארים מופלגים ועמוסי שבח, קדושה ותפארת כלפי רבנו, השיב רבנו בתהומות של שפלות ורוח תשובה: "התארים שכותב לי כבוד תורתו הקדושה הוא בכלל לועג לרש, כי בעוונותי הרבים אני רחוק מזה כרחוק מזרח ממערב, ויזכנו ה' שאזכה לעשות תשובה מאהבה ויהיה הכל זכויות ואז אוכל להיקרא בתארים הללו".

שא לכל חטאתי

רבנו היה מעורר את שומעי לקחו משמו של הרה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא זי"ע, שכאשר יספגו מכה או יסבלו מכאב או מיחוש כלשהו, יאמרו מקרא שכתוב בתהילות דוד בן ישי (תהלים כה, יח) ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאתי, ועל-ידי אמירה זו יזכה האדם שכאבו יכפר לו על עוונותיו. ויתירה מכך, יש בעצם אמירת

פֶּשְׁטוֹ יְדִיכֶם בְּגָדוֹד

השפעות טובות בחלוקת שום במוצאי שבתות

הקערה בשומים ומחלק ממנה ורבים הם סיפורי הפלאות, נפלאות וישועות, במיוחד לגבי פרנסה וכלכלה, אשר התגוללו באותם מוצאי שבתות. וכמו אותו אחד שקיבל מרבנו שום רקוב ורצה להשיבו לרבנו ולקבל תמורתו שום חי, חייך אליו רבנו בפשטות ואמר: "הרקוב צומח טוב יותר" ואתו יהודי החל לראות הצלחה מופלאה מני אז עד שהפך לעשיר מופלג.

עוד סיפר הגר"א היילפרין זצ"ל:

כשחילק רבנו שום במוצאי שבת שבין מוצאי השבתות, נכח במקום בחור שלא הורגל במנהגי חסידים ובלהיטותם אחר רבותיהם ותמה על הקהל הנדחף סביבות רבנו, כשהוא מסנן: "על מה כל העל הגדול הזה? מדוע הכל נדחקים סביב הרבי וקערת השום? הן ראש הישיבה בישיבה בה אני לומד אומר אחת לשבוע שיעור עמוק וגאוני, שבוע שלם הוא מתכוון לאמירת השיעור, ועדיין אין התלמידים מקיפים אותו ונדחפים סביבו בלהיטות כל-כך!" דבריו עוררו רחש בין הנוכחים ורבנו ביקש לדעת על מה הרחש. תחילה לא רצו לספר לו, משדרש, חזרו באוזניו אודות טענתו של בחור זה. נענה רבנו ואמר: "אמור לראש הישיבה שאם כה יכניס אהבת ישראל בשיעורו והוא מוסר כמו שאני מכניס ומטמין בחלוקת השום - גם סביבו יידחקו התלמידים בדוחק גדול".

הגה"צ רבי אלחנן היילפרין מראדומישראל זצוק"ל היה מתאר את עבודת השפעת הפרנסה שהשפיע רבנו מדי מוצאי שבת-קודש כאשר חילק שום להמוני מסתופפי צל קודשו, זאת על פי יסוד דברי מרנא הבעש"ט הקדוש זי"ע ש'שום' במוצאי-שבת, מסוגל לפרנסה:

דוחק גדול היה סביב כאשר חילק את השום במוצאי מנוחה. הקהל כולו נדחק סביבו ואף רבנו עצמו היה אוזח בשום וכמו נלחם עם הקהל המנסה לחטוף משיני השום המסוגלים לפרנסה טובה. הייתה לרבנו כוונה מיוחדת בכך שחלוקת השום תיערך בצורה של דחיפה ומלחמה כפי שהסביר בעצמו בהסמיכו את המסופר בגמרא (ברכות ג, ב; סנהדרין טז, א) שכאשר הגיעו חכמי ישראל לפני דוד המלך וקובלים לפניו: אדוננו דוד, עמך ישראל צריכים פרנסה, היה דוד המלך מורה להם לצאת למלחמה: פשטו ידיכם בגדוד! הרי שהשפעת הפרנסה צריכה לבוא בדרך של מלחמה.

בערוב ימיו, כאשר נחלש רבנו, הונהג תור מתון ללא דוחק כאשר הקהל היה חולף על פניו ומקבל מידי קודשו אחד-אחד את השום המסוגל.

סדר מיוחד היה לרבנו בחלוקת השום כאשר היה עובר עם קערה מיוחדת ואוסף מעות צדקה, לאחר שהקערה התמלאה בצדקה, רוקן רבנו אותה כספי הצדקה ומילא את

הכתוב משום סגולה שישלח הקב"ה מזור ורפואה למכה וירפא את הכאב והמיחוש.

אימת הדין

סיפר רבנו מאוצרו הטוב:

באחד מימי חודש אלול נכנס הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע אל בית-מדרשו, ניגש אל אחד האברכים אשר ישב שם בהגיעו להתעלות בימי ירחמים והסליחות בצל הקודש, ואמר לו: "חודש אלול!", אמר ולא ירפא.

רעד בלתי נשלט תקף את האברך, שיניו נקשו זו לזו וכל כולו נתקף ברטט של פחד וחלחלה עד שנפל תחתיו בעילפון.

כל זאת, מכוח שתי מילים שיצאו מפיו הקודש: חודש אלול - - - עד כדי כך גברה אימת הדין בליז'ענסק של מעלה.

טשולנט תחת תקיעות

רבנו נהג לחזור על דברים אשר קיבל משמו של הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע:

"אותו מלאך עליון הממונה על העלאת קול תקיעת שופר של בני ישראל, לעילא ולעילא. הוא-הוא המלאך הממונה על העלאת הזכויות הנבראות מכך שיהודים אוכלים את מאכל הטשולנט בשבת-קודש. אשר על כן בראש-השנה שחל להיות בשבת ובני ישראל אוכלים בו את מאכל הטשולנט - אין מן הצורך לתקוע בשופר".

א געבראטענע טובה

בכל עת היה רבנו מתחטא לפני קונו להיטיב לבני ישראל ולהשפיע עליהם שפע טוב, שפע של פרנסה וישועה בהרחבה גדולה ובאור גדול. בייחוד היה נושא כפיו בתפילה ובדמע בבוא

הימים הנוראים, ראש-השנה ויום הקדוש, ויעתר יצחק אל ה' על אודות בני ישראל.

כ"ק מרן אדמו"ר מטשאקווא שליט"א מספר את אשר שמע בהיכל רבנו, כאשר בדרך מליצה פנה פעם כלפי שמאי וביקש בלשון ברכת-המזון:

"דיבוננו של עולם, ונא אל תצריכנו. הלא תיבת נא' היא מלשון צלי, וכדכתיב 'אל תאכלו ממנו נא', כדרך שאומרים אנשים כשגומלים עמהם שלא בלב שלם שהתובה היא 'געבראטענע טובה'... על כן אבקשך, נא אל תצריכנו, אל תעשה לנו טובה צלויה למחצה, טובה שאינה שלמה ומושלמת, אלא השפע עלינו טובה גמורה מאוצרך הטוב, בסבר פנים יפות".

תְּשִׁירֵי שֵׁל אֲמוֹנָה

אף גם זאת סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מטשאקווא שליט"א את אשר שמע מפי רבנו סיפר על עצמו, ששנה אחת שבת בשבת מברכים אלול בצל קודשו של הרה"ק בעל 'דברי ישכר' מצעשינוב זי"ע וכאשר שמע את הרבי הקדוש הוגה בחיל את התיבות: "ראש חוש אלול יהיה..." התמלא רבנו ברעדה וחרדה וליבו התמלא בלהב יקוד האש עד שבמהלך כל הימים הנוראים לא חדלה האש מלפעפע בקרבו.

לשפע הבאה שוב שהה בצעשינוב בשבת מברכים אלול, ושוב שמע את הרבי הקדוש הוגה בדחילו: "ראש חודש אלול", אולם הפעם לא הרגיש כל השפעה על עצמו.

קבל רבנו בפי הקדוש מצעשינוב על כך, והרבי השיבו: "מן אומר צריך להרגיש? מאן יימר שצריך לעבוד את ה' מתוך הרגשה? צריך להאמין ובכוח האמונה לעובדו בלבב שלם!"

מקורות:

רועה אבן ישראל; יפה שיחתו; כתבי הקודש - פשעווארסק; י"ג אורות; מרא דשמעתתא; אור אלימלך; דברי נפתלי; שבחי הרבי רבי אלימלך; בית שמחה.

יוסף שרולוביץ

עבודת הכהן הגדול בהיכלי הצדיקים

תיאורים ועדויות מופלאות על מדרגתם של צדיקי הדורות ביום הכיפורים שפעלו בכוונותיהם את עבודת היום בבית המקדש

ועל ידו זכה לכל אלה". ולפי זה מבאר העבודת ישראל, "כי מסתמא הכהן שהיה בימי שמעיה ואבטליון בבית שני לא היה כל כך כהוגן, ואי לכך מסתברא ש"לא זכה לעלות לקודש קדשים ביום"כ" אלא בסיועם ובעזרתם הרוחנית של שמעיה ואבטליון שהיו אז ראשי הדור, והם הרימוהו ונשאוהו לזאת המדרגה. לכן השיבו לכהן הגדול "שלא יתגאה עליהם, כי הם 'עבדו עובדא דאהרן' – פירוש שעיקר העבודה היה על ידיהם!"

הכוונות יכולות להיות על ידי אחר, והקרבות - אינן מעכבין

על פי דברי המגיד מקאז'ניץ מבאר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע ("פרי צדיק" ערב יוה"כ, ג) שמועה נשגבה שנשמעה מפה קודשו של המגיד מקאז'ניץ בעצמו: "ושמענו בשם המגיד דקאז'ניץ זצ"ל שאמר פעם אחת בערב יוה"כ, שגם אז בזמנו נמצא כוח ג' האבות הקדושים, ואמר על הרב הק' מאפטא בעל אוהב ישראל זצ"ל שהוא בחינת אברהם, ועל הרבי מלובלין זצ"ל שהוא בחינת יצחק, ואת עצמו שהיה שמו ישראל חשב כנגד בחינת יעקב, רק חסר הכבש להקריב. ואמר שהוא מכוון כל אותן הכוונות של הכה"ג בהקרבתם". ומבאר הרה"ק רבי צדוק הכהן את הדברים העלומים, על פי דברי המדרש (ויק"ר כא, יא) שדרשו על הפסוק (ויקרא טז, ג-ה) "בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה... שני שעירי עזים לחטאת", ששלושה מיני קרבנות אלו רומזים לזכותם של האבות הק' שעמם בא הכהן הגדול לקודש הקדשים: "בפר בן בקר" זה אברהם... "איל לעולה" זה יצחק... "עז" בזכותו של יעקב... לכן אמר המגיד, כי גם בזמנו ישנם צדיקים הקרויים בשמות אבות הקדושים והם בבחינתם, ובכוח זכותם וקדושתם, בצירוף הכוונות הפנימיות של סדר העבודה שהוא יכול לכוון - כמו שהיו מכוונים גדולי הדור בזמן שלא היה הכהן גדול ראוי לכך, תתקיים הפעולה הרוחנית של עבודת היום. רק חסר הכבש להקריב" - כלומר, "מכיוון שיכול להיות הכוונות על ידי אחר, אין הקרבנות

מתוך מחזור וורמייזא (וורמס) - כרך ב', 1272

הכהן, ולא יבוא בן אהרן לשלום - שאינו נוהג כמנהגו של אהרן. ומביא המגיד מקאז'ניץ גילוי נפלא מפי הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע, שאמר 'על פי רוח קדשו שהופיע עליו, כי אותו חזיון נשגב שראה ישמעאל בן אלישע כהן גדול בעת שנכנס להקטיר קטורת, ש"ראה אכתריא-ל-י-ה' צבא-ות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני... (ברכות ז, א). לא בזכותו בלבד ראה ישמעאל כה"ג את המראה הנפלא הזה, והגם שהיה גדול החכמים", כי אם בזכותו של התנא הקדוש רבי נחוניא בן הקנה שהיה בימיו (ואף היה רבו של ישמעאל כה"ג), ש"הוא הרימו ונשאו בקדושתו כדרך הצדיקים להרים הש"ץ בקדושתם,

אגועים עזים צורבים כל אשר לב בשר בקרבו, כאשר אנו עומדים ביום הכיפורים, ואנו חסרים את צורתו העיקרית של סדר היום הקדוש - עבודתו של הכהן הגדול בבית המקדש. את שברון הלב על כך אנו מבטאים בפיוטים שנאמרים אחר אמירת סדר העבודה במוסף של יום הכיפורים, אז אנו מציגים את האיגרא רמה' של יוה"כ בזמן הבית - "אמת מה נהדר היה כהן גדול...", לעומת ה'בירא עמיקתא' של זמן החורבן - "כל אלה בהיות ההיכל על יסודותיו, ומקדש הקודש על מכוונותיו, וכהן גדול עומד ומשרת, דורו ראו ושמחו", "אשרי עין ראתה אהלנו בשמחת קהלנו - הלא למשמע אזן דאבה נפשנו...". לאור זאת, מה מנחמת ומרוממת היא העובדה, העולה מפהם ומפי כתבם של רבותינו הקדושים ז"ע, כי פעולתה הרוחנית של עבודת הכהן הגדול - אפשר שתיעשה אף בגולה, כאשר אין לנו לא כהן ולא מקדש! זאת על ידי עבודתם של צדיקי הדור, אשר בשגב טוהר רעיונם ובכוונותיהם העילאיות, זוכים לעלות לרום המעלות, ולפעול את מה שפעל הכהן הגדול בעבודת היום בבית המקדש.

'דעבדין עובדא דאהרן'

באמת גילונו רבותינו, כי גם בעת שעמד בית המקדש על תילו, והיה הכהן הגדול עומד ומשרת, היו צדיקי הדור נוטלים חלק מרכזי וחשוב בהמשכה הרוחנית של עבודת היום. כך פירש הרה"ק המגיד מקאז'ניץ ז"ע בספרו הקדוש 'עבודת ישראל' (יוה"כ, ד"ה בגמרא) את דברי הגמרא (יומא עא:): המספרת על כהן גדול אחד שיצא מבית המקדש, והיו הולכים כל העם אחריו, כיוון שהבחינו בשמעיה ואבטליון עזבו את הכהן הגדול והלכו אחר שמעיה ואבטליון. אחר כך, כאשר באו שמעיה ואבטליון לקבל את פני הכהן הגדול, אמר להם: "ייתון בני עממין לשלם" - "לשון גנאי הוא, לפי שבאו - שמעיה ואבטליון - מבני בניו של סנחריב" (רש"י). השיבו לו שמעיה ואבטליון: "ייתון בני עממין לשלם - דעבדין עובדא דאהרן, ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן", יבואו בני אומות העולם בשלום - שנוהגים כמנהג אהרן

קטרוגו של הס"מ: עבודת הכהן הגדול 'בחוף'

אחר הדברים האמורים, מוארים באור יקרות העובדות המופלאות המסופרות על צדיקי וקדושי הדורות, שעבודתם ביום הכיפורים הושוותה לעבודתו של הכהן הגדול בבית המקדש בעצמו.

על המגיד מקאז'ניץ עצמו מסופר עוד (החכמה מאין עמ' רסב), כי אמר על עצמו ביום הכיפורים: "הא, הא, הרבה כהנים גדולים לא הגיעו למקום שאליו הגענו היום!"

וכך מובא (שם) בשם הרה"ק רבי יצחק מסטוטשין ז"ע - על הבעש"ט או על הרה"ק החוזה מלובלין, ז"ע - שפעם חיך בתפילת העבודה ביום הכיפורים. במוצאי היום הקדוש סיפר, שבשעת העבודה קטרג הס"מ על כך שהוא עובד את עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים כמו הכהן הגדול, והוא עובדה 'בחוף' ולא בבית המקדש, הייתכן?!

ואז חיך הרה"ק ואמר: "א-זא קטרוג פארגין איך עהם", הריני מתרצה לכהן קטרוג...

עוד מסופר (כתבי ר"י שו"ב עמ' קפח) על הרה"ק מלובלין, "שפעם אחת התפלל ביום הכיפורים בכל היחודים שכיוון הכהן גדול בבית המקדש בכל העבודות, ובמוצאי יום כיפור עשה יו"ט כמו בצאת הכהן גדול בשלום מן הקודש כי הוא בחינה גדולה".

'מפני מה אסור לי לומר השם ככתבו?...'

והרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמנא ז"ע בעל 'דמשק אליעזר' העיד על דודו, הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב ז"ע, בעל 'עטרת צבי', שאמר במוצאי יום הכיפורים "שעל ידי ייחודים הלך בכל היכולות של מעלה כמו הכהן הגדול בעבודתו בבית המקדש" (חבת ירושלים עמ' שעג).

עד כדי דמתה עבודתו של הרה"ק מזידיטשוב לעבודת הכהן הגדול בבית המקדש, עד שפעם אחת אמר ה'עטרת צבי': "תמוה לי, הלא כל הכוונות שכיוון כהן גדול לפני ולפנים גם אני כיוונתי, ומפני מה אסור לי לומר השם ככתבו?!"

כך סיפר הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ ז"ע בשם זקנו הרה"ק משינאווא ז"ע, הוסיף בשם זקנו שאמר על כך: "אילו הייתי שם הייתי אומר לו תירוץ, כי הכהן גדול כיוון וגם עשה מעשה, אמנם הוא לא עשה בפועל, רק כיוון במחשבה" (דברי חנה קונטרס דברי תורה עמ' ט), ומי יבוא בסוד קדושים.

טבילה במימי הדעת

על עבודתו של הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב ז"ע, העיד הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא ז"ע שהיה אצלו ביום הכיפורים: "והרב הקדוש זצ"ל היה מתפלל מוסף לפני התיבה, וכאשר אמר בתפילת העבודה 'ירד וטבל'... הרגיש שהרכין הרב הקדוש זצ"ל את ראשו, ואמר שהיה טובל את עצמו במימי הדעת, כידוע שהיה כהן" (דרכי הישר והטוב עמ' יג).

לעומת זאת מעניין לציין את מה שסיפר אחד מהמסתופפים בצילו של הרה"ק מרימנוב ז"ע, ש"היה מכיר היטב למורו כי הוא היה בטבע אביר לב ולא היה בעל בכי, אולם ביום הכיפורים "בשעת אמירתו ה'עבודה' לפני הקהל היה מרבה בבכיות אשר אין לשער ואין לספר. ועם כל זה, לביל מוצאי יו"ט כבעת אשר ישב על השולחן לסעוד עם כל הנוסעים אליו, שמע מפיו הקדוש שאמר: יתן ה' שנוכל להרבות בבכי בשעת העבודה כמו שהיה הכהן הגדול בוכה אז, אזי בבטח היינו מסבבים לביאת המשיח" (בארות המים החדש עמ' צה).

כמו הכהן גדול בבית הראשון ולפחות ככה הגדול בבית השני

'וכך הייתי אומר...'

גם על הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי ז"ע מסופר ששח: "כשהייתי אצל הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ל, אמר לי: זוסיא, אתה זוכר שהיית כהן גדול? ואמרת, לא! ואמר לי: תזכיר את עצמך! ונזכרתי בעצמי. מאז והלאה כשהייתי מתפלל לפני העמוד, הייתי אומר ב'סדר העבודה' של יום הכיפורים - וכך הייתי" אומר "זהב המנורה, עמ' סב).

וכך על הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב ז"ע: "הרה"ק אדמו"ר משינאווי מ' יחזקאל זצ"ל האלברשטאם היה אומר תפילת תחנון בכל יום אף ביומי הלולי של צדיקים... וגם היה מקפיד שלא להדליק נרות ביאצ"ט של צדיקים. והיה מרגלא בפומיה לומר: איך אנו מדליקים נרות בעבור נשמת הצדיק בעוד שיוכל להיות כי נשמת הצדיק ישנה בזה העולם בגלגול.

"אכן ביום היאצ"ט של הרה"ק רמ"מ ז"ל מרימנוב ציווה להדליק נרות, וסיפר שהרה"ק הנ"ל אמר על עצמו שהיה כבר בעולם הזה מאה פעמים ובזמן המקדש היה כהן גדול ושימש בכהונה גדולה, והיה אומר בתפילתו בעבודה: וכך הייתי אומר [ולא וכך היה אומר], אף הוא אמר על עצמו כי זאת הפעם האחרונה שנתגלגל בעוה"ז ולא ישוב עוד לעולם הזה. לכן ביום היאצ"ט שלו ציווה הרה"ק משינאווי להדליק נרות" (עטרת מנחם אות קמג).

מדי עסקינו בדמיון עבודת הצדיקים בזמן הגלות לעבודת הכהן הגדול, נביא עובדה מיוחדת המסופרת באורח פלא על כמה מן הצדיקים, אשר כשאמרו בסדר עבודת יום הכיפורים את וידוי הכהן הגדול, היו אומרים: 'וכך הייתי אומר' (במקום 'וכך היה אומר'), וכוונתם לכך שהם בעצמם היו בגלגולם הקודם כהנים גדולים ושימשו בבית המקדש ביום הכיפורים.

כך מובא על הרה"ק בעל ה'אהב ישראל' מאפטא ז"ע: "שמעתי בנעורי מפי מגידי אמת: שכמה פעמים נשמע מפי קודשו של הרב מאפטא: שביום הכיפורים בעת העבודה, אמר: 'וכך הייתי אומר', כי זוכר עוד עתה עת אשר שימש בכהונה גדולה בבית המקדש, והעניין מפורסם" (עשר אורות מערכת ז אות יג).

ואכן דבר זה, שהעיד על עצמו שהיה באחד מגלגוליו הקודמים כהן גדול משרת בבית המקדש, עולה גם מעובדה נוספת, וכפי המסופר עליו (שם יח) "כי פעם אחת היה יושב ותוהא, שאלוהו אנשי שלומו אודות זה, והשיב להם: שהוא כעת בגלגול עשירי בזה העולם, והיה בחינת כהן גדול ונשיא, ובחינת מלך וריש גלותא וכו', וכעת אינו כלל. ומדי דברו בזה, בא שליח דרבנן מארץ הקודש ובידו כתב נשיאות מכולל וואהלין. מובן הדבר מהשמחה שהיה אז, ועשה סעודה ונתן להם חמישים רובל כסף על קרקע סמוך לקברו של הושע בטבריה".

ועל הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק ז"ע מסופר ('אוצר ישראל' עמ' עג), כי פעם אחת סיים תפילת שחרית ביום הקדוש לערך בשעה ארבע, והיה כבר מאוחר מאוד, ובנו רבי שלמה הראה לו השעון שכבר מאוחר מאוד, אמר לו הסטרעליסקער: "וועלין מיר זיך אביסל אפרוהען" [שרוצה להינפש קצת], לאחר שחן קצת קרא קריאת התורה ואח"כ התפלל תפילת מוסף בזמן קצר מאוד. התבטא אז תלמידו הרה"ק רבי יהודה צבי מסטרעטין ז"ע על תפילת מוסף זו: לפי דעתי התפלל הרבי היום תפילת מוסף כמו עבודת הכהן גדול בבית ראשו, על כל פנים כעבודת הכהן גדול בבית שני בוודאי!

ומפה קודשו של הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע נשמע, כי "בזמן שהתפלל העבודה ביום הכיפורים בבעלזא, היה עומד לפניו כל צורת בית המקדש וההיכל והמזבח וכו'" (ליקוטי אברהם - מהודר עמ' קצב).

בכל דור ודור

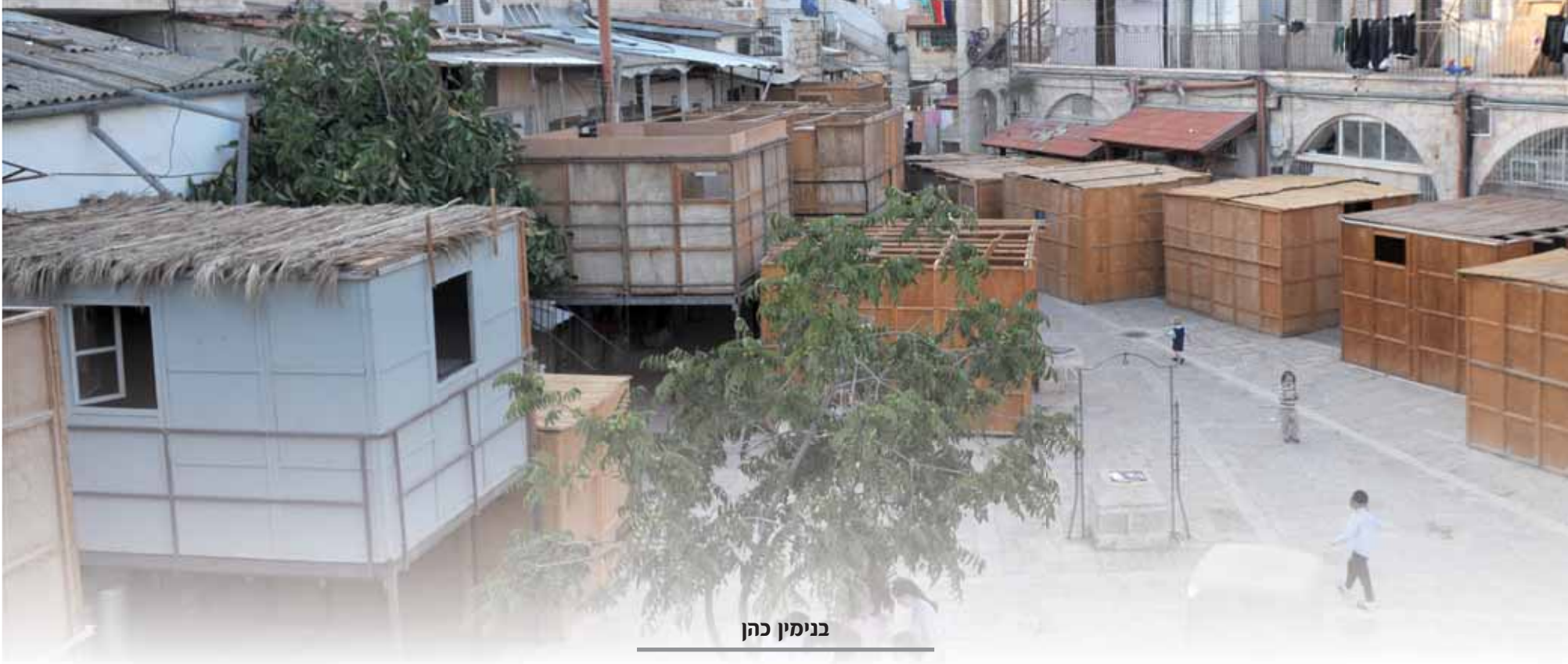
עבודות נשגבות אלו אינן שייכות רק לדורות הקודמים, אלא בכל דור ודור יכולה עבודתו של הכהן הגדול ביום הכיפורים להיעשות, וכפי שמסיים הרה"ק רבי צדוק הכהן את דבריו שם:

"...ואיתא במדרש (בר"ד נו, ז) 'אין דור שאין בו כאברהם' וכו', ובתנא דבי אליהו 'אין דור שאין בו כאברהם יצחק ויעקב', רק שאין אנו יודעים מי הם, והם יכולים לכוון כל הכוונות הראויין לכה"ג. ואף שאין לנו הקרבנות, מכל מקום כשזוכה נוכל לתקן על ידיהם שהם יכוונו המכוון של הקרבנות ולתקן הכול ביוהכ"פ כמו שהיה מתקן הכה"ג בהכנסתו לקה"ק וכדברי המגיד הק' זצ"ל".

יהי רצון שאכן נזכה לכך.

המחשה של הזאת הדם בבגדי לבן

בנימין כהן

גאט'ס נאמען

על סגולת וקדושת הימים שבין בין עשור לסוכות, כמו המהפך הקיצוני מיום חלחלה ורעדה לימי שמחה וגילה, מכבשונם של גדולי התורה ורועי החסידות

יוה"כ יוצאת בת קול ואומרת: לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלוקים את מעשיך".
אמת ונכון הדבר שתחושה זו אינה נחלת הכלל, יחידים הם שמעפילים מעלה בבחינת סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, הלא כך סופר ('אמרי פינחס' מועדים אות קנה) אודות רבי פינחס קוריץ' זצ"ל, שכל יום כיפורים - הוא עולם גבוה, עד שג' ימים אחריו אינו שומע מה שמדברים אליו, מחמת שנופלין בפעם אחת ממקום גבוה כזה...

תחבקני והוא יו"ט של אהרן, וידוע בכתבי האר"י ז"ל שהוא זמן השפעת החסדים פנימיים ומקיפים, ובמוצאי יוה"כ פוגשים זה בזה כמשפט כל ממוצע".
כך למשל תיאר מרן הגאון רבי משולם דוד סולוביצ'יק שליט"א, בשיחה עם סופרי 'המבשר-תורני' אודות ימים הנוראים במחיצת הגרי"ז זצ"ל ש"הפחד היה עולה ומתגבר מיום ליום. ככל שקרב יום הדין, הפחד גבר והתבטא באמירת התהלים, ובלימוד התורה שהיה גובר יותר ויותר, וכך חשו את חרדת יום הדין המתקרב. כך הלכה וגברה החרדה מיום ליום, עד יום הכיפורים שאז הגיע שיאו של המתח והחרדה".

שעת ההבדלה במוצאי יום הכיפורים מקבלת ביטוי עז במושג 'הבדלה'; לא עוד חיל ורעדה מאימת הדין, לא עוד כפיפת ראש וקומה נמיכת רוח וחלישות חיל, האווירה על כוס היין משתנה לגמרי מרעדה וחלחלה אל שמחה וגילה. הבדלה שמבדילה וחוצצת בין הזמנים ומבשרת למי שנדמו כמלאכים לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך פי כבר רצה האלהים את מעשיך.

הלא כה מגלה את אוזניו הרה"ק בעל השם משמואל (מועדים - מוצאי יוה"כ, תרע"ד) כי מוצאי יוה"כ "הוא ממוצע בין יוה"כ לסוכות. שיה"כ עניינו הכנעה ויודוי, וסוכות הוא זמן שמחתנו. ובפייט (יום ב' של סוכות) שיו"ט של סוכות היה צריך להיות תיכף אחר יוה"כ, אלא נתאחר כדי שלא לערב שמחה של מחילת עונות בשמחה של יו"ט. וע"כ מוצאי יוה"כ, זמן השמחה של מחילת עונות, הוא ממוצע.

"ולאור הדברים מבואר מה שיסד האר"י ז"ל בפייט המבדיל של מוצאי יו"כ 'חסד ואמת נפגשו', היינו דאמת היא יוה"כ, שמוסף יוה"כ הוא משה כידוע ומידתו אמת. חסד זה סוכות כמ"ש וימינו

"...כך למשל תיאר מרן הגאון רבי משולם דוד סולוביצ'יק שליט"א, בשיחה עם סופרי 'המבשר-תורני' אודות ימים הנוראים במחיצת הגרי"ז זצ"ל ש"הפחד היה עולה ומתגבר מיום ליום. ככל שקרב יום הדין, הפחד גבר והתבטא באמירת התהלים, ובלימוד התורה שהיה גובר יותר ויותר, וכך חשו את חרדת יום הדין המתקרב. כך הלכה וגברה החרדה מיום ליום, עד יום הכיפורים שאז הגיע שיאו של המתח והחרדה.."

או כמסופר על מרנא ה'חתם סופר' זי"ע שחיבר כמה שירי ערגה להשי"ת, כשחלק נכבד מהם חיבר עוד בימי חורפו, בעיצומם של ימים קדושים אלו, זאת לאחר עבודת הקודש כשמראש חודש אלול - עד יום הכיפורים היה ה'חתם סופר' לומד את כל התורה כולה, מקרא ומשנה, גמרא בבלי וירושלמי עם המדרשים. כך חרט הג"ר שלמה אלכסנדר סופר זצ"ל מסערת, בהקדמה לספר: "בארבעת הימים שבין יום הכיפורים לסוכות, דרכה נפשו הטהורה עוז, רוב שרעפיו בקרבו התפתחו ממסגרותיהם, אז שר משה זמרת יה, בחיל ורעדה וחרדת קודש פנימה, מבלי דעת נפשו".

תחושה עילאית זו מקבלת ביטוי בדבריו של החת"ס עצמו ('דרשות חתם סופר', לשבת הגדול) שהטעים את קריאת יום הכיפורים בשם 'יום הגדול יומא צומא רבא'; "כי כל מצוה בעידנא

קדושת הימים שבין בין עשור לסוכות. בניית סוכה (אילוסטרציה, למצולמים אין כל קשר לכתבה)

דעסיק בה מגינא, ונמשכת כל אותה היום, על דרך 'ברוך ה' יום יום'. אך אם עבר יומו כבר בטל קרבנו. ולהיות כי כפרת יום הכיפורים נמשכת גם כל הד' ימים שבין יום הכיפורים לסוכות, ואז נקרא יום א' לחשבון עוונות, וגם אז מתכפר על ידי ד' מינים, כידוע, וגלות מביתו לסוכות. לכן מתחשב יום הכיפורים כיומא אריכתא, ומתארך עד יום א' של חג. ולכן נקרא יומא צומא רבא".

שגב קדושת הימים האלו כאמור נעוצה בעיצומו של יום האדיר והשפעתו לימים הבאים אחריו, עד כדי שאומרים שהרה"ק רבי דוד צבי שלמה מלעלוב זצ"ל לא היה הולך למקוה בימים קדושים אלו, מפאת קדושתם הגדולה שהיא המשך ישיר ליום הכיפורים, והיהודי נשאר טהור וקדוש לפני ה' יתברך עד שאינו זקוק אפילו להיטהר במקוה, גם אם הוא נוהג לטבול מדי יום.

אזהרה ולאחריה קירוב

להלן נשכיל לטעום עוד מצוף כבשונם של גדולי התורה ורועי החסידות, במהותם של ימים קדושים אלו, אך קודם לכן נצטט את משלו הנפלא של הרה"ח רבי אשר זאב שרייבר שליט"א מספרו 'תבונות מועד', המאלפנו בינה במדרגות אלו הימים שלאחר יוה"כ. וישא משלו ויאמר:

משל לאמא שצעדה עם בנה הקטן ברחובה של עיר. הבן ראה על הכביש כלי רכב ממינים שונים ובצעעים מרהיבים, ומכיון שזה היה מאוד מעניין בעיניו, עז היה חשקו להסתובב בכביש בין מכוניות, ועל כן עזב את האמא ורץ אל מרכז הכביש.

בראות האם את בנה רץ אל האבדון צעקה בקול גדול; אי! זה מסוכן, תעצור מייד! היא רצה לעברו תפסה אותו בידי חוזרה אתו אל המדרכה, שם היא שמטה את ידיה מהזאטוט תוך כדי שמרעפה על ראשו אזהרות ואיומים בתיאור גודל הסכנה שבירידה אל הכביש, ועד כמה צריך להיזהר ולהישמר מזה.

גאט'ס נאמען על שום מה?

ידוע בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שמחרת יום הכיפורים נקרא שם ה' גאט'ס נאמען. וכבר מקדמת דנא ימים קדושים אלו נקראים בקהילות ישראל בשם 'גאטס נאמען'. וכמה טעמים נשזרו בכינוי זה:

בליקוטי מוהר"ן (ב, 10) הביא בשם הבעש"ט הק' כי בד' ימים אלו, ממחרת יום הכיפורים עד חג הסוכות, מאיר בתוכם שם ה' באור גדול ונורא מאוד, והם ימים של שמחה מיוחדת, שמכנינים בהם לחג סוכות הנקראת "זמן שמחתנו". טעם נוסף בשם ה'אשל אברהם' ה'בוטשאטש', שנקרא כן מחמת שבימים אלו מתחילים לומר 'הא-ל הקדוש'. והמאור ושמש' כתב שביום זה משיגים שיש השגה ממציאותו יתברך, מצד שם הרחמים, ולא רק בבחינת דין, כבימי המשפט.

ויש שמצאו רמז לכך כי בהיות ובימים אלו עוסקים אנו בשמות הקדושים, על ידי ההכנות למצוות סוכה וארבעת המינים. וכידוע לידועי ח"ן שה'סוכה' עולה היא כמניין שילוב השמות, וארבע מינים הם נגד 'אותיות שמך המיוחד'...

סבר פניה לא היו מחייכות אלא היו חמורות ומביעות דאגה ואיום. והבן ממשיך ללכת עם אימו על המדרכה ולבו הולם בחזקה. עדיין הוא חש את האיום והסכנה בכל גופו, אבל הוא מודע לכך שאף שהסתכן - בכל זאת אימו לא עזבה אותו אלא להיפך היא דואגת לו והיא השומרת עליו וממשיכה ללוות אותו גם עכשיו. ומה שפניה חמורות סבר והיא מלאה שתיקה ואינה מדברת עמו, הרי זה בכדי להראות לו שהצעקה והאיום היו אמיתיים, אולם עוד מעט היא תשוב לחבקו ולהשתעשע עמו כמאז ומקדם.

אילו האמא הייתה אומרת לעצמה מיד לאחר הצעקה הגדולה שהנה כעת עברה הסכנה והבן הוא בני, ובמקום להוריד את בנה מהידיים שתפסו בו - הייתה מאמצת אותו אל לבה בחיבוק גדול והייתה מחייכת אליו, הבן לא היה מקבל את החיבוק הזה וזה היה נראה בעיניו כמו שקר, וייתכן אף שלהבא הוא לא יאמין להבעותיה, מתוך חשש שהיא שחקנית ומחליפה הבעות כפי חישוביה הפוליטיים.

ודווקא מחמת שהאמא ממשיכה בהבעותיה את מצב האזהרה והסכנה, תוך כדי שהיא מוכיחה לו שעדיין היא שומרת עליו ומתהלכת עמו, זה מראה לו שהבעותיה נכונות. אזהרה היא אזהרה וקירוב הוא קירוב.

נחסה בستر עליון

הלך מהמשל שיש לנו ללמוד כיצד לתפוס את הימים האלו הוא דומה להפליא. אילו היה יום ראשון של סוכות מיד לאחר יום הכיפורים, והינו עוברים בבת אחת ממצב של אימת דין למצב של "ימינו תחבקני", אזי הקירוב הזה היה מתבטל ולא היה מורגש. אך בהיות ולפנינו ארבעה ימים שעדיין נמצאים תחת ההשראה של ימי הדין, ממילא אפשר לחיות בתחושת האזהרה שלהם ואפשר גם בד בבד לחוש את הקירוב. כי הנה ימי הדין היו כמו הזמן שהתניוק התקרב אל הכביש ושהה בתוכו, וזהו זמן של פחד הדין ואימת מוות, והשי"ת המטהר אותנו הוא כמו האמא המצילה את בנה ובאיומיה משניאה עליו את הכביש המסוכן.

בימים שאחר כך, הרינו כממשיכים ללכת עם האמא ומבקשים לשמוע בקולה - ומכאן מגיעה ההרגשה של הוויתור על כל העניינים הרעים לנו, אך מצד שני האמא עדיין אינה מקרבת אותנו תחת כנפיה ולכן זיכרון המצב המאיים והגוער, עדיין קיים. הימים האלו הם עבורנו כמו ימי מבחן, האם אכן סומכים אנו על השי"ת שהוא יתן לנו את הטוב בעדנו ונאמן הוא לנו בכל מה שמאיים ומזהיר אותנו.

זאת היא העבודה מצידנו. אבל המציאות היא ש'אם הבנים שמחה' שהשי"ת מתנהג עמנו כמו האמא השמחה - בהצלה שהציל אותנו, והוא ית' כבר מצפה לרגע שיוכל לבטל את הבעת הריחוק והאזהרה ולהסתירנו בستر כנפיו. וגם אנו יודעים את הסוד הזה, ולכן מיד במוצאי כיפור מתחילים לתקן את הסוכה ולהתעסק עם סיכוך הסוכה שהו בבחינת המחסה בستر עליון.

ראשון לחשבון עוונות

ארבעת הימים שבין יום כפורים לסוכות, בהן עוסקין ישראל קדושים במצות בניית הסוכה וחיפוש בלתי נלאה על ארבעת המינים, מביאים את האדם לידי זכירה, שיזכור בדביקותו בהשם יתברך ולדבקה בו. ומכיון שכן, מובא בספה"ק שחשובים אלו הימים כיום טוב, מאחר שהעיסוק במכשירי המצוה מביאים אותנו לשמוח בשמחה הרחנית לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב. רעיון זה מפורש בדברי בעלי התוס' (במדבר יא, יט) שחמישה ימים שבין יום הכפורים לסוכות ויום סוכות בכלל, הם ימי שמחה לישראל על שנתכפרו עוונותיהם.

למעשה, מגלה לנו מרן ה'בית יוסף' בספרו 'מגיד מישרים', שהארת יום הכיפורים הק' נמשכת והולכת עד סוכות. לפי סספר הבינוניים, אחד משלושת הספרים הנפתחים בראש השנה, תלוי הוא ועומד עד ליום הכפורים, שבו "מתגלי זוהר לבנינויתא דכתרא עלאה, וביה מכפר לאינון דזכו ומתחתמין לחיים". ואלו שלא זכו, אינם נחתמין למיתה אלא הם תלויים ועומדים "ובימי דבין יום הכפורים לסוכות, יה קודשא ב"ה לישראל מצות ד' מינים ומצות סוכה דיתעסקו בו, כי היכי דיזכו בהו".

ובאותם הימים שבין יום הכיפורים לסוכות "לא מתחשבי חוביא דחבין בהו, משום דזוהר לבנינויתא דאתגלי ביה, אכתי מתנוצץ עד יומא קמא דחג, והיינו דאמור רבנן ראשון לחשבון עונות..."

חלילה להיות הפקר

ברוח דברים אלו, מצטט השל"ה הק' (מסכת סוכה - פרק נר מצוה) את דברי מהר"ל שבין יום כפור לסוכות אין נופלין בנפ"א, שאותן ארבעה ימים נתן הקדוש ברוך הוא מתנה לישראל, שמוחל עוונותיהם כל אותן הארבעה ימים, ואינו מתחיל למנות עוונותיהם אלא מיום ראשון של סוכות, שנאמר, ולקחתם לכם ביום הראשון, רוצה לומר ראשון הוא לעבירות.

ולכאורה, מעיר השל"ה הק', משמע מדבריהם שכל מה שחוטא האדם בימים האלה לא יחשוב ה' העוון. "וחלילה להאמין בזה להיות ארבעה ימים בשנה הפקר, איש כל הישר בעיניו יעשה, דאפילו על יום אחד בשנה אמרו רבותינו ז"ל במסכת חגיגה (ה, ב) כל העובר עבירה אחת אפילו פעם אחת בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה, ולמדו אותו רבותינו וזכרונם לברכה מקרא, כמספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה. ומכל שכן בימים המקודשים האלה".

בין שלל הטעמים שמביא השל"ה, הוא מציין ש'הימים ההם הם בין שתי קדושות; קדושת יום כפורים וקדושת חג הסוכות, והם כמו חול המועד, ממילא מחויב אדם להוסיף בהם מעלה יותר בקודש. וכמו שכתב רבנו יונה ששבעת ימי תשובה שבין ראש השנה ליום כפור הם כמו חול המועד, וראוי למעט בהם מלאכה ולהרבות עבודת הקודש. על כן לא יטעה איש ההמוני חס ושלום,

ואדרבה עונש העבירה שהאדם עושה בימים המקודשים חמיר טפי".

את משאו הטהור מסיים השל"ה הק' בדברי התעוררות לימים נשגבים אלו "וכל ישראל קדושים הם. ודברי מהרא"ק הנ"ל והמנהגים והנמשכים אחריהם ראוי להמליץ בעדם ולומר שכוונתם היא כך, בחמלת ה' על ישראל שנתן לנו יום כפור לכפר עוונות שישראל מסגלין עוונות כל השנה, ונתן יום זה לכפר, כך אלו הארבעה ימים הם ענפים מיום כפורים לכפר עוונות של השנה שעברה, בזכות שטורחים ועוסקים במלאכת שמים עם התעוררות הלב, אז יש בימים בעצמם מעין מחילה וסליחה ענפים מיום הכפורים האמיתי. אבל בלא התעוררות, ומכל שכן החוטא בהם חס ושלום, אז אדרבה ואדרבה עונשו מרובה. על כן החכם עיניו בראשו יעסק במצות סוכה ולולב בעסק ובטורח גדול ובדמים יקרים לשם הידור מצוה, ויהיה לו התעוררות גדולה בלבו, וישב אל ה' וירחמהו, וישמח ישראל בעושהו".

מספר הימים שבין עשור לחג הסוכות, אף הוא מוטעם לשבח (תולדות וחדושי רבי מנחם כץ פרוסטיץ זצ"ל, עמ' רכט) למה דווקא ארבעה ימים בין יום הכיפורים לסוכות; "דהנה כמה פעמים מצינו שיצטרכו הכנה לדבר חשוב שלושה ימים, כגון לקבלת התורה וכדומה, וכן הכא נמי צריכים שלושה ימים להכנה". ומוסיף לו יום אחד שמא יש שבת ביניהם שאין רשות להכין צרכי חג, ובשאר שנים לא פלוג.

המהפך מיום חלילה ורעדה לימי שמחה וגילה. בניית סוכה (אילוסטרציה, למצולמים אין כל קשר לכתבה)

הבל פינו כתשב"ר

הארה וחיוזק נפלא כותב הרה"ק בעל 'ארץ צבי' מקאז'יגלוב זצ"ל (חלק המועדים עמ' קו), שלימוד תורה בימים אלו שבין יום הכיפורים לסוכות, יש לו יותר חשיבות מלימוד של כל ימות השנה, דכיון דסוכות הוא ראשון לחשבון עוונות, אם כן בימים אלו הבל פיו של האדם הוא הבל פה שאין בו חטא, כמו דאיתא בפרק כל כתבי (שבת קיט, ב) על תינוקות של בית רבן.

הן אמת נכון הדבר שכבר יצאנו מגדר תינוקות של בית רבן, ובכל זאת מסביר הרה"ק מקאז'יגלוב זצ"ל שיש לנו עדיפות מקטן; "הקטן - אינו מצווה ועושה, מה שאין כן גדולים הם מצווים ועושים, ומכל מקום יש להם כעת הבל פה שאין בו חטא, והווי תרתי למעליותא".

ועוד בעניין זה; ה'שפת אמת' (סוכות תרל"ז) ביאר את מאמר החכם מכל האדם בריש קהלת "הבל הבלים אמר קהלת הכל הבל": שמעתי מפה קדוש אמו"ז ז"ל, כי אחר ראש השנה ויום הכיפורים, שבני ישראל נטהרו מעוונותיהם, נעשה הבל פיהם בלי חטא, כמו תינוקות שהבל פיהם מקיימין העולם, לכן קורין קהלת.

והנה, באמת בראש השנה מתחדש חיות כל איש ישראל, והוא שנאמר (בראשית ב, ז) "ויפח באפיו נשמת חיים" והוא הדיבור, כמו שנאמר בתרגום "לרוח ממללא". ובאמת על ידי שידועין ש'הבל הבלים' כל הבלים עולם הזה, על ידי זה זוכין להבל התורה, שהוא רומז על יום השבת הבל שבקדושה. כמו שאמרו במדרש ש'הכל הבל' הוא נגד שבת קודש, והוא הבל אמת.

ואחר ראש השנה ויום הכיפורים, ששבין בני ישראל ומשליכין הבלים עולם, זוכין לדבר ה' בפיהם. ולכן צריכין הגנה ביותר. וזהו שנאמר (ישעיה נא, טז) "ואשים דברי בפיך", הוא בראש השנה ויום הכפורים. "ובצל ידי כסיתך" הוא בסוכות. שלא יתפשט כוח האדם לבר מן הקדושה...

היכל המעשה

סיפור לשבת
מאת: שמעון טיקוצקי

אמונת צדיקים

להתפלל!
בן רגע נעצרו חייו של ר' ישראל, הוא אמנם הורשה להסתובב ברחובות חופשי לפי שעה, אך הרגיש כמי שטבעת של חבל עבה הוטלה על גרונו, לופתת אותו עד כדי חנק. תרחישי אימה הקפידו את דמו בעורקיו, עטו על מוחו ומחשבותיו כלהקת ציפורים מורעבת.
עוד באותו יום קם ר' ישראל ונסע לשיכון ה' בבני ברק, במצב רוח קודר ושפך את לבו בפני כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זי"ע.

הרבי שמע אותו בכובד ראש, הרהר מעט וענה לו:
"אל תדאג, תן להם את הספרים כמו שביקשו מבלי להעלים מהם אפילו פיסת נייר, אבל לפני זה תן סכום מסוים לצדקה (ונקב בסך ידוע) וה' יהיה בעזרך שלא יוכלו להרע לך". ואחר הוסיף וברכו במאור פנים ברכות נלבבות.
ר' ישראל קיים את הוראת הרבי בדייקנות. נתן את הסכום לצדקה ואחר הורה לר' משה פרישמן, מנהל החשבונות הנמרץ שלו, להעביר את הספרים בשלמותם, אך ניתנת האמת להיאמר כי למרות שהוא התחנך מילדותו על ברכי אמונת צדיקים, הפעם הניסיון היה קשה עבורו. לבו הלם בעוז והמתח הנפשי שלו באותם ימים היה בלתי נסבל.
בראשו חלפו תרחישים מפחידים, האחד גרוע ממשנהו. האם זה ייגמר בקנס גבוה? או שמא גרוע מזה. מנגד עמדה לנגד עיניו דמותו הזורחת של רבינו הקדוש שהרגיעו בבת שחוק וברכו כי אף אחד לא יוכל לעשות לו כל רע.
הוא ידע כי ברכתו של הרבי משולה ל'צ'ק בנקאי' שאינו חוזר ריקם, אבל אין אדם נתפס על צערו ושנתו נדדה מעיניו בלילות.

יום או יומיים עברו, הטלפון צלצל במשרדו של מנהל החשבונות בפעם השנייה.
"משה, אתה יכול לבוא אלי?"
"מי זה?"

"זה אבי, החוקר ממס הכנסה, אני צריך לדבר אתך באופן דחוף."
כש'מס הכנסה' מזמינים הרי זו 'בקשה שאי אפשר לסרב לה'.
ר' משה נסע תיכף למשרדי מס הכנסה שהיו ממוקמים באותה עת בבניין "מרכז כלל" בירושלים ועלה במעלית. הוא שיער בנפשו את מהלך השיחה העומדת להתקיים, תוהה רק מה גודל הפצצה

צלצול הטלפון באותו יום לפני הצהרים לא בישר טובות עבור ר' ישראל גולדשטיין (השם בדוי, כמו כל השמות בסיפור הזה). על הקו היה ר' משה פרישמן, מנהל החשבונות שלו.
"ר' ישראל? קולו של מנהל החשבונות היה היסטרי מעט. לרגע אחד דימה שהוא שומע עווית של רעד בקולו.
"קרה משהו? הכול בסדר?" נבהל ר' ישראל.
"אל תשאל, צלצלו אלי ממס הכנסה" נאנח מנהל החשבונות.

ר' ישראל הוא יהודי העמל קשות לפרנסתו מבוקר ועד ליל. משפחה גדולה יש לו וכדי 'לגמור את החודש' ברמת חיים מינימלית, בכבוד, הוא נדרש לסכומים עצומים.
לאחרונה האירה לו שמש ההצלחה את פניה, הוא חולש על עסקים רבים שנושאים איתם רווחים גדולים. מצבו הכלכלי החל לשגשג ולאחר שנים רבות בהן נאבק על מחייתו שלא לדבר על השאת בניו ובנותיו, החל לפרוק מעליו עול חובות עצומים שהשתרגו על צווארו מחתונה לחתונה ומקניית דירה אחת לדירה שניה.
לא, הוא לא הפך לגביר של ממש, אך רמת חייו הנמוכה עלתה והשתפרה, קרני אור של רווחה כלכלית האירו את חייו, העמידו אותו על רגליו.

ופתאום, טלפון שכזה!
"מה הם רוצים?" שאל ר' ישראל בחרדה.
"מה הם כבר יכולים לרצות?" צחק ר' משה פרישמן במרירות. "את הספרים שלך."
ר' ישראל החוויר כסיד. הוא אמנם שילם מס הכנסה כדרוש, אולם אם הללו החליטו לפשפש בקרבי, להזכיר נשכחות ולגרד זיכרונות, חזקה עליהם שימצאו גם ימצאו. כנאמר "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"...

הוא ידע כי אם יפלו פנקסי ההכנסות וההוצאות שלו בידיהם, יחוש היטב את טעמו של הפיוט לימים נוראים "אם תמצה עומק הדין - מי יצדק לפניך בדיו"..."
"מה אפשר לעשות?" שאל את מנהל החשבונות בשפתיים חרבות, בנימה מיואשת.
"מה אפשר לעשות?" חזר המנהל אחרי בניגון של מגילת איכה. "רק להתפלל לרחמי שמים, אני מכיר את ספריך לפני ולפנים, ואם הם יפלו בידיהם אתה תצא מזה גרוע מאד. קנסות ותשלומים של מאות אלפי שקלים ואולי אפילו משפט ומי יודע מה עוד".

לרגל יומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצ"ל

בחמת זעם קם החוקר כשפיו מפיך כל מיני רטניות עצבניות על ידיו השלומיאליות. הספרים דלפו נחילי קפה מכל צד כאילו ניגר עליהם נהר של קפה שחור. לא יאומן מה שכוס בודדת של קפה יכולה לעולל. הדפים נרטבו ונספגו עד שהיו בלתי קריאים בעליל. הוא לא ויתר. ניסה לעלעל בספרים, להפריד את הדפים בזוירות, אחד אחד, אך הוא לא הצליח, הדפים נדבקו זה לזה בעקשנות. הסוכר כנראה עשה את שלו. בדלית ברירה הניח את הספרים הרטובים לייבוש בפינת המכתבה והלך הביתה. עד למחרת הם יתייבשו ואז יוכל להמשיך במשימתו ללא בעיות. אלא שזה לא היה סופו של הסיפור. שעתיים אחרי כן באה המנקה אל המשרד הריק, ראתה את הפנקסים המוכתמים מונחים הפוכים על המכתבה כסמרטוטים בלויים, מצופים בגרגרי בוץ ריחני. ללא מחשבות רבות נטלה את 'הסמרטוטים האלה' ודחפה אותם הישר אל מכונת הגריסה שהפכה את כל תוכנם לפיסות נייר קטנטנות וחסרות משמעות...

בשמונה בבוקר למחרת, כשהוא הגיע וגילה את השולחן נקי ומצוחצח למשעי, ללא זכר לכוס הקפה והספרים, הוא חש שהחדר כולו חג ומסתחרר סביבו...

"אתה מבין מה שקורה פה" נאנח החוקר, "אם העניין ייודע במחלקה, אל תשאל מה שיעשו לי. אין לספרים האלו שום עותק ואני נשארתי בלי שום אסמכתא. אם הסיפור הזה ייצא מהחדר הזה יכול אני להתחיל לארוז מיד את כל חפציי ולהתעופף מכאן."

"אז לכן, בבקשה ממך בוא נעשה עסק בינינו, אתה תכין ספרים חדשים כראות עיניך ולפי שיקול דעתך."

"תקציב למעסיקך סכום קטן לתשלום, כדי שזה לא ייראה חשוד מדי, שנינו נסגור את הפה וכל הצדדים ייצאו מרוצים."

ואמנם כל הצדדים יצאו מרוצים מאד...

ורק רבינו הקדוש, הרבי מלעלוב זיע"א, כדרכו, כאשר ר' ישראל גולדשטיין בא לספר לו מה התרחש, לאחר אמירת "ברוך השם" מיד הסיט את נושא השיחה לפסים אחרים ולא רצה לשמוע עוד מילה אחת על כל העניין...

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

מקור: הרה"ח ספרא רבא ר' יאיר וינשטוק שליט"א, מתוך ספרו המופלא 'הרבי הקדוש מלעלוב', שמוסיף ומעטר במילים אלו בשולי הסיפור:

תשואות חן חן לך 'ישראל גולדשטיין' שסיפר לי את המעשה שהתרחש אצלו, בדידיה הווה עובדה, לפני כעשר שנים או יותר, מיד לאחר התרחשותו, וביקש ממני כבר אז לכותבו לעצמי עלי דף, כדי שלא יישכח, כי לאו בכל יומא מתרחש כהאי ניסא.

העומדת לנחות על ראשו. למרות שהוא לא היה הנישום בעצמו, אלא רק מנהל החשבונות שלו, הוא כבר חש את טעמה המר של הגזירה הרעה העומדת ליפול על ראש מעסיקו.

הוא נכנס לחדר והתיישב. לבו הלם כתוף וצלילי אזעקה צורמניים הדהדו באוזניו.

"אני רוצה לומר לך משהו", פתח אבי החוקר "אבל שיישאר בינינו, כי אם הדבר ידלוף החוצה אני מפורט לאלתר."

"מה?" נדהם ר' משה. בכל התיאורים השחורים שצפו בראשו בימים האחרונים, לא היה אחד עם התחלה כזו. משפט פתיחה כזה לא עלה גם בדמיונו הפרוע ביותר.

"מה שאתה שומע" המשיך החוקר, "וכעת ניגש לעיקר, האם תוכל לשחזר לי את ספריו של מעבידך?"

"וכי למה, משהו לא תקין?" נדהם ר' משה.

החוקר הביט בו ממושכות, שלף סיגריה והציתה, ועל רקע ענני העשן המתאבכים סיפר לו צדיק מה פעל...

כמה שעות קודם לכן, בשלהי יום האתמול, ישב אבי החוקר עם ספריו של ר' ישראל גולדשטיין ובדק במרץ רב את כל המספרים וכל הרישומים. מרגע לרגע טיפסו רמות האדרנלין בגופו, הוא זיהה כאן חולשה ועט עליה כנמר על טרפו.

משהו במספרים לא תאם במדויק את הנתונים האחרים שבידו.

היה ברור לו כי הוא עומד להנחית מכת גרזן על ראשו של הנישום שביצע לדעתו העלמות מס מופלגות והוא ישלם על כך במיטב. באוזני רוחו הדהדו רעמי מחיאות הכפיים שיקבלו את פניו במשרד, שעה שהעיתונים יבשרו על 'פרשת העלמות המס' החדשה שנחשפה בקול רעש גדול, בזכותו.

ניחוח של 'קידום' בעבודה היכה באפו. הוא קם מכיסאו בשריקה עליזה פסע לעבר מכונת הקפה, הכין לעצמו ספל קפה גדול חם ומתוק, שיעניק לו זריקת מרץ להמשיך לפשפש ולטייל בין האותיות והמספרים הקטנים, שיביאו לו את הניצחון.

לאחר כמה דקות שב עם ספל קפה כרסנתי והניחו על השולחן ליד התיקים. לגם לגימה אחת והניח את הספל בצד. הקפה היה רותח כמעט כדי כווייה, ועד שיהיה ראוי לשתיה יספיק לעבור על עוד כמה טורים חשבונאיים...

עיניו היו שקועות במספרים, מרוב דביקות במשימה הוא התקשה להתיק אותם אפילו לרגע בודד, ידו הושטה בתנועה עיוורת לעבר הספל המהביל.

וכשלא רואים מה שעושים יש תוצאות בלתי צפויות...

לחרדתו של אבי התהפך הספל וכל הנוזל החום-כהה שבתוכו נשפך הישר על ספריו החשבונות של ר' ישראל גולדשטיין.

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר

שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

המקום: ישיבת ראדין, בלארוס.
הזמן: ליל יום הכיפורים.

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

בטל רצונך

"אז מען וויל זיי עס איז – איז אזוי זיי מען וויל"

הס"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע

פלומר: כשאדם מקבל בלבב שלם את המצב שנגזר עליו מן השמים, אזי משמים מסכימים ונותנים לו שחיו יתנהלו כפי שהוא רוצה.

עדה המצבה הזאת

מצבות מספרות

דבר פלא ביום הכיפורים

בספר 'עמק המלך' (אמסטרדם ת"ח) כותב הגאון רבי נפתלי הירץ בכרך זצ"ל: "עוד אודיע לכם בני אליהם חיים, מה שנעשה בחברון דבר פלא ביום הכיפורים, תדע שבחברון לא תמיד יש עשרה שיתפללו בצבור, רק בשבתות ובימים טובים יתקבצו לשם מן הכפרים ומתפללים בעשרה ויותר, אבל כל יושבי חברון הם מחסידי עליון.

"ויהי בערב יום הכיפורים לא היו בחברון רק תשעה אנשים והמתניו על בני הכפרים שיבואו ולא באו אחד מהם, כי הלכו כולם לירושלים ע"ה טוב"ב שהוא סמוך מהלך רביע יום, והיו בצער גדול שיתפללו ביום הכיפורים ביחידים, ובכו הרבה בכי והשמש כבר נטה והיום ירד מאוד.

"ויהי הם נשאו את עיניהם והנה איש זקן בא מרחוק ושמחו כנגדו שמחה גדולה, וכשבא אליהם נתנו לפניו לאכול סעודה המפסקת ובירך אותם ואמר שכבר אכל בדרך ובכן התפללו ביום הקודש וכבדו את האיש כבוד גדול, ובמוצאי יום הכיפורים התחילו מדיינים זה עם זה, כי כל אחד רצה להביא את האורח לביתו.

"ונתפשו בגורל, ונפל הגורל על החזן שהיה איש חסיד והגיד נפלאות בחלומות וחזיוני לילה, והלך החזן לביתו והאורח אחריו, וכשהגיע סמוך לביתו פנה החזן לאחוריו לכבוד האורח, לילך ראשון לביתו, וירא והנה איננו ובקשו אותו ולא מצאוהו בכל החצר שלהם והיו כולם בצער גדול, כי חשבו שהלך בלילה לדרכו כי לא רצה ליהנות מהם. "ובאותו הלילה בא הזקן בחלום להחזן ואמר לו שהוא היה אברהם אבינו ע"ה שבא אליהם להשלים המניין, כי ראה אותם בצער גדול שלא יתפללו ביחידים ושמחו שמחה גדולה, וברכו את י"ה הגדול כי הפליא לעשות אמן וכן יהי רצון".

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

בתי שמעון הצדיק

בשנת תר"ן חזר לירושלים הגאון רבי שלמה משה סוזין זצ"ל ממסעו בערי גיברלטר ומרוקו בשליחות כולל הספרדים, והביא אתו כעשרת אלפים פראנק שהיו מיועדים לבניין בתים, הוא קנה בכסף הזה חלקת אדמה סמוכה למערת שמעון הצדיק ובנה עליה בתים שנקראו אחר כך בשם 'בתי שמעון הצדיק'.

בחודש תשרי תרנ"א הונחה אבן היסוד לבניין בהחבצלת' מיום י"ב תשרי תרנ"א מסופר "ביום הראשון לשבוע הזה נתכבדנו להימנות בין הקרואים להנחת אבן הפינה לבתים אחדים על חלק אחינו הספרדים הי"ו בחלקת השדה אשר ציון קבר שמעון הצדיק זי"ע"א מצאנו שם את הרבנים הגדולים אשר לעדת הספרדים הי"ו והרב הגאון מוה"ר יעקב שאול אלישר הי"ו ובהדרת קודש הניחו אבן הפינה על מעלה ההר אשר מעל לציון".

שיחת זיכרונות בליל יום הכיפורים

סיפר מרן הגאון רבי אלעזר מנחם מן שן זצ"ל, ר"י פוניבז': בישיבת ראדין היה בחור מבוגר כבן ששים, ר' הרשל קאמניצער' שמו, שעקב מחלת ריאה בה לקה לא יכול היה להינשא.

וסיפר לי הבחור: פעם בליל יום הכיפורים, לאחר אמירת שיר הייחוד עלו כל בני הישיבה על יצועם, ואילו אני נשארתי לבדי בהיכל הישיבה האפלולי והנטוש, אך הנה הוברר לי כי אינני לבד, לפתע ניגש אליו רבן של ישראל מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל והתיישב לצדי.

במתק לשונו החל ה'חפץ חיים' להעלות זיכרונות מימי קדם ולשוחח על ימי ילדותו ועברו. סיפר הח"ח כיצד התייתם מאביו בגיל עשר, וכיצד גלה לבדו נער יתום צעיר למקום תורה לוויילנא, סיפר כמה ניסיונות עברו עליו הן בגשמיות – ניסיון עוני ומחסור והן בהתמודדות כנגד משכילי וילנא שביקשו למושכו ברשתם.

בהמשך השיחה סיפר לי ה'חפץ חיים' כיצד הסכים לשידוך עם בתו של אביו חורגו שהייתה גדולה ממנו בשנים, כדי לשמור על שלום הבית בין אמו לבעלה, ואילו בחור אחר מאותם ימים שהיה נחשב לעילוי זכה לשידוך מאושר ולנדוניה בת עשרת אלפים זהובים.

אך בסופו של דבר הוברר כי מחשבות אדם המה הבל, כספו של חברו ועסקיו הרחיקוהו מן התורה, ולבסוף הפסיד את כל כספו בעניין רע ונותר קרח מכאן ומכאן אבוד משני העולמות, ואילו הרבנית של החפץ חיים עזרה על ידו להקדיש את חייו ללימוד תורה. הנה כי כן רואים בעליל כיצד הקב"ה הוא המנווט את האדם ואין אדם יודע מה טוב עבורו.

"כל חיי יחלתי לעזרת הקב"ה", אמר החפץ חיים, "ונוכחתי שהוא אוחד ביד מיני ומנחני לטוב לי"... כך שוחח ה'חפץ חיים' עם הבחור העצוב ושובור הלב במשך כל ליל היום הקדוש, מבלי שהשמיע באוזניו ולו מילה אחת של דברי תורה או חרדת הדין, שיחה שכל כולה ניהומים, כך העביר את הלילה של יום הדין, יום הכיפורים, לחזק ברכיים כושלות ולהרנין לב נדא.

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, ח' בתשרי:

ירושלים. בעל מנחה חדשה. תרנ"ה.
הרה"ק רבי יהודה לייב ב"ר שמחה הלוי אשלג, בעל 'הסולם' על הזוהר הק'. תשט"ו.
הגאון רבי אברהם בנימין ב"ר מיכאל משה יהודה זילברברג, אב"ד פייטסבורג. תשכ"ג.
הרה"ק רבי משה יצחק ב"ר נפתלי אלימלך מפשעווארסק – אנטווערפן. תשל"ז.
הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל ב"ר יוסף מאיר ממכנובוקא – ב"ב. תשמ"ח.
הרה"ק רבי שמעון נתן נטע ב"ר משה מרדכי מלעלוב. תש"ע.

יום שלישי, י"א בתשרי:

רבנו יצחק ב"ר אשר מאשפירא, מבעלי התוספות. ד'תצ"ג.
הגה"ק רבי אברהם אביש ב"ר צבי הירש מפראנקפורט. תקכ"ט.
הרה"ק רבי דוד ב"ר יהודה הלוי מסטעפין. תק"ע.
הרה"ק רבי צבי אריה ב"ר אברהם מאליק. תקע"ב.
הרה"ק רבי אלכסנדר סנדר יו"ט ליפא ב"ר יצחק אייזיק מזידיטשוב. תרמ"ה.
הגאון רבי יוסף זכריה ב"ר נתן שטרן משאוול. בעל שו"ת 'זכר יהוסף'. תרס"ד.
הרה"ק רבי פינחס חיים ב"ר יהודה צבי מראזדל קאליב. תרצ"ו.
הרה"ק רבי מנחם מנדל ב"ר דוד מבאוהוש. תש"ג.
הרה"ק רבי אשר ב"ר אריה מרדכי פריינד. תשס"ג.
הגה"ק רבי יצחק יהודה ב"ר משה שמואל שטרן, אב"ד ביליץ – ב"ב. תשס"ט.

יום רביעי, י"ב בתשרי:

הרה"ק רבי אברהם ב"ר דב בער "המלאך". תקל"ז.
הרה"ק רבי צבי הירש ב"ר אברהם הלוי סג"ל מהארקע. תקפ"ח.
הרה"ק רבי יחיאל מיכל ב"ר משה מזועהיל. תרט"ז.

הרה"ק רבי ברוך ב"ר שניאור זלמן מליאזוניה, אבי "בעל התניא". תקנ"ב.
הרה"ק רבי נח ב"ר מרדכי מלכוביץ'. תקצ"ג.
הרה"ק רבי אלעזר ניסן ב"ר משה טייטלבוים (מאיהל) מדרוהוביטש. תרט"ו.
הגה"ק רבי שמעון ב"ר אליעזר זוסמן סופר אב"ד סענדרא ופאקש. תרצ"א.
הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל ב"ר יצחק יעקב מביאלא לובלין. בעל 'שועת אברהם'. תרצ"ג.
הרה"ק רבי שלמה בן ציון ב"ר ישעי' משולם זוסיא מטשערנאביל. ת"ש.
הרה"ק רבי אשר מרדכי ב"ר ישכר בער מסטראז'ניץ. תשנ"א.
הגה"ק רבי נתן נטע דוב ב"ר יעקב מנחם פריינד, ר"י עץ חיים לצעירים. תשע"ד.

יום ראשון, ט' בתשרי:

התנא רבי אלעזר ב"ר שמעון בר יוחאי. ג' תתקפ"ד.
הגאון רבי אברהם סבע. בעל 'צרוך המור' ו'אשכול הכופר'. ר"פ.
הגה"ק רבי נפתלי הירצקא ב"ר יעקב פריץ הלוי מראצפערט. תרנ"ח.
הגאון רבי אליעזר זוסמן ב"ר מרדכי אפרים פישל סופר מפאקש. בעל 'עט סופר'. תרס"ג.
הגאון רבי יצחק יהודה ב"ר חיים שמואל שמלקי'ס מלבו. תרס"ו.
הרה"ק רבי יוסף אליעזר ב"ר פינחס רבינוביץ (מקינצק) מראדום הי"ד. תש"ג.
הגאון רבי יצחק זאב ב"ר חיים הלוי סאלאווייציק, גאב"ד בריסק. בעל 'חידושי מרן רי"ז הלוי'. תש"ך.

יום שני, י' בתשרי, יום הקדוש:

התנא רבי עקיבא ב"ר יוסף. ג' תתקפ"ד.
הרה"ק רבי נפתלי חיים ב"ר מאיר מדז'יקוב –